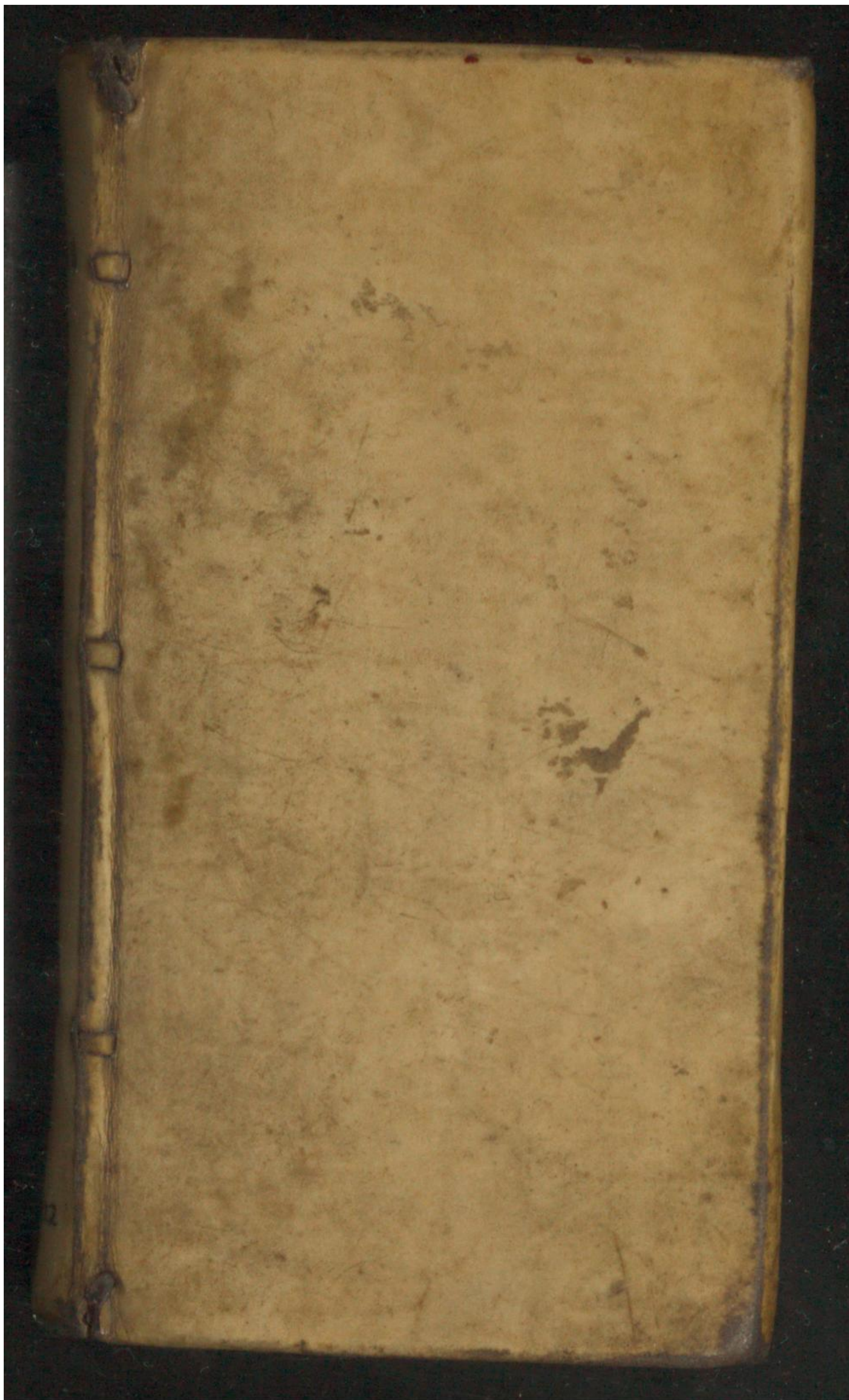
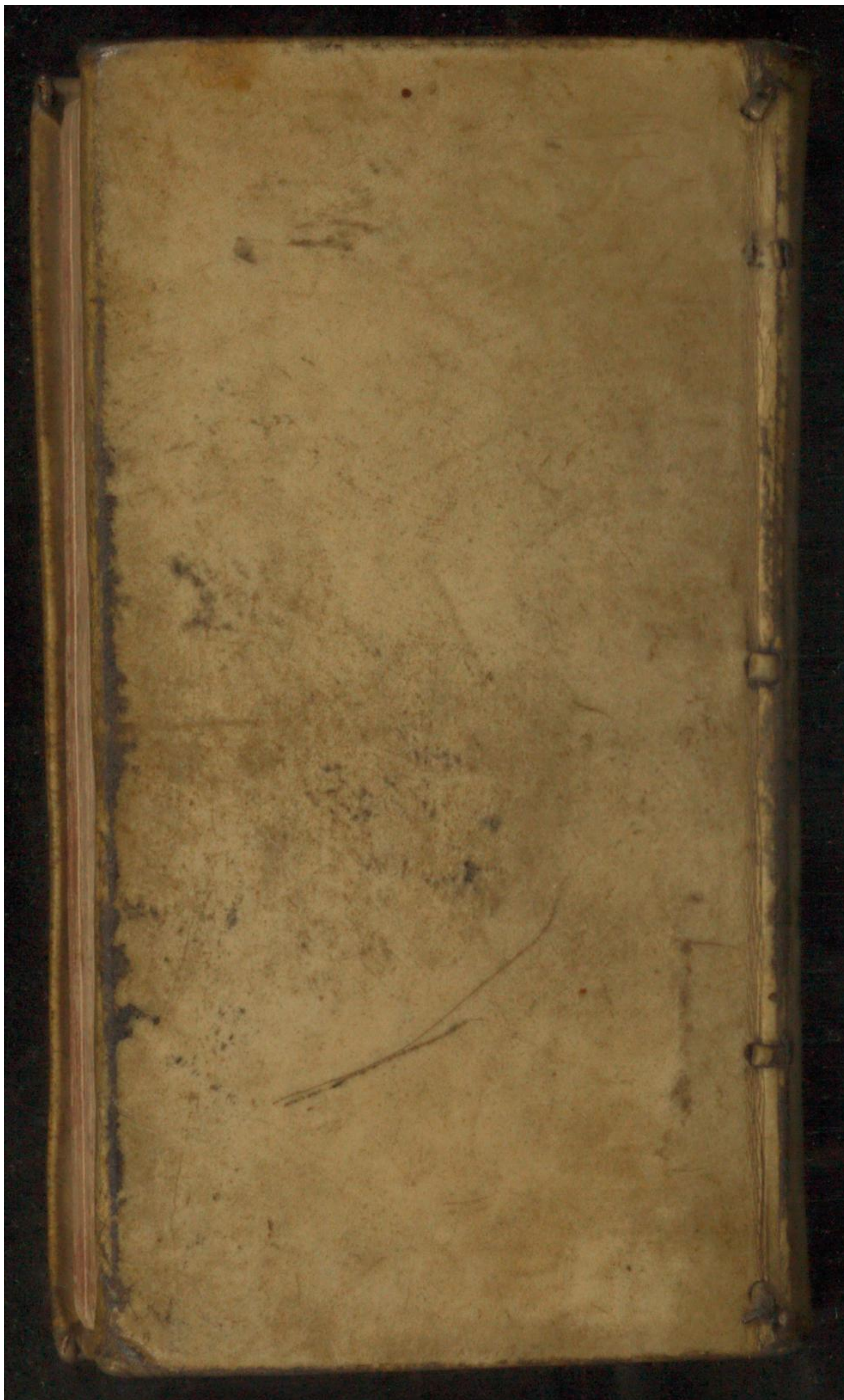

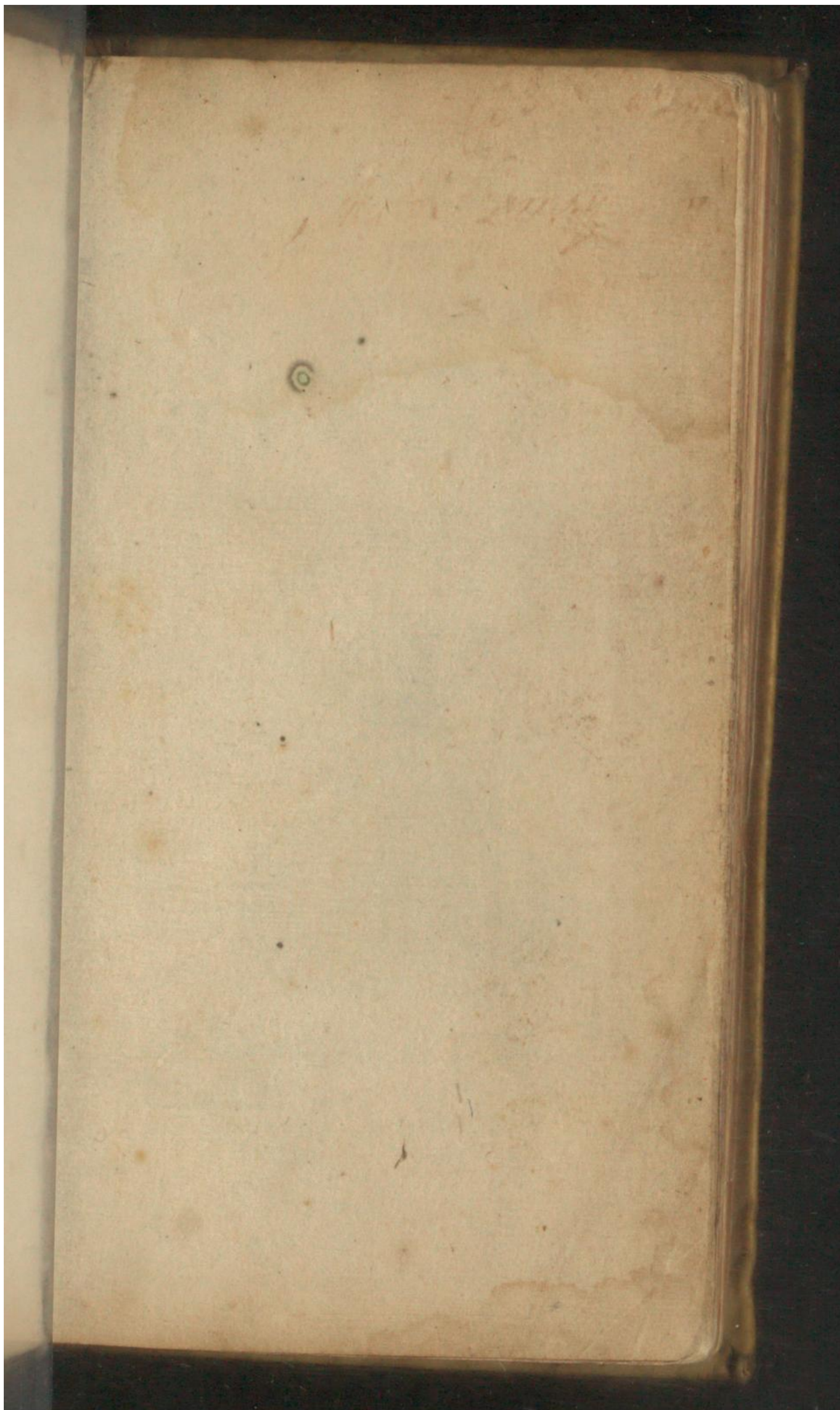

Eras
1622

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Encomium Moriæ

DES. ERAS. ROTEROD.

ſive

Declamatio,

In laudem

STVLTICIÆ.

Editio Quarta, priori auctior
& emendatior.

LEYDÆ, *ex Officina*
IACOBI MARCI,
cIↃ IↃ CXXII.

Phædrus lib. III. Fabul. Æſopiar.

SVſpicione ſi quis errabit ſuâ,
Et rapiet ad ſe quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conſcientiam:
Huic excuſatum me velim nihilominus:
Neque enim notare ſingulos mens eſt mihi.
Verum ipſam vitam & mores hominum oſtendere.

Querolus Prologo.

IN ludis autem ac dictis antiquam nobis veniam expoſcimus
Nemo ſibimet arbitretur dici, quod nos populo dicimus.
Neque propriam ſibimet cauſam conſtituat communi ex ioco,
Nemo aliquid recognoſcat, nos mentimur omnia.

ΜΟΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ,

id est, *ſtulticiæ laus, Eraſmi Roterodami declamatio.*

STVLTICIA LOQVITVR.

TCVMQVE de me vulgo mortales loquuntur, neq; enim ſum neſcia, quam male audiat ſtulticia etiam apud ſtultiſſimos, tamen hanc eſſe, hanc inquam eſſe vnam, quæ meo numine deos atque homines exhilaro, vel illud abunde magnum eſt argumentum, quod ſimul atque in hunc cœtum frequentiſſimum dictura prodij, ſic repente omnium vultus nova quadam atque inſolita hilaritate enituerunt, ſic ſubito frontem exporrexiſtis, ſic læto quodam & amabili applauſiſtis riſu, vt mihi

profecto, quotquot vndique præ-
ſentes intueor, pariter deorum
Homericorum nectare non ſine
nepenthe temulenti eſſe videami-
ni, cum ante hac triſtes ac ſolliciti
ſederitis, perinde quaſi nuper è
Trophonij ſpecu reverſi. Cæte-
rum quemadmodum fieri conſue-
vit, vt cum primum ſol formoſum
illud & aureum os terris oſtende-
rit, aut vbi poſt aſperam hyemem,
novum ver blandis aſpirarit Favo-
nijs, protinus nova rebus omnibus
facies, novus color ac planè iuven-
ta quædam redeat, ita vobis me
conſpecta, mox alius acceſſit vul-
tus. Itaque quod magni alioqui
Rhetores, vix longa diuque medi-
tata oratione poſſunt efficere, nem-
pe vt moleſtas animi curas diſcu-
tiant, id ego ſolo ſtatim aſpectu
præſtiti. Quam obrem autem hoc

insolito cultu prodierim hodie, iam audietis, si modo non gravabimini dicenti præbere aures, non eas sanè, quas sacris concionatoribus, sed quas fori circulatoribus, scurris ac morionibus consuevistis arrigere, quasque olim Midas ille noster exhibuit Pani. Lubitum est enim paulisper apud vos Sophistam agere, non quidem huius generis, quod hodie nugas quasdam anxias inculcat pueris, ac plusquam muliebrem rixandi pertinaciam tradit, sed veteres illos imitabor, qui quo infamem Sophorum appellationē vitarent, sophistæ vocari maluerunt. Horum studium erat, deorum ac fortium virorum laudes encomijs celebrare. Encomium igitur audietis non Herculis, neq; Solonis, sed meum ipsius, hoc est, Stulticiæ. Iam

vero non huius facio ſapientes iſtos, qui ſtultiſſimum & inſolentiſſimum eſſe prædicant, ſi quis ipſe laudibus ſe ferat. Sit ſanè quàm volent ſtultum, modo decorum eſſe fateantur. Quid enim magis quadrat, quàm vt ipſa Moria ſuarum laudum ſit buccinatrix, & αὐτὴ ἑαυτὴν αὐλῇ; Quis enim me melius exprimat quam ipſa me? Niſi ſi cui forte notior ſim, quam egomet ſum mihi. Quanquam ego hoc alioqui, non paulo etiam modeſtius arbitror quàm id quod optimatum ac ſapientum vulgus factitat, qui perverſo quodam pudore, vel rhetorem quempiam palponem, vel poëtam vaniloquum, ſubornare ſolent, eumque mercede conductum, à quo ſuas laudes audiant, hoc eſt, mera mendacia, & tamen verecundus interim

ille,

ille , pavonis in morem pennas
tollit, criſtas erigit,cum impudens
aſſentator nihili hominem dijs æ-
quiparat, cum abſolutum omnium
virtutum exemplar proponit,à quo
ſciat ille ſe plus quam δὶς διὰ πα-
σῶν abeſſe , cum corniculam alie-
nis conveſtit plumis: cùm τὸν αἰθίο-
πα λευκαίνει,denique cum ἐκ μυίας
τὸν ἐλέφαντα ποιεῖ. Poſtremo ſequor
tritum illud vulgi proverbium,quo
dicitur is recte laudare ſeſe, cui ne-
mo alius contigit laudator. Quan-
quam hic interim demiror morta-
lium ingratitudinem dicam , an
ſegniciem , quorum cum omnes
me ſtudioſe colant ; meamque li-
benter ſentiant beneficentiam, ne-
mo tamen tot iam ſeculis extitit,
qui grata oratione Stulticiæ laudes
celebrarit, cum non defuerint; qui
Buſirides, Phalarides, febres quar-

tanas, muſcas, calvicia, atque id genus peſtes, accuratis magnaque & olei & ſomni iactura elucubratis laudibus vexerint. A me extemporariam quidem illam, & illaboratam, ſed tanto veriorem audietis orationem. Id quod nolim exiſtimetis ad ingenij oſtentationem eſſe confictum, quemadmodum vulgus oratorum facit. Nam hi, ſicuti noſtis, cum orationem totis triginta annis elaboratam, nonnunquam & alienam proferunt, tamen triduo ſibi quaſi per luſum ſcriptam, aut etiam dictatam eſſe deierant. Mihi porro ſemper gratiſſimum fuit, ὅττι κεν ἐπ᾽ ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἔλθῃ dicere. At ne quis jam à nobis expectet, vt juxta vulgarium iſtorum Rhetorum conſuetudinem, me ipſam finitione explicem, porro vt di-

vidam,

vidam, multo minus. Nam vtrumque ominis eſt inauſpicati, vel fine circumſcribere eam, cuius numen tam late pateat, vel ſecare, in cuius cultum omne rerum genus ita conſentiat. Tametſi quorſum tandem attinet mei velut vmbram atque imaginem finitione repræſentare, cum ipſam me coram præſentes præſentem oculis intueamini? Sum etenim vti videtis, vera illa largitrix ἐάων, quam Latini Stulticiam, Græci μωρίαν appellant. Quamquam quid vel hoc opus erat dicere, quaſi non ipſo ex vultu fronteque, quod aiunt, ſatis quæ ſim præ me feram, aut quaſi ſi quis me Minervam, aut Sophiam eſſe contendat, non ſtatim ſolo poſſit obtutu coargui, etiam ſi nulla accedat oratio, minime men-

dax animi ſpeculum. Nullus apud me fucis locus, nec aliud fronte ſimulo aliud in pectore premo. Sumque mei vndique ſimillima, adeo vt nec ij me diſſimulare poſſint, qui maxime Sapientiæ perſonam ac titulum ſibi vendicant, καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι; καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι obambulant. Quamvis autem ſedulo fingant, tamen aliunde prominentes auriculæ Midam produnt. Ingratum me Hercle & hoc hominum genus, qui cum maxime ſint noſtræ factionis, tamen apud vulgum cognominis noſtri ſic pudet, vt id paſſim alijs magni probri vice obijciant. Proinde iſtos cum ſint μωρότατοι re, cæterum ſophi ac Thaletes videri velint, nonne iure optimo μωροσόφους illos appellabimus? Viſum eſt enim hac quoque

parte

parte noſtri temporis rhetores imitari, qui planè deos eſſe ſeſe credunt, ſi hirudinum ritu bilingues appareant, ac præclarum facinus eſſe ducunt, latinis orationibus ſubinde græculas aliquot voculas, velut emblemata intertexere, etiam ſi nunc non erat his locus. Porro ſi deſunt exotica, è putribus chartis quatuor aut quinque priſca verba eruunt, quibus tenebras offundant lectori, videlicet, vt qui intelligunt, magis ac magis ſibi placeant: qui non intelligunt, hoc ipſo magis admirentur, quo minus intelligunt. Quandoquidem eſt ſanè & hoc noſtratium voluptatum genus non inelegans, quam maxima peregrina maxime ſuſpicere. Quod ſi qui paulo ſunt ambitioſiores, arrideant tamen & applaudant, atque aſini exem-

plo τὰ ὦτα κινῶσι, quo cæteris probe intelligere videantur, καὶ ταῦτα δὴ μὲν ταῦτα. Nunc ad institutum recurro. Nomen igitur habetis viri. Quid addam epitheti? Quid nisi stultissimi? Nam quo alio honestiore cognomine Mystas suos compellet dea Stulticia? Sed quoniam non perinde multis notum est, quo genere prognata sim, id iam Musis bene iuvantibus exponere conabor. Mihi vero neque Chaos, neque Orcus, neque Saturnus, neque Iapetus, aut alius id genus obsoletorum, ac putrium deorum quispiam pater fuit. Sed πλοῦτος, ipse vnus, vel invitis Hesiodo & Homero, atque ipso adeo Iove, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Cuius vnius nutu, vt olim, ita nunc quoque sacra prophanaque omnia sursum ac deorsum miscentur.

centur. Cuius arbitrio bella, paces, imperia, conſilia, iudicia, comitia, connubia, pacta, fœdera, leges, artes, ludicra, ſeria, iam ſpiritus me deficit, breviter, publica privataque omnia mortalium negocia adminiſtrantur. Citra cuius opem, totus ille poëticorum numinum populus, dicam audacius, ipſi quoque dij ſelecti, aut omnino non eſſent, aut certe οἰκόσιτοι ſanè quam frigide victitarent. Quem quiſquis iratum habuerit, huic ne Pallas quidem ſatis auxilij tulerit. Contra, quiſquis propicium, is vel ſummo Iovi, cum ſuo fulmine mandare laqueum poſſit. τοῦτου πατρὸς δ᾽ εὔχομαι εἶναι. Atque hic quidem me progenuit non è cerebro ſuo, quemadmodum tetricam illam ac torvam Palladem Iupiter, verum ex

Neotete nympha multo omnium venuſtiſſima, pariter ac feſtiviſſima. Neque rurſum triſti illi alligatus coniugio, quomodo faber ille claudus natus eſt, verum quod non paulo ſuavius ἐν φιλότητι μιχθεὶς, quemadmodum noſter ait Homerus, Genuit autem, ne quid erretis, non Ariſtophanicus ille Plutus, iam capularis iam oculis captus, ſed quondam integer adhuc calidusque iuventa, neque iuventa ſolum, verum multo magis nectare, quod tum forte in deorum convivio largius ac meracius hauſerat. Quod ſi locum quoque natalem requiritis, quandoquidem id hodie vel in primis ad nobilitatem intereſſe putant, quo loco primos edideris vagitus, ego nec in erratica Delo, nec in vndoſo mari, nec ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι
ſum

ſum edita, ſed in ipſis inſulis fortunatis, vbi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα omnia proueniunt. In quibus neque labor, neque ſenium, neque morbus eſt vllus, nec vſquam in agris aſphodelus, malua, ſquilla, lupinumve, aut faba, aut aliud hoc genus nugarum conſpicitur. Sed paſſim oculis, ſimulque naribus adolandiuntur moly, panace, nepenthes, amaracus, ambroſia, lotus, roſa, viola, hyacinthus, Adonidis hortuli. Atque in his quidem nata delicijs, nequaquam à fletu ſum auſpicata vitam, ſed protinus blande arriſi matri. Iam vero non invideo τῷ ὑπάτῳ κρονίωνι capram altricem, cum me duæ lepidiſſimæ nymphæ ſuis aluerint mammis, Methe Baccho progenita, & Apœdia Panos filia. Quas hic quoque in cæterarum comi-

tum

tum ac pediſequarum mearum conſortio videtis. Quarum me Hercle nomina, ſi voletis cognoſcere, ex me quidem non niſi Græce audietis. Hæc nimirum quam ſublatis ſupercilijs conſpicamini, φιλαυτία eſt. Huic quam velut arridentibus oculis, ac plaudentem manibus videtis, κολακία nomen. Hæc ſemiſomnis ac dormitanti ſimilis λήθη vocatur. Hæc cubito utroque innitens, conſertiſque manibus, μισοπονία dicitur. Hæc roſeo revincta ſerto, & vndique delibuta vnguentia, ἡδονή. Hæc lubricis & huc atque illuc errantibus luminibus, ἄνοια dicitur: hæc nitida cute, probeque ſaginato corpore τρυφὴ nomen habet. Videtis & deos duos, puellis admixtos, quorum alterum κῶμον vocant, alterum νήγρετον ὕπνον. Huius, in-

quam,

quam, famulitij fidelibus auxilijs genus omne rerum meæ ſubijcio ditioni, ipſis etiam imperans imperaroribus. Genus, educationem, & comites audiſtis. Nunc ne cui ſine cauſa videar mihi deæ nomen vſurpare, quantis commoditatibus deos ſimul & homines adficiam, quamque late meum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim ſi non inſcite ſcripſit quidam, hoc demum eſſe deum, iuvare mortales, & ſi merito in deorum ſenatum aſciti ſunt, qui vinum, aut frumentum aut vnam aliquam huiuſmodi commoditatem mortalibus oſtenderunt, cur non ego iure, deorum omnium ἄλφα dicar, habearque, quæ vna omnibus largior omnia? Principio quid eſſe poteſt vita ipſa vel dulcius vel precioſius?

ciosius ? At huius exordium cui tandem acceptum ferri convenit, nisi mihi ? Neque enim aut ὀβριμοπάτρης hasta Palladis, aut νεφεληγερέτου Iovis ægis hominum genus vel pro gignit, vel propagat. Verum ipse deum pater atque hominum rex, qui totum nutu tremefactat olympum, fulmen illud trisulcum ponat oportet, & vultum illum Titanicum, quo, cum lubet, Deos omneis territat, planeque histrionum more, aliena sumenda misero persona, si quando velit id facere, quod nunquam non facit, hoc est παιδοποιεῖν. Iam vero Stoici se dijs proximos autumant. At date mihi terque quaterque, aut si libet, sexcenties Stoicum, tamen huic quoque, si non barba insigne sapientiæ, etiam si cum hircis commune, certe su-

per-

percilium erit ponendum, explicanda frons, abijcienda dogmata illa adamantina, ineptiendum ac delirandum aliquantiſper. In ſumma, me, me inquam, ſapiens ille accerſat oportet, ſi modo pater eſſe velit. Et cur non apertius meo more vobiſcum fabuler? Quæſo num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honeſtæ putantur, progenerant deos aut homines? Non opinor, imò ea pars adeo ſtulta, adeoque ridicula, vt nec nominari citra riſum poſſit, humani generis eſt propagatrix. Is demum eſt ſacer ille fons vnde vitam hauriunt omnia, verius quam ille Pythagoricus quatermio. Age vero, qui vir obſecro matrimonij capiſtro velit præbere os, ſi quemadmodum iſti ſapientes facere conſueverunt, prius

eius

eius vitæ incommoda ſecum perpenderit: aut qoæ tandem mulier virum admiſtura ſit, ſi partus periculoſos labores, ſi educationis moleſtiam, vel norit, vel cogitarit? Porro ſi coniugijs debetis vitam, coniugium autem debetis ἀνοίᾳ pediſequæ, mihi nimirum quid debeatis, intelligitis. Tum quæ ſemel hæc experta, denuo repetere velit, niſi λήθης præſens numen adfuerit? Neque vero id Venus ipſa vel reclamante Lucretio vnquam inficias iverit, ſine noſtri numinis acceſſione, ſuam vim mancam atque irritam eſſe. Itaque ex noſtro illo temulento ridiculoque luſu, proveniunt & ſupercilioſi philoſophi, in quorum locum nunc ſucceſſere, quos vulgus monachos appellat, & purpurei reges, & pij ſacerdotes, & ter ſan-

ctiſſimi.

ctiſſimi pontifices. Poſtremo totus etiam ille deorum poëticorum cœtus, adeo frequens, vt turbam vix iam ipſe capiat olympus, tametſi ſpacioſiſſimus. At ſanè parum ſit mihi vitæ ſeminarium, ac fontem deberi, niſi quicquid in omni vita commodi eſt, id quoque totum oſtendero mei muneris eſſe. Quid autem hæc, num omnino vita videtur appellanda, ſi voluptatem detraxeris? Applauſiſtis. Equidem ſciebam neminem veſtrum ita ſapere, vel deſipere magis, imo ſapere potius, vt in hac eſſet ſententia. Quanquam ne Stoici quidem iſti voluptatem aſpernantur, tametſi ſedulo diſſimulant, milleque convicijs eam apud vulgus dilacerant, nimirum vt deterritis alijs, ipſi prolixius fruantur. Sed dicant mihi per Iovem, quæ

tandem

tandem vitæ pars eſt, non infeſtiva, non invenuſta, non inſipida, non moleſta, niſi voluptatem, id eſt, ſtulticiæ condimentum adiunxeris? Cuius rei cum ſatis idoneus teſtis eſſe poſſit, ille nunquam ſatis laudatus Sophocles, cujus extat pulcherrimum illud de nobis elogium ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν, ἥδιστος βίος, tamen age rem omnem ſingulatim aperiamus. Principio quis neſcit primam hominis ætatem multo lætiſſimam multoque omnibus gratiſſimam eſſe? quid eſt enim illud in infantibus, quod ſic exoſculamur, ſic amplectimur, ſic fovemus, vt hoſtis etiam huic ætati ferat opem, niſi ſtulticiæ lenocinium, quod data opera prudens natura, recens natis adjunxit, vt aliquo voluptatis velut autoramento, & educantium

labores delinire queant, & tuentium favores eblandiantur? Deinde quæ ſuccedit huic adoleſcentia quàm eſt apud omnes gratioſa, quàm illi candide favent omnes, quàm ſtudioſe provehunt, quam officioſe porrigunt auxiliares manus? At vnde quæſo iſta juventæ gratia? vnde niſi ex me? cujus beneficio quàm minimum ſapit, atque ob id quam minime ringitur. Mentior niſi mox vbi grandiores facti per rerum vſum, ac diſciplinas virile quiddam ſapere cœperint, continue defloreſcit formæ nitor, langueſcit alacritas, frigeſcit lepos, labaſcit vigor. Quoque longius à me ſubducitur, hoc minus minuſque vivit, donec ſuccedat τὸ χαλεπὸν γῆρας, id eſt, moleſta ſenectus, non iam alijs modo, verum etiam ſibimet inviſa. Quæ quidem

quidem prorſum nulli mortalium foret tolerabilis, niſi rurſum tantorum miſerat laborum dextra adeſſem, & quemadmodum dij poëtarum ſolent pereuntibus aliqua metamorphoſi ſuccurrere, itidem ego quoque jam capulo proximos denuo quo ad licet, ad puericiam revocarent. Vnde non abs rę vulgus eos παλίμπαιδας appellare conſuevit. Porrò ſi quis transformandi rationem requirat, ne id quidem cœlarim. Ad Lethes noſtræ fontem, nam in inſulis fortunatis oritur (ſiquidem apud inferos tenuis modo rivulus labitur,) eos produco, ut ſimul atque illic longa potarint oblivia, paulatim dilutis animi curis repuoeſcant. At iſti jam delirant, inquiunt, jam deſipiunt. Eſto ſanè. Sed iſtuc ipſum eſt repueraſcere. An vero
aliud

aliud eſt puerum eſſe quàm delirare, quàm deſipere? An non hoc vel maxime in ea delectat ætate, quod nihil ſapit? Quis enim non ceu portentum oderit, atque execretur puerum virili ſapientia? Aſtipulatur & vulgo jactatum proverbium. Odi puerulum præcoci ſapientia. Quis autem ſuſtineret habere commercium aut conſuetudinem cum eo ſene, qui ad tantam rerum experientiam, parem animi vigorem, judicijque acrimoniam adjunxiſſet? Itaque delirat ſenex meo munere. Sed tamen delirus iſte mens interim miſeris illis curis vacat, quibus ſapiens ille diſtorquetur. Interim non ille lepidus eſt compotor. Non ſentit vitæ tædium, quod robuſtior ætas vix tolerat. Nonnunquam cum ſene Plautino ad tres illas literas rever-

titur, infelicissimus si sapiat. At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infestivus. Quandoquidem & apud Homerum è Nestoris ore fluit oratio melle dulcior, cum Achillis sit amarulenta, & apud eundem senes in mœnibus considentes, τὴν λειριόεσσαν vocem edunt. Quo quidem calculo ipsam etiam superant pueriticiam, suavem quidem illam, sed infantem, ac præcipuo vitæ oblectamento, puta garrulitate carentem. Addite huc quod pueris quoque gaudeant impensius senes, ac pueri vicissim senibus delectantur, ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Quid enim inter illos non convenit, nisi quod hic rugosior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor,

nor, lactis appetentia, balbuties, garrulitas, ineptia, oblivio, incogitantia, breviter omnia cætera congruunt. Quoque magis accedunt ad ſenectam, hoc propius ad puericiæ ſimilitudinem redeunt, donec puerorum ritu, citra vitæ tædium, citra mortis ſenſum emigrant è vita. Eat nunc qui volet, & hoc meum beneficium cum reliquorum edorum metamorphoſi comparet. Qui quid irati faciant, non libet commemorare, ſed quibus quam maxime propitij ſunt, eos ſolent in arborem, in avem, in cicadam aut etiam in ſerpentem transformare: quaſi vero non illud ipſum ſit perire, aliud fieri. Ego vero hominem eundem optimæ ac feliciſſimæ vitæ parti reſtituo. Quod ſi mortales prorſus ab omni ſapientiæ commercio

temperarent, ac perpetuo mecum ætatem agerent, ne eſſet quidem vllum ſenium, verum perpetua iuventa fruerentur felices. An non videtis tetricos iſtos & vel Philoſophiæ ſtudijs, vel ſerijs & arduis addictos negocijs, plerunque priuſquam plenè iuvenes ſint, iam conſenuiſſe, videlicet curis, & aſſidua acrique cogitationum agitatione ſenſim ſpiritus & ſuccum illum vitalem exhauriente? Cum contra Moriones mei pinguiculi ſint, & nitidi & bene curata cute, planè χοῖροι, quod aiunt, ἀκαρνάνιοι, numquam profecto ſenectutis incommodum vllum ſenſuri, niſi non nihil, vt fit, ſapientum contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominum vita, omni ex parte beatum eſſe. Accedit ad hæc vulgati proverbij non leve teſtimonium,

nium, quo dictitant, Stulticiam vnam esse rem, quæ & iuventam alioqui fugacissimam remoretur, & improbam senectam procul arceat. Vt non temere de Brabantis populari sermone iactatum sit, Cum cæteris hominibus ætas prudentiam adferre soleat, hos quo propius ad senectam accedunt, hoc magis atque magis stultescere. Atqui hac gente non est alia, vel ad communem vitæ consuetudinem festivior, vel quæ minus sentiat senectutis tristiciam. His quidem vt loco, ita & vitæ instituto confines sunt Hollandi mei, cur enim non meos appellem, vsque adeo studiosos mei cultores, vt inde vulgo cognomen emeruerint? cuius illos adeo non pudet, vt hinc vel præcipue sese iactitent. Eant nunc stultissimi mortales, & Me-

deas, Circes, Veneres, Auroras, & fontem nescio quem requirant, quo sibi iuventam restituant, cum id sola præstare & possim & soleam. Apud me succus est ille mirificus, quo Memnonis filia Tithoni avi sui iuventam prorogavit. Ego sum Venus illa, cuius favore Phaon ille repubuit, ita vt à Saphone tantopere deamaretur. Meæ sunt herbæ si quæ sunt, mea precamina, meus ille fons, qui non solum revocat elapsam adolescentiam, sed, quod est optabilius, perpetuam servat. Quod si omnes huic sententiæ subscribitis, adolescentia nihil esse melius, senectute nihil detestabilius, quantum mihi debeatis videtis opinor, quæ tantum bonum retineam, tanto excluso malo. Sed quid adhuc de mortalibus loquor, Cœlum omne

lustrate, & mihi meum nomen opprobret licebit, quicunque volet, si quem omnino deorum repererit non insuavem & aspernabilem, nisi meo numine commendetur. Etenim cur semper ephebus & comatus Bacchus ? Nempe quia vecors ac temulentus, convivijs, saltationibus, choreis, lusibus vitam omnem transigens ne tantulum quidem habet cum Pallade commercij. Denique tantum abest, vt sapiens haberi postulet, vt ludibrijs ac iocis coli gaudeat. Neque proverbio offenditur, quod illi fatui cognomentum attribuit, id est huiusmodi, *μορύχου μωρότερος*. Porrò Morycho nomen verterunt, quod illum pro templi foribus sedentem, musto ficisque recentibus, agricolarum lascivia consueverint oblinere. Tum

autem quid non ſcommatum in hunc vetus iacit comœdia ? O inſulſum, inquiunt, deum, & dignum qui ex inguine naſceretur. At quis non malit hic fatuus & inſulſus eſſe, ſemper feſtivus, ſemper pubeſcens, ſemper omnibus luſus ac voluptatem adferens, quàm vel ἀγκυλομήτης ille Iupiter omnibus formidabilis, vel Pan ſuis tumultibus omnia ſenio vitians, vel favillis oppletus Vulcanus ac ſemper officinæ laboribus ſqualidus, aut Pallas etiam ipſa, ſua Gorgone & haſta terribilis καὶ ἀεὶ ἐνορῶσα δεινόν. Cur ſemper puer Cupido? niſi quia nugator eſt, καὶ μηδὲν ὑγιὲς neque facit neque cogitat ? Cur aureæ Veneri ſemper vernat ſua forma? Nimirum, quia mecum habet affinitatem, vnde & patris mei colorem vultu refert, atque hac de cauſa eſt

ſa eſt apud Homerum, χρυσῆ ἀφροδίτη. Deinde perpetuo ridet, ſi quid modo poëtis credimus, aut horum æmulis ſtatuarijs. Quod numen vnquam religioſius coluere Romani, quàm Floræ omnium voluptatum parentis? Quanquam ſi quis etiam tetricorum deorum vitam diligentius requirat ab Homero, reliquiſque poëtis, reperiet ſtulticiæ plena omnia. Quid enim attinet reliquorum facta commemorare, cum Iouis ipſius fulminatoris amores ac luſus probe noritis? cum ſeuera illa Diana oblita ſexus, nihil aliud quam venetur, Eudymionem interim deperiens. Verum illi ſua facinora à Momo audiant malim, à quo ſæpius quondam audire ſolebant. Sed hunc nuper irati vna cum Ate in terras præcipitem dederunt, quod ſapientia ſua felici-

tati deorum importunus obſtreperet, Neque mortalium vllus exulem dignatur hoſpitio, tantum abeſt vt illi in principum aulis ſit locus, in quibus tamen mea κολακία primas tenet, cui cum Momo non magis convenit, quam cum agno lupis. Itaque ſublato illo iam multo licentius ac ſuavius nugantur dij, vere ῥεῖα ζώοντες, vt inquit Homerus, nullo videlicet cenſore. Quos enim non præbet iocos ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis ac præſtigijs ſuis Mercurius? Quin & Vulcanus ipſe in deorum, convivijs γελωτοποιὸν agere conſuevit, ac modo claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare compotationem. Tum & Silenus ille ſenex amator, τὸν

κόρ-

κόρδακα, ſoltare ſolitus, vna cum Polyphemo τὴν τερετισμὸν ..., Nymphis τὴν γυμνοποδίαν ſaltantibus. Satyri ſemicapri Atellanas agitant. Pan inſulſa quapiam cantiuncula riſum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipſas audire muſas, præcipue cum iam nectare cœperint madere. Porrò quid ego nunc commemorem, quæ probe poti dij poſt convivium agitent? adeo me Hercle ſtulta, vt ipſa nonnunquam à riſu temperare nequeam. At ſatius eſt in his Harpocratis meminiſſe, ne forte nos quoque Corycæus aliquis deus auſcultet, ea narrantes, quæ ne Momus quidem impune proloquuntus eſt. Sed iam tempus eſt, vt ad Homericum exemplar relictis cœlitibus viciſſim in terram demigremus, quamquam ibi

nihil lætum, aut felix, niſi meo munere diſpiciamus. In primis videtis quanta providentia natura parens, & humani generis opifex, illud caverit, ne vſquam deeſſet ſtulticiæ condimentum? Etenim cum Stoicis definitoribus nihil aliud ſit ſapientia, quam duci ratione: contra ſtulticia, affectuum arbitrio moveri, ne planè triſtis ac tetrica eſſet hominum vita. Iupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis? quaſi ſemiunciam compares ad aſſem. Præterea rationem in anguſtum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quaſi tyrannos violentiſſimos uni oppoſuit: iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipſum vitæ fontem, cor: & concupiſcentiam, quæ ad imam uſque pubem

latiſſime imperium occupat. Adverſus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita ſatis declarat, cum illa, quod unum licet, vel vſque ad ravim reclamat, & honeſti dictat formulas, verum hi laqueum regio ſuo remittunt, multoque odioſius obſtrepunt, doneciam ipſe quoque feſſus ultro cedit, ac manus dat. Cæterum quoniam viro adminiſtrandis rebus nato, pluſculum de rationis unciola erat aſpergendum, vt huic quoque pro virili conſuleret, me hic ſicut in cæteris in conſilium adhibuit, moxque conſilium dedi me dignum, nempe uti mulierem adiungeret: animal videlicet ſtultum quidem illud atque ineptũ, verum ridiculum & ſuave, quo convictu domeſtico, virilis ingenij triſticiam, ſua ſtulticia condiret at-

que edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud voluit, quàm insignem ejus sexus stulticiam indicare, Quod si qua forte mulier sapiens haberi voluerit, ea nihil aliud egerit quam ut bis stulta sit, perinde quasi bovem aliquis ducat ad ceroma, invita reluctanteque, ut aiunt, Minerva. Conduplicat enim vitium; quisquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum, iuxta Græcorum proverbium, simia semper est simia, etiam si purpura vestiatur; Ita mulier semper mulier est, hoc est stulta, quamcunque personam induerit. Neque vero mulierum genus usque adeo stultum arbitror, ut eam ob rem mihi succenseant,

censeant, quod illis & ipsa mulier, & stulticia stulticiam attribuam. Etenim si rem recta reputent via, hoc ipsum stulticiæ debent acceptum ferre, quod sint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cuiusque præsidio in tyrannos etiam ipsos tyrannidem exercent. Alioqui unde nam horror ille formæ, hispida cutis, & barbæ sylva, planè senile quiddam in viro, nisi à prudentiæ vicio, cum fœminarum semper læves malæ, vox semper exilis, cutis mollicula, quasi perpetuam quandam adolescentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in hac vita, quam ut viris quam maxime placeant? Nónne huc spectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ,

tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendique vultus, oculos, & cutem, artes? Iam, num alio nomine viris magis commendatæ ſunt, quam ſtulticiæ? Quid enim eſt, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem autoramento, niſi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam ſtulticia. Id eſſe verum non ibit inficias, quiſquis ſecum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum, quo fonte proficiſcatur. Sed ſunt nonnulli, cum primis autem ſenes, bibaces quidem illi magis quã mulieroſi, qui ſummam voluptatem in compotationibus conſtituunt. Equidem an ſit ullum lautum

lautum convivium, ubi mulier non adſit, viderint alij. Illud certe conſtat, citra ſtulticiæ condimentum, nullum omnino ſuave eſſe. Adeo ut ſi deſit, qui ſeu vera, ſeu ſimulata ſtulticia riſum moveat. γελωτοποιὸν quempiam vel mercede conductũ accerſant, aut ridiculum aliquem paraſitum adhibeant, qui ridendis, hoc eſt, ſtultis dicterijs, ſilentium ac triſticiam compotationis diſcutiat. Quorſum enim attinebat tot bellarijs, tot lauticijs, tot cupedijs onerare ventrem, niſi & oculi pariter & aures, niſi totus animus, riſu, locis, leporibus paſceretur? At iſtiuſmodi tragematum ego ſum architectrix unica. Quanquam illa ipſa iam in convivijs ſolemnia, regem ſortiri talis, luſitare teſſeris, Philoteſijs invitare, certare ζυμπεριφορχῖς, ad Myrtum canere,

ſaltare, geſticulari, non à ſeptem Græciæ ſophis, verum à nobis ad humani generis ſalutem reperta ſunt. Atqui omnium huiuſmodi rerum ea natura eſt, ut quo plus habeant ſtulticiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ ſi triſtis ſit, ne vita quidem appellanda videatur. Triſtis autem evadat oportet, niſi cognatum tædium, hoc genus oblectamentis abſterſeris. Sederunt fortaſſis, qui hoc quoque voluptatis genus negligant, & in amicorum charitate & conſuetudine acquieſcant, amicitiā dictitantes unam rebus omnibus anteponendam, quippe rem vſque adeo neceſſariam, vt nec aër, nec ignis, nec aqua magis. Rurſum adeo iucundam, vt qui hanc de medio ſuſtulerit, ſolem ſuſtulerit, adeo denique honeſtam, ſiquid

tamen

tamen hoc ad rem pertinet, vt nec ipſi Philoſophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid ſi doceo me huius quoque tanti boni & puppim eſſe & proram? Docebo autem non Crocodilitis, aut Soritis, ceratinis, aut alijs id genus dialecticorum argutijs, ſed pingui, quod aiunt, Minerva, rem digito propemodum oſtendam. Age, connivere labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitijs, quædam etiam inſignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non ſtulticiæ videtur affine? Quid cum alius exoſculatur nævum in amica, alium delectat polypus Agnæ, cum filium Strabonem appellat petũ pater, quid inquam, hoc eſt, niſi mera ſtulticia? Clament terque quaterque ſtulticiam eſſe: atqui hæc una ſtulticia, & iungit,

git, iunctos & servat amicos. De mortalibus loquor, quorum nemo sine vitijs nascitur, optimus ille est, qui minimis urgetur. cum interim inter sapientes istos deos, aut omnino non coalescit amicitia, aut tetrica quædam & insuavis intercedit, nec ea nisi cum paucissimis, nam cum nullis dicere religio est, propterea quod maxima pars hominum desipit, imo nullus est, qui non multis modis deliret, & non nisi inter similes cohæret necessitudo. Quod si quando inter severos istos coierit mutua benevolentiâ, ea certe haudquaquam stabilis est, nec admodum duratura, nimirum inter morosos & plus satis oculatos, ut qui in amicorum vitijs tam cernunt acutum, quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius. At ipsi in proprijs vitijs quàm lippi-

unt,

unt, & quam non vident manticam in tergo pendentem. Itaque cum ea ſit hominum natura, ut nullum ingenium reperiatur non magnis obnoxium vitijs. Adde tantam animorum ac ſtudiorum diſſimilitudinem, tot lapſus, tot errata, tot caſus vitæ mortalis, quo pacto vel horam conſtabit inter Argos iſtos amicitiæ iucunditas, niſi acceſſerit ea, quam mire Græci εὐήθειαν appellant, hanc ſeu ſtulticiam, ſeu morum facilitatē vertas licebit. Quid autem? an non Cupido ille omnis neceſſitudinis autor & parens, prorſum oculis captus eſt, cui quemadmodum τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται, itidem inter vos quoque efficit, ut ſuum cuique pulchrum videatur, ut caſcus caſcam, perinde vt pupus pupam deamet. Hæc paſſim & fiunt & ridentur, ſed

tamen

tamen hæc ridicula iucundam vitæ glutinant copulantque ſocietatem. Porrò quod de amicitia dictum eſt, id multo magis de coniugio ſentiendum, quod quidem nihil eſt aliud, quam individua vitæ coniunctio. Deum immortalem, quæ non divortia, aut etiam divortijs deteriora paſſim acciderent, niſi viri fœminæque domeſtica conſuetudo, per adulationem, per iocum, per facilitatem, errorem, diſſimulationem, meum utique ſatellitium, fulciretur, aleretur que? Papæ, quam pauca coirent matrimonia, ſi ſponſus prudenter exquireret, quos luſus delicata illa, ſicuti videtur, ac pudens virguncula iam multo ante nuptias luſerit? Tum quanto pauciora cohærerent inita, niſi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel ſtuporem

rem laterent? Atque hæc quidem merito ſtulticiæ tribuuntur, verum ea interim præſtat, vt marito iucunda ſit vxor, vxori iucundus maritus, vt tranquilla domus, vt maneat affinitas. Ridetur, cuculus curruca, & quid non vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius, ſic errare, quàm zelotypiæ diligentia quum ſeſe conficere, tum omnia miſcere tragœdijs? In ſumma vſque adeo nulla vitæ coniunctio ſine me vel jucunda, vel ſtabilis eſſe poteſt, vt nec populus principem, nec ſervum herus, nec herum pediſequa, nec diſcipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum vxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec convictor convictorem diutius ferat, niſi

viciſſim

vicissim inter sese nunc errent, nunc adulentur, nunc prudentes conniveant, nunc aliquo stulticiæ melle sese delineant. Iam hæc scio videri maxima, sed audietis majora. Quæso num quemquam amabit, qui ipse semet oderit? Num cum alio concordabit, qui secum ipse dissidet? Num ulli voluptatem adferet, qui sibimet ipsi sit gravis ac molestus? Illud opinor nemo dixerit, nisi qui sit ipsa stultior stulticia. Atqui si me excluseris, adeo nemo poterit alterum ferre, ut ipse etiam sibi quisque puteat, sua cuique sordeant, sibi quisque sit invisus. Quandoquidem id mali natura, non paucis in rebus noverca magis quam parens, mortalium ingenijs insevit, præcipue paulò cordatiorum, vt sui quemque pœniteat, admiretur aliena. Quo fit vt omnes

dotes,

dotes, omnis elegantia, decorque vitæ vitietur pereatque. Quid enim proderit forma, præcipuum deorum immortalium munus, si putiditatis vitio contaminetur? Quid juventa, si senilis tristiciæ fermento corrumpatur? Denique quid in omni vitæ munere vel tecum, vel apud alios acturus es cum decoro (est enim non artis modo, verum etiam omnis actionis caput, decere quod agas) nisi adsit. dextra hæc Philautia, quæ mihi merito germanæ est vice? Adeo strenue meas vbique partes agit. Quid autem æque stultum, atque tibi ipsi placere? teipsum admirari? At rursum quid venustum, quid gratiosum, quid non indecorum erit, quod agas, ipse tibi displicens? Tolle hoc vitæ condimentum, & protinus frigebit cum sua actione orator,

nulli placebit cum ſuis numeris muſicus, explodetur cum ſua geſticulatione hiſtrio, ridebitur unà ſuis cum muſis poëta, ſordebit cum arte pictor, eſuriet cum pharmacis medicus. Poſtremo pro Nireo Therſites, pro Phaone Neſtor, pro Minerva ſus, pro facundo infans, pro vrbano ruſticus videberis. In tantum neceſſe eſt vt ſibi quoque quiſque blandiatur, & aſſentatiuncula quapiam ſibi prius commendetur, quam alijs poſſit eſſe commendatus. Denique cum præcipua felicitatis pars ſit, vt quod ſis, eſſe velis, nimirum totum hoc præſtat compendio mea Philautia, vt neminem ſuæ formæ, neminem ſui ingenij, neminem generis, neminem loci, neminem inſtituti, neminem patriæ pœniteat, adeo vt nec Hirlandus

cum Italo, nec Thrax cum Atheniensi, nec Scytha cum insulis fortunatis cupiat permutare. Et ô singularem naturæ solicitudinem, vt in tanta rerum varietate paria fecit omnia! Vbi dotibus suis nonnihil detraxit, ibi plusculum Philautiæ solet addere, quanquam hoc ipsum stulte profecto dixi, cum hæc ipsa dos sit vel maxima. Vt ne dicam interim, nullum egregium facinus adiri, nisi meo impulsu, nullas egregias artes, nisi me autore fuisse repertas. An non omnium laudatorum facinorum seges ac fons est bellum? Porrò quid stultius, quam ob causas, nescio quas, certamen eiusmodi suscipere, vnde pars vtraque semper plus aufert incommodi, quam boni? Nam eorum qui cadunt, veluti Megarensium, οὐδεὶς λόγος.

Dein cum jam vtrimque conſtitere ferratæ acies, & rauco crepuerunt cornua cantu, quis oro ſapientum iſtorum uſus, qui ſtudijs exhauſti, vix tenui frigidoque ſanguine ſpiritum ducunt: craſſis ac pinguibus opus eſt, quibus quam plurimum adſit audaciæ, mentis quàm minimum. Niſi ſi quis Demoſthenem militem malit, qui Archilochi ſequutus conſilium, vix conſpectis hoſtibus, abiecto clypeo fugit tam ignavus miles quàm orator ſapiens. Sed conſilium, inquiunt, in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce, verum id quidem militare, non philoſophicum, alioqui paraſitis, lenonibus, latronibus, ſicarijs, agricolis, ſtupidis, obæratis, & huiuſmodi mortalium fece res tam præclara geritur, non philoſophis lucernarijs.

Qui

Qui quidem quàm ſint ad omnem vitæ uſum inutiles, vel Socrates ipſe vnus Apollinis oraculo ſapiens, ſed minime ſapienter iudicatus, documento eſſe poteſt, qui neſcio quid publice conatus agere, ſummo cum omnium riſu diſceſſit. Quanquam vir is in hoc non uſquequaque deſipit, quod ſapientis cognomen non agnoſcit, atque ipſi deo reſcribit, quodque cenſet ſapienti à Rep. tractanda abſtinendum eſſe, niſi quod potius monere debuerat, à ſapientia temperandum ei, qui velit in hominum haberi numero. Deinde quid eundem accuſatum ad cicutam bibendam adegit, niſi ſapientia? Nam dum nubes & ideas philoſophatur, dum pulicis pedes metitur, dum culicum vocem miratur, quæ ad vitam communem attinent, non didicit.

Sed adeſt præceptori de capite periclitanti diſcipulus Plato, egregius ſcilicet patronus, qui turbæ ſtrepitu offenſus, vix dimidiatam illam periodum pronunciare potuit. Iam quid dicam de Theophraſto? Qui progreſſus in concionem, protinus obmutuit, perinde quaſi repente lupo conſpecto, qui militem animaſſet in bello? Iſocrates ob ingenij timiditatem nec hiſcere vnquam eſt auſus. M. Tullius eloquentiæ Romanæ parens, ſemper indecora trepidatione, perinde quaſi puer ſingultiens exordiri conſuevit. Idque Fabius interpretatur cordati oratoris & periculũ intelligentis argumentum. Verum cum hoc dicit, an non palàm fatetur ſapientiam obſtare ad rem probe gerendam? Quid iſti facient, cum res ferro geritur,
qui

qui tum metu exanimantur, cum nudis verbis eſt decertandum? Et poſt hæc celebratur, ſi dijs placet, præclara illa Platonis ſententia, beatas fore reſpublicas, ſi aut imperent philoſophi aut philoſophentur imperatores. Imò ſi conſules hiſtoricos, reperies nimirũ nullos reipublicæ peſtilentiores fuiſſe principes, quam ſi quando in philoſophaſtrum aliquem aut literis addictum inciderit imperium. Cuius rei ſatis, opinor, faciunt fidẽ Catones: quorum alter inſanis delationibus Reipub. tranquillitatem vexavit, alter libertatem P.R. dum nimium ſapienter vindicat funditus ſubvertit. Adde his Brutos, Caſſios, Gracchos, ac Ciceronem etiam ipſum, qui non minus peſtilens fuit Romanorum Reip. quàm Demoſthenes Athenienſium. Porrò

M. Antonius, ut donemus bonum imperatorem fuiſſe, nam id ipſum extorquere poſſim, fuit enim hoc ipſo nomine gravis, atque inviſus civibus, quod tam Philoſophus eſſet, Sed tamen ut donemus fuiſſe bonum, ac certe peſtilentior fuit Reip. tali relicto filio, quàm fuerat ſua adminiſtratione ſalutaris. Quãdoquidem ſolet hoc hominum genus, qui ſe ſapientiæ ſtudio dediderunt, cum cæteris in rebus, tum præcipue in liberis propagandis infeliciſſimum eſſe, providente opinor natura, ne malum hoc ſapientiæ inter mortales latius ſerpat. Itaque Ciceroni degenerem fuiſſe filium conſtat, & ſapiens ille Socrates liberos habuit matri ſimiliores quàm patri, ut non omnino peſſimè ſcripſit quidam, id eſt, ſtultos. Sed utcunque ferendum, ſi tantum

ad

ad publica munia forent ὄνοι πρὸς λύραν, nisi ad omnem prorsus vitæ functionem nihilo essent dexteriores. Ad convivium adhibe sapientem, aut tristi silentio, aut molestis quæstiunculis obturbabit. Ad chorum advoca, camelum saltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipso vultu populi voluptatibus obstabit, & cogetur è theatro migrare sapiens Cato, quandoquidem supercilium non potest ponere. In colloquium inciderit, repente lupus in fabula. Si quid emendum, si contrahendum, breviter si quid eorum agendum, sine quibus hæc quotidiana vita transigi non potest, stipitem dicas sapientem istum, non hominem. Vsque adeo neque sibi, neque patriæ, neque suis vsquam vsui esse potest, propterea quod communium rerum sit im-

peritus & à populari opinione, vulgaribuſque inſtitutis longe lateque diſcrepet. Qua quidem ex re odium quoque conſequatur neceſſum eſt, nimirum ob tantam vitæ atque animorum diſſimilitudinem. Quid enim omnino geritur inter mortales non ſtulticiæ plenum, idque à ſtultis, & apud ſtultos? Quod ſi quis unus univerſis velit obſtrepere, huic ego ſuaſerim, vt Timonem imitatus, in ſolitudinem aliquam demigret, atque ibi ſolus ſua fruatur ſapientia. Verum ut ad id, quod inſtitueram, revertar, quæ vis ſaxeos, quernos, & agreſtes illos homines in civitatem coëgit, niſi adulatio? Nihil enim aliud ſignificat illa Amphionis & Orphei cithara. Quæ res plebem Romanam iam extrema molientem, in concordiam civi-

tatis

tatis revocavit? Num oratio philosophica? Minime. Imò ridiculus ac puerilis apologus de ventre, reliquiſque corporis membris confictús. Idem valuit Themiſtoclis apologus conſimilis de vulpe & ericio. Quæ ſapientis oratio tantundem potuiſſet, quantum commenticia illa cerva Sertorij potuit, quantum Laconis illius de duobus canibus, deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum modo dicti Sertorij commentum? Vt ne quid dicam de Minoe, deque Numa, quorum vterque fabuloſis inventis ſtultam multitudinem rexit. Huiuſmodi nugis commovetur ingens ac potius illa belua, populus. At rurſum, quæ civitas vnquam Platonis, aut Ariſtotelis leges, aut Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res

Decijs perſuaſit, vt vltro ſeſe dijs manibus devoverent? Quid Q. Curtium in ſpecum traxit, niſi inanis gloria, dulciſſima quædam Siren, ſed mirum quam à ſapientibus iſtis damnata? Quid enim ſtultius inquiunt, quam ſupplicem candidatum blandiri populo, congiarijs favorem emere, venari tot ſtultorum applauſus, acclamationibus ſibi placere, in triumpho veluti ſignum aliquod populo ſpectandum circumferri, æneum in foro ſtare? Adde his nominum & cognominum adoptiones. Adde divinos honores homuncioni exhibitos, adde publicis cæremonijs in deos relatos etiam ſceleratiſſimos tyrannos. Stultiſſima ſunt hæc, & ad quæ ridenda non unus ſufficit Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata ſunt fortium horum

facinora.

facinora, quæ tot eloquentium virorum literis in cœlum tolluntur. Hæc ſtulticia parit civitates, hac conſtant imperia, magiſtratus, religio, conſilia, iudicia, nec aliud omnino eſt vita humana, quàm ſtulticiæ luſus quidam. Iam vero vt de artibus dicam, quid tandem mortalium ingenia ad excogitandas prodendaſque poſteris, tot egregias, vt putant, diſciplinas excitavit, niſi gloriæ ſitis? Tantis vigilijs, tantis ſudoribus, famam, neſcio quam, qua nihil eſſe poteſt inanius, redimendam putarunt homines verè ſtultiſſimi. Sed interim ſtulticiæ tot tam egregia vitæ commoda debetis, quodque eſt longe dulciſſimum, aliena fruimini inſania. Ergo poſteaquam mihi fortitudinis & induſtriæ laudem vindicavi, quid ſi prudentiæ quo-

que vindicem? Sed dixerit aliquis eadem opera ignem aquæ miſceas, licebit. Verum hoc quoque ſucceſſurum arbitror, ſi vos modo quod ante hac feciſtis, auribus atque animis favebitis. Principio ſi rerum uſu conſtat prudentia, in utrũ magis competet ejus cognominis honos, in ſapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi timiditatem nihil aggreditur, an in ſtultum, quem neque pudor, quo vacat, neque periculum, quod non perpendit, ab vlla re deterret? Sapiens ad libros veterum confugit, atque hinc meras vocum argutias ediſcit. Stultus adeundis cominuſque periclitandis rebus, veram (ni fallor) prudentiam colligit. Id quod vidiſſe videtur Homerus, etiamſi cæcus, cum ait ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. Sunt enim duo

præci-

præcipua ad cognitionem rerum parandam obſtacula, pudor qui fumum offundit animo, & metus, qui oſtenſo periculo, dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat ſtulticia. Pauci mortales intelligunt ad quam multas alias quoque commoditates conducat, nunquam pudeſcere & nihil non audere. Quod ſi prudentiam accipere malunt eam, quæ rerum iudicio conſtant, audite obſecro quàm procul abſint ab hac, qui hoc nomine ſeſe venditant. Principio conſtat res omneis humanas, velut Alcibiadis Silenos binas habere facies nimium inter ſeſe diſſimiles, Adeò ut quod prima, ut aiunt, fronte mors eſt, ſi interius inſpicias, vita ſit: contra, quod vita, mors: quod formoſum, deforme: quod opulentū, id pauperrimum:

quod

quod infame, glorioſum: quod doctum, indoctum: quod robuſtum, imbecille: quod generoſum, ignobile: quod lætum, triſte: quod proſperum, adverſum: quod amicum, inimicum: quod ſalutare, noxium: breviter omnia repente verſa reperies, ſi Silenum aperueris. Id ſi cui forte nimis philoſophicè dictum videtur, age pinguiore, quemadmodum dici ſolet, Minerva planius faciam. Quis regem non & opulentum, & dominum fatetur? Atqui nullis animi bonis inſtructus eſt, atqui nihil illi ſatis eſt, iam videlicet pauperrimus eſt. Tum animum habet plurimis addictum vitijs, jam turpiter ſervus eſt. Ad eundem modum in cæteris quoque philoſophari liceret. Sed hoc exempli vice poſuiſſe ſatis ſit. At quorſum hæc? inquiet aliquis,

Audite

Audite quò rem deducamus. Si quis histrionibus in scena fabulam agentibus personas detrahere conetur, ac spectatoribus veras nativasque facies ostendere, nonne is fabulam omnem perverterit, dignusque habeatur, quem omnes è theatro velut lymphatum saxis eijciant? Exorietur autem repente nova rerum species, vt qui modo mulier nunc vir: qui modo iuvenis, mox senex: qui paulo ante rex, subito Dama: qui modo deus, repente homunculus appareat. Verum eum errorem tollere, est fabulam omnem perturbare. Illud ipsum figmentum & fucus est, quod spectatorum oculos detinet. Porrò mortalium vita omnis quid aliud est, quàm fabula quæpiam, in qua alij alijs obtecti personis procedunt, aguntque suas quisq; partes,

donec

donec choragus educat è proſce-
nio? Qui ſæpe tamen eundem di-
verſo cultu prodire iubet, vt qui
modo regem purpuratum egerat,
nunc ſervulum pannoſum gerat.
Advmbrata quidem omnia, ſed
hæc fabula non aliter agitur. Hic
ſi mihi ſapiens aliquis cœlo dela-
pſus, ſubito exoriatur, clamitetque
hunc quem omnes vt deum ac do-
minum ſuſpiciunt, nec hominem
eſſe, quod pecudum ritu ducatur
affectibus, ſervum eſſe infimæ
ſortis quod tam multis, tamque
fœdis dominis ſponte ſerviat. Rur-
ſum alium, qui parentem extin-
ctum luget, ridere iubeat, quod
jam demũ ille vivere cœperit, cum
alioqui vita hæc nihil aliud ſit quã
mors quædam. Porrò alium ſtem-
matis gloriantem, ignobilem ac
nothum appellet, quod à virtute
longe

longe abſit, quæ ſola nobilitatis ſit fons, atque ad eundem modum de cæteris omnibus loquatur, quæſo quid is aliud egerit, niſi vt demens ac furioſus omnibus eſſe videatur? Vt nihil eſt ſtultius præpoſtera ſapientia, ita perverſa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverſe facit, qui ſeſe non accommodat rebus præſentibus, foroque nolit uti, nec ſaltem legis illius convivialis meminerit, ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι, poſtuletque vt fabula jam non ſit fabula. Contra, vere prudentis eſt, cum ſis mortalis, nihil vltra ſortem ſapere velle, cumque vniverſa hominum multitudine vel connivere libenter, vel comiter errare. At iſtud ipſum, inquiunt, ſtulticiæ eſt. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi viciſſim hoc eſſe, vitæ

fabulam

fabulam agere. Cæterum illud ô dij immortales, eloquar ne, an ſileam? Quur autem ſileam, cum ſit vero verius? Sed præſtiterit fortaſſis in re tanta Muſas ex Helicone acceꝛſere, quas poëtæ ſæpius ob me res nugas advocare ſolent. Adeſte igitur pauliſper Iovis filiæ, dum oſtendo nec ad egregiam illam ſapientiam ac felicitatis, ut ipſi vocant, arcem, aditum eſſe cuiquam; niſi ſtulticia duce. Iam primum illud in confeſſo eſt, affectus omnes ad ſtulticiam pertinere: quandoquidem hac nota à ſtulto ſapientem diſcernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat: eoque Stoici perturbationes omnes ceu morbos à ſapiente ſe movent: verum affectus iſti non ſolum pædagogorum vice funguntur ad ſapientiæ portum properantibus,

verume-

verumetiam in omni virtutis functione, ceu calcaria ſtimulique quidam adeſſe ſolent, velut ad bene agendũ exhortatores. Quamquam hic fortiter reclamat bis Stoicus Seneca, qui prorſum omnem affectum adimit ſapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, ſed novum potius deum quendam δημιουργεῖ, qui nuſquam nec extitit unquam, nec extabit: imò vt apertius dicam, marmoreum hominis ſimulacrum conſtituit, ſtupidum & ab omni prorſus humano ſenſu alienum. Proinde ſi libet, ipſi ſuo ſapiente fruantur, citraque rivalem ament licet, cumque eo vel in civitate Platonis, vel ſi malint, in idearum regione, vel in Tantalijs inhabitent hortis. Quis enim non iſtiuſmodi hominem ceu portentum ac ſpectrum

fugitet

fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ ſenſus obſurduerit, qui nullis ſit affectibus, nec amore, nec miſericordia magis commoveatur, quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes, quem nihil fugiat, qui nihil erret, ſed ceu Lynceus quiſpiam nihil non perſpiciat, nihil non ad amuſſim perpendat, nihil ignoſcat, qui ſolus ſeipſo ſit contentus, ſolus dives, ſolus ſanus, ſolus rex, ſolus liber, breviter omnia ſolus, ſed ſuo ſolius iudicio, qui nullum moretur amicum, ipſe amicus nemini, qui dijs quoque ipſis non dubitet mandare laqueũ, qui quicquid in omni vita geritur, velut inſanum damnet, rideatque? Atqui huiuſmodi animal eſt abſolutus ille ſapiens. Quæſo ſi res agatur ſuffragijs, quæ civitas iſtiuſmodi magiſtratum ſibi velit,

aut

nit quis exercitus talem optet ducem? imò quæ mulier id genus maritum, quis convivator ejuſmodi convivam, quis ſervus talibus moribus dominum vel optet, vel ferat? Quis autem non malit vel vnum quemvis de media ſtultiſſimorum hominum plebe, qui ſtultus ſtultis vel imperare poſſit, vel parere, qui ſui ſimilibus placeat, ſed quàm plurimis, qui comis ſit in vxorem, jucundus amicis, bellus conviva, convictor facilis, poſtremo qui nihil humani à ſe alienum putet? Sed me quidem jam dudum iſtius ſapientis piget. Quare ad reliqua commoda ſeſe recipiat oratio. Agedum, ſi quis velut è ſublimi ſpecula circumſpiciat, ita vt Iovem interdum poëtæ facere prædicant, quot calamitatibus hominum vita ſit obnoxia,
quàm

quàm misera, quam sordida nativitas, quàm laboriosa educatio, quot iniurijs exposita pueritia, quot sudoribus adacta iuventus, quàm gravis senectus, quàm dura mortis necessitas, deinde in omni vita, quot morborum agmina infestent, quot immineant casus, quot ingruant incommoda, quàm nihil vsquā non plurimo felle tinctum, vt ne commemorem ista, quæ homini ab homine inferuntur mala, quod genus sunt, paupertas, carcer, infamia, pudor, tormenta, insidiæ, proditio, convicia, lites, fraudes. Sed ego jam planè τὴν ἄμμον ἀναμετρεῖν aggredior. Porrò quibus admissis ista commeruerint homines, aut quis deus iratus eos in has miserias nasci coëgerit, non est mihi fas in præsentia proloqui. Verum ista qui secum perpendat, nonne

Milesia-

Milesiarum virginum probabit e-
xemplum, etiamsi miserandum?
At quinam potissimum sibi vitæ
tædio fatum accersivere? Nonne
sapientiæ confines? Inter quos, vt
interim Diogenes, Xenocrates,
Catones, Cassios, ac Brutos sileam,
Chiron ille cum immortalem esse
liceret, vltro mortem præoptavit.
Videtis opinor, quid futurum sit, si
passim sapiant homines: nempe
altero luto, altero figulo Prome-
theo opus fore. Verum ego partim
per ignorantiam, partim per in-
cogitantiam, nonnunquam per
oblivionem malorum, aliquan-
do spem bonorum, aliquoties
nonnihil mellis voluptatibus a-
spergens, ita tantis in malis succur-
ro, vt ne tum quidem libeat vitam
relinquere, cum exacto Parcarum
stamine, ipsa jamdudum eos relin-

quit vita, quoque minus ſit cauſæ, cur in vita manere debeant, hoc magis juvet vivere, tantum abeſt, vt vllo vitæ tædio tangantur. Mei nimirum muneris eſt, quod paſſim Neſtorea ſenectà ſenes videtis, quibus jam ne ſpecies quidem hominis ſuper eſt, balbos, deliros, edentulos, canos, calvos, vel vt magis Ariſtophanicis eos deſcribam verbis, ῥυπῶντας κυφοὺς, ἀθλίους, ῥυσοὺς, μαδῶντας, νωδοὺς, καὶ ψωλοὺς, tamen vſque adeo vita delectari adeoque νεανίζειν, vt alius tingat canos, alius appoſititia coma calvicium diſſimulet, alius dentibus vtatur mutuo fortaſſis à ſue quopiam ſumptis, hic in puellam aliquam miſerè depereat, & amatorijs ineptijs quemvis etiam ſuperet adoleſentulum. Nam vt capulares jam, meraque ſilicernia, teneram aliquam

quam juvenculam ducant vxorem, eamque & indotatam, & alijs vſui futuram, id adeo frequens, ut propemodum & laudi detur. Sed multo etiam ſuavius, ſi quis animadvertat anus, longo jam ſenio mortuas, adeóque cadaveroſas, vt ab inferis rediſſe videri poſſint, tamen illud ſemper in ore habere, φῶς ἀγαθὸν: adhuc catulire, atque, vt Græci dicere ſolent, καπρῶν, & magna mercede conductum aliquem Phaonem inducere, fucis aſſidue vultum oblinere, nuſquam à ſpeculo diſcedere, infimæ pubis ſylvam vellere, vietas ac putres oſtentare mammas, tremuloque gannitu languentem ſolicitare cupidinem, potitare, miſceri puellarum choris, literulas amatorias ſcribere. Ridentur hæc ab omnibus tanquam, uti ſunt

ſtultiſſima: at ipſæ ſibi placent, & in ſummis interim verſantur delicijs, totaſque ſeſe melle perungunt, meo videlicet beneficio felices. Porrò quibus hæc deridicula videntur, illud ſecum expendant velim, vtrum ſatius ducant huiuſmodi ſtulticia vitam planè mellitam exigere, an trabem, ut ajunt, ſuſpendio quærere. Porrò quod hæc vulgo putantur infamiæ obnoxia, iſtud nihil ad ſtultos meos, qui malum hoc aut non ſentiunt, aut ſi quid ſentiunt, facile negligunt. Si ſaxum in caput incidat, id vere malum ſit. Cæterum pudor, infamia, probrum, maledicta, tantum adferunt noxæ, quantum ſentiuntur. Si ſenſus abſit, ne mala quidem ſunt. Quid lædit, ſi totus populus in te ſibilet, modo tute tibi plaudas? Atque vt id liceat, ſola

ſtulticia præſtat. Sed mihi videor audire reclamantes philoſophos. Atqui hoc ipſum eſt, inquiunt miſerum, ſtulticia teneri, errare, falli, ignorare. Imò hoc eſt hominem eſſe. Porrò miſerum cur vocent, non video, quandoquidem ſic nati eſtis, ſic inſtituti, ſic conditi, ea eſt communis omnium ſors. Nihil autem miſerum, quod in ſuo genere conſtat, niſi forte quis hominem deplorandum exiſtimet, qui neque volare poſſit cum avibus, neque quaternis ingredi pedibus cum reliquo pecudum genere, neque cornibus ſit obarmatus quemadmodum tauri. Verum is eadem opera, equum etiam belliſſimum infelicem vocabit, quod neque grammaticum didicerit, neque placentis veſcatur; taurum miſerum, quod ad palæſtricam ſit

inutilis. Igitur vt equus imperitus grammaticæ, miser non eſt, ita nec homo ſtultus infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rurſus vrgent logodædali. Eſt, inquiunt, homini peculiariter addita diſciplinarũ cognitio, quarum adminiculis id, quod natura diminutum eſt, ingenio penſet. Quaſi vero vllam veri faciem habeat, naturam, quæ in culicibus, atque adeo in herbis ac floſculis tam ſollicite vigilaverit, in vno homine dormitaſſe, vt diſciplinis opus eſſet, quas Theutus ille humano generi infenſus genius, in ſummam perniciem excogitavit, adeo non vtiles ad felicitatem, vt illi quoque ipſi officiant, ad quod proprie repertæ dicuntur, vt eleganter arguit apud Platonem, rex ille prudentiſſimus de literarum

inuento.

invento. Igitur diſciplinæ cum reliquis humanæ vitæ peſtibus irrepſerunt, ijſdem autoribus, à quibus omnia flagitia proficiſcuntur, puta dæmonibus, quibus hinc nomen etiam inventum, quaſi δαήμονας, hoc eſt, ſcientes appelles. Siquidem ſimplex illa aurei ſeculi gens, nullis armata diſciplinis, ſolo naturæ ductu, inſtinctuque vivebat. Quorsú enim opus erat grammatica, cum eadem eſſet omnibus lingua, nec aliud ſermone petebatur, niſi vt alius alium intelligeret? Quis vſus dialectices, vbi nulla erat pugnantium inter ſe ſententiarum dimicatio? Quis rhetoricæ locus cum nullus alteri negocium faceſſeret? Quorſum requireretur legum prudentia, cum abeſſent mali mores, ex quibus haud dubie bonæ leges prognatæ ſunt?

Porrò religioſiores erant quàm vt impia curioſitate arcana naturæ, ſyderum menſuras, motus, effectus, abditas rerum cauſas ſcrutarentur, nefas eſſe rati, ſi homo mortalis vltra ſortem ſuam ſapere conaretur. Iam quid extra cœlum eſſet, inquirendi dementia ne in mentem quidem veniebat. At labente paulatim ætatis aureæ puritate, primum à malis, ut dixi, genijs inventæ ſunt artes, ſed paucæ, atque hæ quidem à paucis receptæ. Poſtea ſexcentas addidit Caldæorum ſuperſtitio, & Græcorum ſocioſa levitas, meras ingeniorum cruces, adeo vt vel vna grammatica abunde ſatis ſit ad perpetuam vitæ carnificinam, Quanquam inter has ipſas diſciplinas, hæ potiſſimum in precio ſunt, quæ ad ſenſum communem, hoc eſt, ad ſtulticiam,

quam

quam proxime accedunt. Eſuriunt Theologi, frigent Phyſici, ridentur aſtrologi, negliguntur Dialectici. Solus ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἀνδρῶν. Atque in hoc ipſo genere, quo quis indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc pluris fit etiam apud torquatos iſtos principes. Atqui medicina, præſertim vt nunc à compluribus exercetur, nihil aliud eſt quam aſſentationis particula, non minus profecto quàm rhetorica. Secundum hos proximus datur locus leguleijs, & haud ſcio an primus, quorum profeſſionem, ne quid ipſa pronunciem, velut aſininam philoſophi magno conſenſu ridere ſolent. Sed tamen horum aſinorũm arbitrio maxima minimaque negocia tranſiguntur. His latifundia creſcunt, cum theologus interim excuſſis to-

tius divinitatis ſcrinijs, lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis aſſidue bellum gerens. Vt igitur feliciores ſunt artes, quæ majorem habent cum ſtulticia affinitatem, ita longe feliciſſimi ſunt hi, quibus prorſus licuit ab omnium diſciplinarum commercio abſtinere, ſolamque naturam ducem ſequi, quæ nulla ſui parte manca eſt, niſi forte mortalis ſortis pomeria tranſilire velimus. Odit natura fucos, multoque felicius provenit, quod nulla ſit arte violatum. Agedum, an non videtis ex vnoquoque reliquorum animantium genere ea feliciſſime degere, quæ ſunt à diſciplinis alieniſſima, nec vllius magiſterio niſi naturæ ducuntur? Quid apibus aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes ſenſus adſunt. Quid ſimile in

ex-

extruendis ædificijs reperit architectura? Quis vnquam philosophus similem instituit rempublicam? Rursum equus quoniam humanis sensibus affinis est, & in hominum contubernium demigravit, humanarum item calamitatum est particeps, Quippe qui non raro dum vinci pudet in certaminibus ducit ilia, & in bellis dum ambit triumphum, confoditur, simulque cum sessore terram ore momordit. Vt ne commemorem interim lupata frena, aculeata calcaria, stabuli carcerem, scuticas, fustes, vincula, sessorem, breviter omnem illam servitutis tragœdiam, cui se vltro addixit, dum fortes viros imitatus impensius hostem vlcisci studet. Quanto optabilior muscarum & avicularum vita, ex tempore

ſoloque naturæ ſenſu degentium, modo per hominum inſidias liceat, Quæ ſi quando caveis incluſæ aſſueſcant humanas ſonare linguas, mirum quàm à nativo illo nitore degenerent. Adeo modis omnibus lætius eſt, quod natura condidit, quàm quod fucavit ars. Proinde nunquam ſatis laudarim gallum illũ Pythagoram, qui cum vnus omnia fuiſſet, philoſophus, vir, mulier, rex, privatus, piſcis, equus, rana, opinor etiam ſpongia, tamen nullum animal judicavit calamitoſius homine, propterea quod cætera omnia naturæ finibus eſſent contenta, ſolus homo ſortis ſuæ limites egredi conaretur. Rursũ inter homines, idiotas multis partibus anteponit doctis ac magnis. & Gryllus ille non paulo plus ſapuit, quàm πολυμῆτις ὀδυσσεὺς,

qui

qui maluerit in hara grunnire, quam cum illo tot miſeris obijci caſibus. Ab his mihi non diſſentire videtur Homerus, nugarum pater, qui cum mortales omneis ſubinde δειλοὺς καὶ μοχθηροὺς appellat, tum Vlyſſem illum ſuum ſapientis exemplar ſæpenumero δύστηνον vocat, Paridem nuſquam, nec Ajacem, nec Achillem. Quam ob rem id tandem? Niſi quod ille vafer & artifex nihil non Palladis conſilio agebat, nimiumque ſapiebat, à naturæ ductu quàm longiſſime recedens? Vt igitur inter mortales, ij longiſſime abſunt à felicitate, qui ſapientiæ ſtudent, nimirum hoc ipſo bis ſtulti, quod homines nati cum ſint, tamen obliti conditionis ſuæ, deorum immortalium vitam affectant, & gigantum exemplo, diſciplinarum machinis, naturæ

bellum inferunt, ita quam minime miſeri videntur ij, qui ad brutorum ingenium ſtulticiamq; quam proxime accedunt, neque quicquam vltra hominem moliuntur. Age experiamur, num hoc quoque non Stoicis enthymematis, ſed craſſo quopiam exemplo queamus oſtendere. Ac per deos immortales, eſtne quicquam felicius iſto homium genere, quos vulgo moriones, ſtultos, fatuos, ac bliteos appellant, pulcherrimis, vt equidem opinor, cognominibus? Rem dicam prima fronte ſtultam fortaſſis atque abſurdam, ſed tamen vnam multò veriſſimam. Principio vacant mortis metu, non mediocri per Iovem malo. Vacant conſcientiæ carnificina. Non territantur manium fabulamentis. Non expaveſcunt ſpectris ac lemuribus,

non

non torquentur metu impendentium malorum, non ſpe futurorum bonorum diſtenduntur. In ſumma non dilacerantur millibus curarum, quibus hæc vita obnoxia eſt. Non pudeſcunt, non verentur, non ambiunt, non invident, non amant. Denique ſi propius etiam ad brutorum animantium inſipientiam acceſſerint, ne peccant quidem autoribus theologis. Hic mihi iam expendas velim ſtultiſſime ſapiens, quot vndique ſolicitudinibus noctes dieſque diſcrucietur animus tuus, congeras in vnum acervum vniverſa vitæ tuæ incommoda, atque ita demum intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc, quod non ſolum ipſi perpetuo gaudent, ludunt, cantillant, rident, verum etiam cæteris omnibus quocunque

ſeſe

ſeſe verterint, voluptatem, jocum, luſum, riſumque adferunt, velut in hoc ipſum à deorum indulgentia dati, vt humanæ vitæ triſticiam exhilararent. Vnde fit, vt cum alijs in alios varius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanquam ſuos agnoſcant, expetant, paſcant, foveant, complectantur, ſuccurrant, ſi quid acciderit: impune permittant, quicquid vel dixerint, vel fecerint. Adeoque nemo illis nocere cupit, vt feræ quoque belluæ ab illorum iniuria temperent, ſenſu quodam innocentiæ naturali. Sunt enim verè ſacri dijs præcipue mihi, adeoque non injuria hunc honorem omnes illis habent. Quid, quod ſummis etiam regibus adeo ſunt in delicijs, vt nonnulli ſine his neque prandere, nec ingredi, nec omnino vel horam durare poſſint. Neque

que vero paulo intervallo hos bliteos suis illis tetricis sophis anteponunt, quos tamen ipsos aliquot honoris gratia solent alere. Cur autem anteponant, nec obscurum arbitror, nec mirum videri debet, cum sapientes illi nil nisi triste soleant adferre principibus, suaque doctrina freti; non vereantur aliquoties auriculas teneras mordaci radere vero, Moriones autem id præstent, quod vnum vndecunque principes modis omnibus aucupantur, jocos, risus, cachinnos, delicias. Iam accipite & hanc non aspernandam stultorum dotem; quod soli simplices ac veridici sunt. Quid autem veritate laudatius? Quanquam enim Alcibiadeum apud Platonem proverbium, veritatem vino pueritiæq; tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter
debetur,

debetur, vel Euripide teste, cuius extat illud celebre de nobis dictum. μῶρα γὰρ μωρὸς λέγει. Fatuus quicquid habet in pectore, id & vultu præ se fert, & oratione promit. At sapientum sunt duæ illæ linguæ, vt idem meminit Euripides, quarum altera verum dicunt, altera, quæ pro tempore iudicarint oportuna. Horum est nigrum in candida vertere, & eodem ex ore frigidum pariter & calidum efflare, longeque aliud conditum habere in pectore, aliud sermone fingere. Porrò in tanta felicitate, tamen hoc nomine principes mihi videntur infelicissimi, quod deest, à quo verum audiant, & assentatores pro amicis habere coguntur. Sed abhorrent à vero principum aures, dixerit aliquis, & hac ipsa de causa sapientes istos fugitant, quod

vereantur, ne quis forte liberior existat, qui vera magis quam jucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, invisa regibus veritas. Sed tamen hoc ipsum mire in fatuis meis vsu venit, vt non vera modo, verum etiam aperta convicia cum voluptate audiantur, adeo vt idem dictum, quod si à sapientis ore proficiscatur, capitale fuerat futurum: à morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinam quandam delectandi vim veritas, si nihil accedat quod offendat: verum id quidem solis fatuis dij dederunt. Iisdem ferme de causis hoc hominum genere mulieres gaudere solent impensius, vtpote ad voluptatem & nugas natura propensiores. Proinde quicquid cum hujusmodi factitarint, etiam si nonnun-

quam

quam ſerium nimis, illæ tamen jocum ac luſum intepretantur, ut eſt ingenioſus, præſertim ad prætexenda commiſſa ſua, ſexus ille. Igitur vt ad fatuorum felicitatem redeam, multa cum jucunditate peracta vita, nullo mortis vel metu, vel ſenſu, rectà in campos Elyſios demigrant, & illic pias atque ocioſas animas luſibus ſuis delectaturi. Eamus nunc, & quemvis etiam ſapientem cum hujus morionis ſorte conferamus. Finge iam mihi quod huic opponas exemplar ſapientiæ, hominem qui totam puericiam atque adoleſcentiam in perdiſcendis diſciplinis contriverit, & ſuaviſſimam vitæ partem, perpetuis vigilijs, curis, ſudoribus perdiderit, ne in reliqua quidem omni vita vel tantillum voluptatis deguſtarit, ſemper parcus, pauper, triſtis, tetricus,

tricus, ſibi ipſi iniquus ac durus, alijs gravis & inviſus, pallore, macie, valetudine, lippitudine confectus, ſenio canicieque multo ante diem contracta, ante diem fugiens è vita. Quanquam quid refert quando moriatur iſtiuſmodi, qui nunquam vixerit? Habetis egregiam illam ſapientis imaginem. At hic rurſus obganniunt mihi οἱ ἐκ τῆς στοᾶς βάτραχοι. Nihil, inquiunt, miſerius inſania. Sed inſignis ſtulticia, vel inſaniæ proxima eſt, vel ipſa potius inſania. Quid enim aliud eſt inſanire, quàm errare animo? Sed iſti tota errant via. Age hunc quoque ſyllogiſmum diſſipemus, Muſis bene fortunantibus. Argute quidem iſti, verum quemadmodum apud Platonem docet Socrates, ex vna Venere ſecta duas, & ex vno Cupidine diſſecto duos

faciens:

faciens: itidem & iſtos dialecticos decebat inſaniam ab inſania diſtinguere, ſi modo ipſi ſani videri vellent. Neque enim protinus omnis inſania calamitoſa eſt. Alioqui non dixiſſet Horatius, An me ludit amabilis inſania: neque Plato poëtarum, vatum, & amantium furorem inter præcipua vitæ bona collocaſſet: nec vates illa laborem Aeneæ vocaſſet inſanum. Verum eſt duplex inſaniæ genus: alterum quod ab inferis diræ vltrices ſubmittunt, quoties immiſſis anguibus, vel ardorem belli, vel inexplebilem auri ſitim, vel dedecoroſum ac nefarium amorem, vel parricidium, inceſtum, ſacrilegium, aut aliam id genus peſtem aliquam in pectora mortalium invehunt, ſive cum nocentem & conſcium animum, furijs ac terriculorum faci-

bus

bus agunt. Eſt alterum huic longe diſſimile, quod videlicet à me proficiſcitur, omniū maxime exoptandum. Id accidit quoties jucundus quidam mentis error ſimul & anxijs illis curis animum liberat, & multijuga voluptate delibutū reddit. Atqui hunc mentis errorem ceu magnum quoddam deorum munus, ad Atticum ſcribens, optat Cicero, nimirum quo tantorum malorum ſenſu carere poſſet. Neque perperam ſenſit Argivus ille, qui hactenus inſaniebat, vt totos dies ſolus deſideret in theatro, ridens, plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, cum in cæteris vitæ officijs probe ſeſe gereret, jucundus amicis, comis in vxorem, poſſet qui ignoſcere ſervis, Et ſigno læſæ non inſanire

lagenæ.

lagenæ. Hunc vbi cognatorum opera datis pharmacis morbo levaſſet, ſibique jam totus eſſet redditus, hunc in modum cum amicis expoſtulans, Pol, me occidiſtis amici, Non ſervaſtis ait, cui ſic extorta voluptas. Et demptus per vim mentis gratiſſimus error. Et merito quidem: errabant enim ipſi, atque elleboro magis opus habebant, qui tam felicem ac jucundam inſaniam, ceu malum aliquod, exiſtimarent potionibus expellendam. Quanquam illud equidem nondum ſtatui, num quivis ſenſus, aut mentis error, inſaniæ nomine ſit appellandus. Neque enim ſi cui lippienti mulus aſinus eſſe videatur: aut ſi quis indoctum carmen veluti doctiſſimum admiretur, is continuo videbitur inſanire. Verum ſi quis non ſenſu tantum, ſed

animi

animi judicio fallatur, idque præter vſitatum morem ac perpetuo, is demum inſaniæ cenſebitur affinis eſſe, veluti ſi quis quoties aſinum audierit rudentem, arbitretur ſeſe miros ſymphoniſcos audire, aut ſi quis pauperculus infimo loco natus, Crœſum Lydorum regem eſſe ſe credat. Sed hoc inſaniæ genus ſi quemadmodum fere fit, vergat ad voluptatem, non mediocrem delectationem adfert, tum ijs qui eo tenentur, tum illis quibus eſt hoc animadverſum, nec tamen eodem inſaniunt. Nam hæc inſaniæ ſpecies multo latiùs patet, quam vulgus hominum intelligit. Sed viciſſim inſanus inſanum ridet, ac mutuam ſibi voluptatem invicem miniſtrant. Neque raro fieri videtis, vt major inſanus, vehementius rideat minorem. Verum

hoc quiſque felicior, quo pluribus deſipit modis, Stulticia iudice, modo in eo genere inſaniæ maneat, quod nobis eſt peculiare, quod quidem vſque adeo late patet, vt haud ſciam, an ex vniverſa mortalium ſumma quempiam liceat reperire qui omnibus horis ſapiat, quique non aliquo inſaniæ genere teneatur. Quanquam hoc tantum intereſt, qui cucurbitam cum videt, mulierem eſſe credit, huic inſano nomen ponunt, propterea quia perpaucis id vſu veniat. Verum vbi quis vxorem ſuam, quam cum multis habet communem, pluſquam Penelopen eſſe deierat, ſibique majorem in modum plaudit, feliciter errans, hunc nullus inſanum appellat, propterea quod paſſim maritis hoc accidere videant. Ad hunc ordinem pertinent & iſti,

iſti, qui præ venatu ferarum omnia contemnunt, atque incredibilem animi voluptatem percipere ſe prædicant, quoties fœdum illum cornuum cantum audierint, quoties canum eiulatus. Opinor etiam cum excrementa canum odorantur, illis cinnamomum videri. Deinde quæ ſuavitas, quoties fera lanianda eſt? Tauros & verveces humili plebi laniare licet, feram niſi à generoſo ſecari nefas. Is nudo capite, inflexis genibus, gladio ad id deſtinato, neqne enim quovis idem facere fas eſt, certis geſtibus, certa membra, certo ordine religioſe ſecat. Miratur interim perinde vt in re nova ſacraque, circumſtans tacita turba, quamvis ſpectaculum hoc plus milies viderit. Porrò cui contigerit à bellua nonnihil guſtare, is vero exiſtimat ſibi non

parum nobilitatis accedere. Itaque cum isti assidua ferarum insectatione atque esu, nihil aliud assequantur, nisi vt ipsi propemodum in feras degenerent, tamen interea regiam vitam agere se putant. Et his simillimum genus eorum, qui insatiabili ædificandi studio flagrãt, nunc rotunda quadratis, nunc quadrata rotundis permutantes. Neque vero finis vllus, neque modus, donec ad extremam redactis inopiam, nec vbi habitent, nec quid edant, supersit. Quid tum postea? Interim annos aliquot summa cum voluptate peregerunt. Ad quos mihi quidem proxime videntur accedere, qui novis & arcanis artibus, rerum species vertere moliuntur, ac terra marique quintam quandam essentiam venantur. Hos adeo lactat mellita spes, vt neque

laborum,

laborum, neque impenſarum vnquam pigeat, miroque ingenio ſemper aliquid excogitant, quo ſeſe denuo fallant, ſibique ipſis gratam faciant impoſturam, donec abſumptis omnibus, non ſit quo jam fornaculam inſtruant. Non deſinunt tamẽ jucunda ſomniare ſomnia, cæteros pro viribus ad eandem felicitatem animantes. Cumque jam prorſus omni ſpe deſtituuntur, ſupereſt tamen vna ſententia, abunde magnum ſolatium, in magnis & voluiſſe ſat eſt. Ac tum vitæ brevitatem incuſant, vt quæ magnitudini negocij non ſuffecerit. Porrò aleatores non nihil addubito, num in noſtrum collegium ſint admittendi. Sed tamen ſtultum omnino ridiculunque ſpectaculum eſt, quotieś videmus nonnullos vſque adeo addictos, vt ſimul atque

ſtrepitum teſſerarũ audierint, protinus illis cor ſaliat, palpitetque. Deinde cum ſemper illiciente vincendi ſpe, omnium facultatum naufragium fecerint, in aleæ ſcopulum illiſa nave, non paulo formidabiliorem Malea, vixque nudi emerſerint, quoſvis potius fraudant quàm victorem, ne ſcilicet viri parum graves habeantur. Quid cum ſenes jam & cæcutientes, vitreis etiam oculis luſitant? Poſtremo cum jam juſta chiragra contudit articulos, vicarium etiam mercede conducunt, qui pro ſe talos in pyrgum mittat? Suavis quidem res, niſi quod hic ludus plerumque ſolet in rabiem evadere, jamque ad furias, non ad me pertinere. Cæterum illud hominum genus haud dubie totum eſt noſtræ farinæ, qui miraculis ac prodigioſis

gaudent

gaudent mendacijs, vel audiendis vel narrandis, nec vlla ſatietas talium fabularum, cum portentoſa quædam, de ſpectris, de lemuribus, de larvis, de inferis, de id genus milibus miraculorum commemorantur: quæ quo longius abſunt à vero, hoc & creduntur lubentius, & jucundiore pruritu titillant aures. Atque hæc quidem non modo ad levandum horarum tædium mire conducunt, verum etiam ad quæſtum pertinent, precipue ſacrificis & concionatoribus. His rurſum adfines ſunt ij, qui ſibi ſtultam quidem, ſed tamen jucundam perſuaſionem induerunt, futurum, vt ſi ligneum, aut pictum aliquem Polyphemum Chriſtophorum aſpexerint, eo die non ſint perituri, aut qui ſculptam Barbaram præſcriptis verbis ſalutarit,

ſit incolumis è prælio rediturus, aut ſi quis Eraſmum certis diebus, certis cereolis, certiſque preculis convenerit, brevi ſit dives evaſurus. Iam vero Georgium etiam Herculem invenerunt, quemadmodum & Hypolitum alterum, hujus equum phaleris ac bullis religioſiſſime adornatum tantum non adorant, ac ſubinde novo quopiam munuſculo demerentur, per hujus æream galeam deierare, planè regium habetur. Nam quid dicam de ijs, qui ſibi fictis ſcelerum condonationibus, ſuaviſſime blandiuntur, ac purgatorij ſpacia veluti clepſydris metiuntur, ſecula, annos, menſes, dies, horas, tanquam è tabula mathematica, citra vllum errorem dimetientes. Aut de ijs, qui magicis quibuſdam notulis ac preculis, quas pius aliquis impoſtor,

ſtor, vel animi cauſa, vel ad queſtum excogitavit, freti nihil ſibi non pollicentur, opes, honores, voluptates, ſaturitates, valetudinem perpetuo proſperam, vitam longævam, ſenectam viridem, denique proximum Chriſto apud ſuperos conſeſſum, quem tamen nolint, niſi admodum ſero contingere, hoc eſt, cum hujus vitæ voluptates, invitos eos ac mordicus retinentes, tamen deſerverint, tum ſuccedant illæ cœlitum deliciæ. Hic mihi puta negociator aliquis, aut miles, aut judex, abjecto ex tot rapinis vnico nummulo, vniverſam vitæ Lernam ſemel expurgatam putat, totque perjuria, tot libidines, tot ebrietates, tot rixas, tot cædes, tot impoſturas, tot perfidias, tot proditiones exiſtimat velut ex pacto redimi, & ita redimi, vt jam liceat ad

novum ſcelerum orbem de integro reverti. Quid autem ſtultius ijs, imò quid felicius, qui ſeptem illis ſacrorum pſalmorum verſiculis cotidie recitatis, pluſquam ſummam felicitatem ſibi promittunt? Atque hos magicos verſiculos dæmon quiſpiam, facetus quidem ille, ſed futilis magis quam callidus, Divo Bernardo creditur indicaſſe, ſed arte circumventus miſer. & hæc tam ſtulta, vt me ipſam propemodum pudeat, tamen approbantur, idque non à vulgo modo, verum etiam à religionis profeſſoribus. Quid jam, nonne eodem ferè pertinet, cum ſingulæ regiones ſuum aliquem peculiarem vindicant divum: cumque in ſingulos ſingula quædam partiuntur, ſingulis ſuos quoſdam culturæ ritus attribuunt, vt hic in dentium

cruciatu ſuccurrat, ille parturientibus dexter adſit, alius rem furto ſublatam reſtituat: hic in naufragio proſper affulgeat, ille gregem tueatur: atque item dc cæteris. Nam omnia percenſere longiſſimum fuerit. Sunt qui ſinguli pluribus in rebus valeant, præcipue deipara virgo, cui vulgus hominum plus prope tribuit quam filio. Verum ab his divis quid tandem petunt homines, niſi quod ad ſtulticiam attinet? Agedum inter tot anathemata, quibus templorum quorundam parietes omnes, ac teſtudinem ipſam refertam conſpicitis, vidiſtis ne vnquam qui ſtulticiam effugerit, qui vel pilo ſit factus ſapientior? Alius enatavit incolumis. Alius ab hoſte perfoſſus vixit. Alius è prælio, pugnantibus cæteris, non minus feliciter

quam fortiter aufugit. Alius in crucem ſubactus, favore divi cujuſpiam, furibus amici, decidit vt non nullos etiam male divitijs onuſtos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. Alius irato medico à febre revalvit. Alij potum venenum aluo ſoluta, remedio, non exitio fuit, idque non admodum læta vxore, quæ operam & impenſam luſerit. Alius everſo plauſtro, equos incolumes domum abegit. Alius oppreſſus ruina vixit. Alius à marito deprehenſius eluſit. Nullus pro depulſa ſtulticia gratias agit. Adeo ſuavis quædam res eſt nihil ſapere, vt omnia potius deprecentur mortales, quàm Moriam. Sed quod ego nunc ſuperſtitionum pelagus ingredior?

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,

Ferrea

Ferrea vox, omneis fatuorum evolvere formas,
Omnia ſtulticiæ percurrere nomina poſſim.

vſque adeo omnis omnium Chriſtianorum vita iſtiuſmodi délirationibus vndique ſcatet: quas ipſas tamen ſacrifici non gravatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli ſoleat acreſcere. Inter hæc, ſi quis odioſus ſapiens exoriatur, ſuccinatque id, quod res eſt: non male peribis, ſi bene vixeris: peccata redimis, ſi nummulo addideris odium malefactorum, tum lachrimas, vigilias, precationes, jeiunia, ac totam vitæ rationem commutaris. Divus hic tibi favebit, ſi vitam illius æmulaberis. Hæc inquam, atque id genus alia, ſi ſapiens ille obganniat, vide à quanta felicitate repente

pente mortalium animos in quem tumultum retraxerit? Ad hoc collegium pertinent, qui vivi qua funeris pompa velint efferri, tam diligenter statuunt, vt nominatim etiam præscribant, quot tædas, quot pullatos, quot cantores, quot luctus histriones velint adesse, perinde quasi futurum sit, vt aliquis hujus spectaculi sensus ad ipsos sit rediturus, aut vt pudescant defuncti, nisi cadaver magnifice defodiatur, haud alio studio, quam si ædiles creati, ludos aut epulum edere studeant. Equidem tametsi propero, tamen haud possum istos silentio prætercurrere, qui cum nihil ab infimo cerdone differant, tamen inani nobilitatis titulo, mirum quam sibi blandiuntur. Alius ad Aeneam, alius ad Brutum, alius ad Arcturum genus

suum

ſuum refert. Oſtendunt vndique ſculptas & pictas majorum imagines. Numerant proavos atque atavos, & antiqua cognomina commemorant, cum ipſi non multum abſint à muta ſtatua, pene ijs ipſis, quæ oſtentant ſignis, deteriores. Et tamen hac tam ſuavi Philautia felicem prorſum vitam agunt. Neque deſunt æque ſtulti, qui hoc beluarum genus, perinde vt deos ſuſpiciunt. Sed quid ego de vno aut altero genere loquor, quaſi vero non paſſim hæc Philautia plurimos vbique miris modis feliciſſimos efficiat? cum hic quavis ſimia deformior, ſibi plane Nireus videtur. Alius ſimul atque treis lineas circino duxerit, prorſum Euclidem ſeſe putat. hic ὄνος πρὸς λύραν, & quo deterius nec ille ſonat, quo mordetur gallina marito,

tamen

tamen alterum Hermogenem esse se credit. Est autem illud longe suavissimum insaniæ genus, quo nonnulli, quicquid vlli suorum dotis adest, eo non aliter atque suo gloriantur. Qualis erat ille bis beatus apud Senecam dives, qui narraturus historiolam quanpiam, servos ad manum habebat, qui nomina suggererent, non dubitaturus vel in pugilum certamen descendere homo, alioqui adeo imbecillus, vt vix viveret, hac re fretus, quod multos haberet domi servos egregie robustos. Porro de artium professoribus, quid attinet commemorare? quando peculiaris est horum omnium Philautia, adeo vt reperias citius, qui velit agello paterno, quam ingenio cedere, verum præcipue histrionum, cantorum, oratorum, ac poëtarum,

quorum quo quiſque eſt indoctior, hoc ſibi placet inſolentius, hoc ſeſe magis jactat, ac dilatat. Et inveniunt ſimiles labra lactucas, imo quo quicquam eſt ineptius, hoc plures admiratores nanciſcitur, vt peſſima quæque ſemper plurimis arrident, propterea quod maxima pars hominum, vt diximus, Stulticiæ obnoxia eſt. Proinde ſi qui eſt imperitior, & ſibi ipſi multo jucundior eſt, & pluribus admirationi, quid eſt quod is veram eruditionem malit, primum magno conſtituram, deinde reddituram & putidiorem & timidiorem, poſtremo multo paucioribus placituram? Iam vero video naturam, vt ſingulis mortalibus ſuam, ita ſingulis nationibus, ac pene civitatibus communem quandam inſeviſſe Philautiam: Atque hinc fieri, vt

ri, vt Britanni præter alia, formam, musicam, & lautas mensas proprie sibi vindicent: Scoti, nobilitate, & regiæ affinitatis titulo, neque non dialecticis argutijs sibi blandiantur: Galli morum civilitatem sibi sumant: Parisienses, theologicæ scientiæ laudem, omnibus propè submotis, sibi peculiariter arrogent: Itali bonas literas & eloquentiam asserant, atque hoc nomine sibi suavissime blandiantur omnes, quod soli mortalium barbari non sint. Quo quidem in genere felicitatis, Romani primas tenent, ac veterem illam Romam adhuc jucundissime somniant. Veneti nobilitatis opinione sunt felices. Græci tanquam disciplinarum autores, veteribus illis laudatorum heroum titulis sese venditant. Turcæ, totaque illa vere barbarorum collu-

colluvies etiam religionis laudem ſibi vindicat, Chriſtianos perinde vti ſuperſtitioſos irridens. Ac multo etiam ſuavius Iudæi etiam nunc Meſſiam ſuum conſtanter expectant, ac Moſen ſuum hodieque mordicus tenent. Hiſpani bellicam gloriam nulli concedunt. Germani corporum proceritate, & magiæ cognitione ſibi placent. Ac ne ſingula perſequar, videtis opinor, quantum vbique voluptatis pariat ſingulis & vniverſis mortalibus Philautia, cui prope par eſt Aſſentatio ſoror. Nihil enim aliud philautia, quàm cum quis ipſe ſibi palpatur. Idem ſi alteri facias, κολακία fuerit. At hodie res quædam infamis eſt adulatio, ſed apud eos, qui rerum vocabulis magis, quàm rebus ipſis commoventur.

Existimant cum adulatione fidem male cohærere : quod multo secus sese habere, vel brutorum animantium exemplis poterant admoneri. Quid enim cane adulantius ? at rursum quid fidelius ? Quid sciuro blandius ? at hoc quid est homini magis amicum ? Nisi forte vel asperi leones, vel immites tigres, vel irritabiles pardi magis ad vitam hominum conducere videntur. Quanquam est omnino perniciosa quædam adulatio, qua nonnulli perfidiosi & irrisores, miseros in perniciem adigunt. Verum hæc mea ab ingenij benignitate, candoreq; quodam proficiscitur, multoque virtuti vicinior est, quam ea quæ huic opponitur, asperitas, ac morositas inconcinna, vt ait Horatius, gravisque. Hæc dejectiores animos erigit, demulcet tristes, ex-

timulat languentes, expergefacit ſtupidos, ægrotos levat, feroces mollit, amores conciliat, conciliatos retinet. Pueritiam ad capeſcenda ſtudia literarum allicit, ſenes exhilarat, principes citra offenſam ſub imagine laudis, & admonet & docet. In ſumma, facit vt quiſque ſibi ipſe ſit jucundior & charior, quæ quidem felicitatis pars eſt vel precipua. Quid autem officioſius, quam cum mutuum muli ſcabunt? Vt ne dicam interim hanc eſſe magnam illius laudatæ eloquentiæ partem, majorem medicinæ, maximam poeticæ: denique hanc eſſe totius humanæ conſuetudinis mel & condimentum. Sed falli, inquiunt, miſerum eſt, imo non falli miſerrimum. Nimium enim deſipiunt, qui in rebus ipſis felicitatem hominis ſitam

esse existimant. Ex opinionibus ea pendet. Nam rerum humanarum tanta est obscuritas, varietasque, vt nihil dilucide sciri possit, quemadmodum recte dictum est ab academicis meis, inter philosophos quam minimum insolentibus. Aut si quid sciri potest, id non raro officit etiam vitæ jucunditati. Postremo sic sculptus est hominis animus, vt longe magis fucis, quam veris capiatur, cujus rei si quis experimentum expositum & obvium quærat, conciones ac templa petat, in quibus si quid serium narratur, dormitant, oscitant, nauseant omnes. Quod si clamator ille, lapsa sum, declamator dicere volebam, ita vt sæpe faciunt, anilem aliquam fabellam exordiatur, expergiscuntur, eriguntur, inhiant omnes. Item si qvis sit divus fabulo-

sior

ſior & poëticus, quod ſi exemplum requiris, finge hujns generis Georgium aut Chriſtophorum, aut Barbaram, videbitis hunc longe religioſius coli, quam Petrum, aut Paulum, aut ipſum etiam Chriſtum. Verum hæc non hujus ſunt loci. Iam quanto minoris conſtat hæc felicitatis acceſſio? Quandoquidem res ipſas aliquoties magno negocio pares oportet, vel leviſſimas, vti grammaticen. At opinio facillime ſumitur, quæ tamen tantundem aut amplius etiam ad felicitatem conducat. Age ſi quis putribus veſcatur ſalſamentis, quorum alius nec odorem ferre poſſit, & tamen huic ambroſiam ſapiant, quæſo quid intereſt ad felicitatem? Contra ſi acipenſer alicui nauſeam ſapiat, quid referet ad vitæ beatitudinem? Si cui ſit vxor egregie

deformis,

deformis, quæ tamen marito, vel cum ipſa Venere certare poſſe videatur, nonne perinde fuerit, ac ſi vere formoſa foret? Si quis tabulam minio lutoque male oblitam, ſuſpectet, ac demiretur, perſuaſum habens, Apellis aut Zeuſidis eſſe picturam, nonne felicior etiam fuerit eo, qui eorum artificum manum magno emerit, fortaſſis minus ex eo ſpectaculo voluptatis percepturus? Novi ego quendam mei nominis, qui novæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit, perſuadens, vt erat facundus nugator, eas non modo veras ac nativas eſſe, verum etiam ſingulari atque inæſtimabili precio. Quęſo, quid intererat puellæ, cum vitro non minus jucunde paſceret & oculos, & animum, nugas perinde vt eximium aliquem theſaurum

conditas

conditas apud ſeſe ſervaret? Maritus interim & ſumptum effugiebat, & vxoris errore fruebatur, nec eam tamen ſibi minus habebat devinctam, quam ſi magno empta donaſſet. Num quid intereſſe cenſetis inter eos, qui in ſpecu illo Platonico variarum rerum vmbras & ſimulacra demirantur: modo nihil deſiderent, neque minus ſibi placeant: & ſapientem illum, qui ſpecum egreſſus, veras res aſpicit. Quod ſi Mycillo Lucianico dives illud & aureum ſomnium perpetuo ſomniare licuiſſet, nihil erat cur aliam optaret felicitatem. Aut nihil igitur intereſt, aut ſi quid intereſt, potior etiam ſtultorum conditio. Primum quod ijs ſua felicitas minimo conſtat, id eſt, ſola perſuaſiuncula. Deinde, quod ea fruuntur cum plurimis communiter.

Porrò nullius boni jucunda ſine ſocio poſſeſſio. Quis enim neſcit quanta ſapientum paucitas, ſi modo quiſquam inveniatur? quanquam ex tot ſeculis Græci ſeptem omnino numerant, quos me Hercle, ſi quis accuratius excutiat, diſperearn ſi vel ſemiſapientem inveniet, imo ſi vel trientem viri ſapientis. Proinde cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur, vt eſt, ptimarium, quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo tempus: nam ſimulatque villum edormieris, protinus albis, vt aiunt, quadrigis recurrunt animi moleſtiæ: quãto meum beneficium cum plenius, tum præſentius, quæ perpetua quadam ebrietate, mentem gaudijs, delicijs, tripudijs, expleo, idque nullo negocio? Neq; quemquam omnino mortalé mei muneris expertem eſſe

ſino,

ſino, cũ reliquæ numinũ dotes, aliæ ad alios perveniant. Non vbivis paſcitur generoſum & lene merum, quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet. Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus, paucioribus eloquentia, Mercurij donum. Non ita multis obtigerunt opes, dextro Hercule. Imperium non cuivis concedit Iupiter Homericus. Sæpenumero Mavors neutris favet copijs. Complures ab Apollinis tripode triſtes diſcedunt. Sæpe fulminat Saturnius. Phœbus aliquande jaculis peſtem immittit. Neptunus plures extinguit quam ſervat. Vt interim Væjoves iſtos Plutones, Atas, Pœnas, Febres, atque id genus, non deos, ſed carnifices non commemorem. Ego ſum vna illa ſtulticia, quæ omneis

ex æquo tam parata beneficentia complector. Nec vota moror, nec irascor, exposcens piamina, si quid cæremoniarum fuerit prætermissum. Nec cœlum terræ misceo, si quis reliquis invitatis dijs, me domi relinquat, nec admittat ad nidorem illum victimarum. Nam cæterorum deorum tanta in his est morositas, vt prope majus sit operæprecium, atque adeo tutius, illos negligere quam colere. Quemadmodum sunt & homines nonnulli, tam difficiles, & ad lædendum irritabiles, vt præstiterit eos prorsum alienissimos habere, quam familiares. At nemo, inquiunt, stulticiæ sacrificat, neque templum statuit. Equidem demiror, vt dixi, nonnihil hanc ingratitudinem. Verum hoc quoque pro mea facilitate boni consulo: quanquam ne hęc

quidem

quidem desiderare possum. Quid enim est cur tusculum aut molam, aut hircum, aut suem requiram, cum mihi mortales omnes vbique gentium eum cultum persolvant, qui vel à theologis maxime probari solet? Nisi forte Dianæ debeam invidere, quod illi humano sanguine litatur. Ego me tum religiosissime coli puto, cum passim, vt faciunt omnes, animo complectuntur, moribus exprimunt, vita repræsentant. Qui quidem divorum cultus, nec apud Christianos admodum frequens est. Quanta turba eorum, qui deiparæ virgini cereolum affigunt, idque in meridie, cum nihil est opus? Rursum quam pauci qui eandem vitæ castimonia, modestia, cœlestium rerum amore studeant æmulari? Nam is demum verus est cultus, longeque

cœlitibus gratiſſimus. Præterea cur templum deſiderem, cum orbis hic vniverſus templum mihi ſit, ni fallor, pulcherrimum? Neque vero deſunt myſtæ, niſi vbi deſunt homines. Nec jam vſque adeo ſtulta ſum, vt ſaxeas ac coloribus fucatas imagines requiram, quæ cultui noſtro nonnunquam officiunt, cum à ſtupidis, & pinguibus iſtis, ſigna pro divis ipſis adorantur. Nobis interim vſu venit, quod ſolet ijs, qui à vicarijs ſuis extruduntur. Mihi tot ſtatuas erectas puto, quot ſunt mortales, vivam mei imaginem præ ſe ferentes, etiam ſi nolint. Itaque nihil eſt quod reliquis dijs invideam, ſi alijs in angulis terrarum alij colantur, idque ſtatis diebus: quemadmodum Rhodi Phœbus, in Cypro Venus, Argis Iuno, Athenis Minerva, in Olympo Iupiter,

piter, Tarenti Neptunus, Lampſaci Priapus, modo mihi communiter orbis omnis longe potiores victimas aſſidue præbeat. Atqui ſi cui videor hæc audacius quam verius dicere, agedum pauliſper ipſas hominum vitas inſpiciamus, quò palàm fiat, & quantum mihi debeant, & quanti me faciant maximi pariter ac minimi. At non quorumlibet vitam recenſebimus, nam id quidem perlongum, verum inſignium tantum, vnde reliquos facile ſit æſtimare. Quid enim attinet de vulgo, plebeculaque commemorare, quæ citra controverſiam tota mea eſt? tot enim vndique ſtulticiæ formis abundat, tot indies novas commíniſcitur, vt nec mille Democriti ad tantos riſus ſuffecerint: quanquam illis ipſis Democritis rurſum alio Democrito

foret opus. Quin etiam incredibile ſit dictu, quos riſus, quos ludos, quas delitias, homunculi quotidie præbeant ſuperis. Nam hi quidem horas illas ſobrias, & antemeridianas iurgioſis conſultationibus, ac votis audiendis impartiunt. Cæterum vbi jam nectare madent, neque lubet quicquam ſerium agere, tum qua parte cœlum quam maxime prominet, ibi conſident ac pronis frontibus, quid agitent homines ſpeculantur. Nec eſt aliud ſpectaculum illis ſuavius. Deum immortalem, quod theatrum eſt illud, quam varius ſtultorum tumultus? Nam ipſa nonnunquam in deorum poëticorum ordinibus conſidere ſoleo. Hic deperit in mulierculam, & quo minus adamatur, hoc amat impotentius. Ille dotem ducit, non vxorem.

Ille

Ille ſponſam ſuam proſtituit. Alius zelotypus velut Argus obſervat. Hic in luctu papæ quam ſtulta dicit facitque? conductis etiam velut hiſtrionibus, qui luctus fabulam peragant. Ille flet ad novercæ tumulum. Hic quicquid vndecumque poteſt corradere, id totum ventriculo donat, paulo poſt fortiter eſuriturus. Hic ſomno & ocio nihil putat felicius. Sunt qui alienis obeundis negocijs ſedulo tumultuantur, ſua negligunt. Eſt qui verſuris, atque ære alieno divitem ſe eſſe putat, mox decocturus. Alius nihil arbitratur felicius, quàm ſi ipſe pauper hæredem locupletet. Hic ob exiguum, idque incertum lucellum, per omnia maria volitat, vndis ac ventis vitam committens, nulla pecunia reparabilem. Ille mavult bello divitias quęrere, quàm

tutum ocium exigere domi. Sunt qui captandis orbis ſenibus, putant quam commodiſſime ad opes perveniri. Neque deſunt, qui idem malint deamandis beatis aniculis aucupari, Quorum vtrique tum demum egregiam de ſe voluptatem dijs ſpectatoribus præbent, cum ab ipſis, quos captant, arte deluduntur. Eſt omnium ſtultiſſimum ac ſordidiſſimum negociatorum genus, quippe qui rem omnium ſordidiſſimam tractent, idque ſordidiſſimis rationibus, qui cum paſſim mentiantur, pejerent, furentur, fraudent, imponant, tamen omnium primos ſeſe faciunt, propterea quod digitos habeant auro revinctos. Nec deſunt adulatores fraterculi, qui mirentur iſtos, ac venerabiles palam appellent, nimirum, vt ad ipſos aliqua malè par-

torum

torum portiuncula redeat. Alibi videas Pythagoricos quoſdam, quibus vſque adeo omnia videntur eſſe communia, vt quicquid vſquam incuſtoditum nacti fuerint, id velut hæreditate obvenerit, æquo animo tollant. Sunt qui votis tantum divites ſunt, & iucunda quædam ſibi fingunt ſomnia, idque ad felicitatem ſatis eſſe putant. Nonnulli foris divites haberi gaudent, domi gnaviter eſuriunt. Hic feſtinat quicquid habet profundere, ille per fas nefaſque congerit. Hic candidatus ambit populares honores, ille ad focum ſemet oblectat. Bona pars lites nunquam finiendas agitat, & hinc atque hinc certatim contendunt, vt prorogatorem judicem, & colluſorem ditent advocatum. Hic rebus novandis ſtudet, ille magnum quiddam molitur.

Eſt qui Hieroſolymam, Romam, aut divum Iacobum adeat, vbi nihil eſt illi negocij, domi relictis cum vxore liberis. In ſumma ſi mortalium innumerabiles tumultus è luna, quemadmodum Menippus olim, deſpicias, putes te muſcarum, aut culicum videre turbam inter ſe rixantium, bellantium, inſidiantium, rapientium, ludentium, laſcivientium, naſcentium, cadentium, morientium. Neque ſatis credi poteſt, quos motus, quas tragœdias cieat tantulum animalculum, tamque mox periturum. Nam aliquoties vel levis belli, ſeu peſtilentiæ procella multa ſimul milia rapit ac diſſipat. Sed ipſa ſtultiſſima ſim, planeque digna, quam multis cachinnis rideat Democritus, ſi pergam populariium ſtulticiarum, & inſaniarum

formas

formas enumerare. Ad eos accingar, qui ſapientiæ ſpeciem inter mortales tenent, & aureum illum ramum, vt ajunt, aucupantur, inter quos grammatici primas tenent, genus hominum profectò, quo nihil calamitoſius, nihil afflictius, nihil æque dijs inviſum foret, niſi ego miſerrimæ profeſſionis incommoda dulci quodam inſaniæ genere mitigarem. Neque enim πέντε κατάραις, id eſt, quinque tantũ diris obnoxij ſunt iſti, quemadmodũ indicat epigramma Græcum, verum ſexcentis, vt qui ſemper famelici, ſordidique in ludis illis ſuis, in ludis dixi, imò in φροντιστηρίοις, vel piſtrinis potius, ac carnificinis inter puerorum greges, conſeneſcant laboribus, obſurdeſcant clamoribus, fœtore pædoreque contabeſcant, tamen meo

beneficio

beneficio fit, vt ſibi primi mortalium eſſe videantur. Adeo ſibi placent, dum pavidam turbam minaci vultu voceque territant, dum ferulis, virgis, loriſque conſcindunt miſeros, dumque modis omnibus ſuo arbitratu ſæviunt, aſinum illum Cumanum imitantes. Interim ſordes illæ, meræ mundiciæ videntur, pædor amaracinum olet, miſerrima illa ſervitus regnum eſſe putatur, adeo vt tyrannidem ſuam nolint cum Phalaridis aut Dionyſij imperio commutare. Sed longe etiam feliciores ſunt, nova quadam doctrinæ perſuaſione. Siquidem cum plerique mera deliramenta pueris inculcent, tamen dij boni, quem non illi Palæmonem, quem non Donatum præ ſe contemnunt? idque neſcio quibus præſtigijs mire efficiunt, vt ſtultis

matercu-

materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipsi se faciunt. Iam adde & hoc voluptatatis genus, quoties istorum aliquis Anchisæ matrem, aut voculam vulgo incognitam, in putri quapiam charta deprehenderit, puta bubsequam, bovinatorem aut manticulatorem, aut si quis vetusti saxi fragmentum, mutilis notatum literis, alicubi effoderit, ò Iupiter, quæ tum exultatio, qui triumphi, quæ encomia, perinde quasi vel Africam devicerint, vel Babylonas ceperint. Quid autem cum frigidissimos & insulsissimos versiculos suos passim ostentant, neque desunt qui mirentur, jam plane Maronis animā in suum pectus demigrasse credunt. At nihil omnium suavius, quam cum ipsi inter sese mutua talione laudant ac mirantur, vicissim-

vicissimque scabunt. Quod si quis alius verbulo lapsus sit, idque forte fortuna hic oculatior deprehenderit, ἡράκλεις, quæ protinus tragœdiæ, quæ digladiationes, quæ convicia, quæ invectivæ? Malè propitios habeam omnes grammaticos, si quid mentior. Novi quendam πολυτεχνότατον, græcum, latinum, mathematicum, philosophum, medicum, καὶ ταῦτα βασιλικὸν, jam sexagenarium, qui cæteris rebus omissis, annis plus viginti se torquet ac discruciat in grammatica, prorsus felicem se fore ratus, si tam diu liceat vivere, donec certo statuat, quomodo distinguendæ sint octo partes orationis, quod hactenus nemo Græcorum aut Latinorum ad plenum præstare valuit. Perinde quasi res sit bello quoque vindicanda, si quis conjun-

conjunctionem faciat dictionem ad adverbiorum jus pertinentem. Et hac gratia, cum totidem ſint grammaticæ quot grammatici, imò plures: quandoquidem Aldus meus vnus, plus quinquies grammaticam dedit: hic nullam omnino quantumvis barbare aut moleſte ſcriptam prætermittit, quam non evolvat, excutiatque, nemini non invidens, ſi quid quantumlibet inepte moliatur in hoc genere, miſere timens, ne quis forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorum labores. Vtrum inſaniam hanc vocare mavultis, an ſtulticiam? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, vt animal omnium alioqui longe miſerrimum, eò felicitatis evehatur, vt ſortem ſuam neque cum Perſarum regibus cu-

piat

piat permutare. Minus mihi debent Poëtæ, tametſi vel ex profeſſo meæ ſunt factionis, quippe liberum genus, vt habet proverbium, quorum omne ſtudium non alio pertinet, quàm ad demulcendas ſtultorum aures, idque meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamen his freti dictu mirum, vt cum ſibi polliceantur immortalitatem, & dijs parem vitam; tum alijs eandem promittant. Huic ordini præ ceteris familiares φιλαυτία καὶ κολακία, nec ab vllo mortalium genere color neque ſimplicius, neque conſtantius. Porro rhetores, quamquam nonnihil illi quidem prævaricantur, colluduntque cum philoſophis, tamen hos quoque noſtræ factionis eſſe, cum alia multa, tum illud in primis arguit, quod præter alias nugas, tam accurrate,

tam

tam multa de jocandi ratione conſcripſerunt: Atque adeo ſtulticiam ipſam inter facetiarum ſpecies numerat, quiſquis is fuit, qui ad Herennium dicendi artem conſcripſit: Quodque apud Quintilianum, hujus ordinis longe principem, caput eſt de riſu vel Iliade prolixius: tantum denique ſtulticiæ tribuunt, vt ſæpenumero quod nullis argumentis dilui poſſit, riſu tamen eludatur. Niſi ſi quis hocarbitretur ad ſtulticiam non pertinere, ridiculis dictis excitare cachinnos, idque arte. Hujus farinæ ſunt & iſti, qui libris edendis famam immortalem aucupantur. Hi cum omnes mihi plurimum debent, tum præcipue qui meras nugas chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicicium ſcribunt. quique nec Perſium, nec Lælium

judicem

judicem recuſant, mihi quidem miſerandi magis, quàm beati videntur, vt qui ſeſe perpetuo torqueant. Addunt, mutant, adimunt, reponunt, repetunt, recudunt, oſtendunt, nonum in annum premunt, nec vnquam ſibi ſatisfaciunt, ac futile præmium, nempe laudem, eamque perpaucorum, tanti emunt, tot vigilijs, ſomnique rerum omnium dulciſſimi, tanta jactura, tot ſudoribus, tot crucibus. Adde nunc valetudinis diſpendium, formæ perniciem, lippitudinem, aut etiam cæcitatem, paupertatem, invidiam, voluptatum abſtinentiam, ſenectutem præproperam, mortem præmaturam, & ſi qua ſunt alia ejuſmodi. Tantis malis ſapiens ille redimendum exiſtimat, vt ab vno aut altero lippo probetur. At meus ille ſcriptor,
quanto

quanto delirat felicius, dum nulla lucubratione, verum vtcunque visum est animo, quicquid in calamum incidit, vel somnia sua, statim literis prodit, levi duntaxat chartarum jactura, non ignarus futurum, vt quo nugaciores nugas scripserit, hoc à pluribus, id est stultis & indoctis omnibus probetur. Quid enim est negocij, treis illos doctos, si tamen ea legerint, contemnere? Aut quid valebit, tam paucorum sapientum calculus in tam immensa reclamantium turba? Sed magis etiam sapiunt, qui aliena pro suis edunt, & alieno magnoque partam labore gloriam, verbis in se transmovent, hoc videlicet freti, quod arbitrentur futurum, vt etiam si maxime coarguantur plagij, tamen aliquanti temporis vsuram sint interim lucrifacturi. Videre est

re est operæprecium, quam hi sibi placeant, cum vulgo laudantur, cum digito ostenduntur in turba, οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος, cum apud bibliopolas prostant, cum in omnium paginarum frontibus leguntur tria nomina, præsetim peregrina, ac magicis illis similia. Quæ per deum immortalem quid aliud sunt quam nomina? Deinde quàm à paucis cognoscenda, si mundi vastitatem respicias: tum à quanto paucioribus laudanda, vt sunt etiam indoctorum diversa palata. Quid quod ea ipsa nomina non raro confinguntur, aut è priscorũ libris adoptantur? Cum alius sese Telemachum, alius Stelenum aut Laertem: hic Polycratem, ille Trasimachum sese nominari gaudet, vt nihil jam referat, etiam si chamæleonti aut cucurbitæ, sive quemadmodum

modum ſolent philoſophi loqui, alpha aut beta librum inſcribas. Illud autem lepidiſſimum, cum mutuis epiſtolis, carminibus, encomijs ſeſe viciſſim laudant, ſtulti ſtultos, indoctos indocti. Hic illius ſuffragio diſcedit Alcæus, ille hujus Callimachus, ille huic eſt M. Tullio ſuperior, hic illi Platone doctior. Nonnunquam etiam antagoniſtam quærunt, cujus æmulatione famam augeant. Hinc ſcinditur incertum ſtudia in contraria vulgus, donec vterque dux re bene geſta victor diſcedit, vterque triumphum agit. Rident hæc ſapientes, vt, veluti ſunt, ſtultiſſima. Quis enim negat? Sed interim meo beneficio ſuavem vitã agunt, ne cum Scipionibus quidem ſuos triumphos commutaturi. Quamquam docti quoque interim

dum

dum hæc magna cum animi voluptate rident, & aliena fruuntur insania, non paulum mihi debent & ipsi, quod inficiari non possunt, nisi sint omnium ingratissimi. Inter eruditos jureconsulti sibi vel primum vindicant locum, neque quisquam alius æque sibi placet, dum Sisyphi saxum assidue volvunt, ac sexcentas leges eodem spiritu contexunt, nihil refert quam ad rem pertinentes, dumque glossematis glossemata, opiniones opinionibus cumulantes, efficiunt vt studium illud omnium difficilimum esse videatur. Quicquid enim laboriosum, idem protinus & præclarum existimant. Adjungamus his dialecticos ac sophistas, hominum genus quovis ære Dodonæo loquacius, vt quorum vnusquivis cum vicenis delectis

mulieribus garrulitate decertare possit, feliciores tamen futuri, si tantum linguaces essent non etiam rixosi, adeo vt de lana caprina pertinacissime digladientur, & nimium altercando plerunque veritatem amittant. Hos tamen sua philautia beatos reddit, dum tribus instructi syllogismis, incunctanter audent quavis de re cum quovis manum conserere. Cæterum pertinacia reddit invictos, etiamsi Stentorem opponas. Sub hos prodeunt philosophi, barba pallioque verendi, qui se solos sapere prædicant, reliquos omnes mortales, vmbras volitare. Quam vero suaviter delirant, cum innumerabiles ædificant mundos, dum solem, dum lunam, stellas, orbes, tanquam pollice filove metiuntur, dum fulminum, ventorum, ecli-

pſium, ac cæterarum inexplicabilium rerum cauſas reddunt, nihil vſquam hæſitantes, perinde quaſi naturæ rerum architectrici fuerint à ſecretis, quaſive è deorum conſilio nobis advenerint: quos interim natura cum ſuis conjecturis, magnifice ridet. Nam nihil apud illos eſſe comperti, vel illud ſatis magnum eſt argumentum, quod ſingulis de rebus inexplicabilis inter ipſos eſt digladiatio. Ii cum nihil omnino ſciant, tamen omnia ſe ſcire profitentur: cumque ſeipſos ignorent, neque foſſam aliquoties, aut ſaxum obvium videant, vel quia lippiunt plerique, vel quia peregrinantur animi, tamen ideas, vniverſalia, formas ſeparatas, primas materias, quidditates, ecceitates, formalitates, inſtantia videre ſe prædicant, res adeo tenues, ut

neque

neque Lynceus, opinor, poſſit perſpicere. Tum vero præcipue prophanum vulgus aſpernantur, quoties triquetris, & tetragonis, circulis, atque hujuſmodi picturis mathematicis, alijs ſuper alias inductis, & in labyrinthi ſpeciem confuſis, præterea literis velut in acie diſpoſitis, ac ſubinde alio atque alio repetitis ordine, tenebras offundunt imperitioribus. Neque deſunt ex hoc genere qui futura quoque prædicant conſultis aſtris, ac miracula plus quam magica polliceantur, & inveniunt homines fortunati, qui hæc quoque credant. Porro theologos ſilentio tranſire fortaſſe præſtiterit, καὶ τὰν κα-μαρίναν μὴ κινεῖν, nec hanc anagyrim tangere, utpote genus hominum mire ſuperciliosum atq; irritabile, ne forte turmatim ſexcentis

conclusionibus adoriantur, & ad Palinodiam adigant, quod si recusem, protinus hæreticam clamitent. Nam illico solent hoc terrere fulmine, si cui sunt parum propitij. Sanè quanquam non alij sunt, qui minus libenter agnoscant meam in se beneficentiam, tamen hi quoque non mediocribus nominibus obstricti sunt, dum felices sua Philautia perinde quasi ipsi tertium incolant cœlum, ita reliquos mortaleis omneis, vt humi reptantes pecudes, è sublimi despiciunt, ac propè commiserantur, dum tanto magistralium definitionū, conclusionum, corollariorum, propositionum explicitarum & implicitarum agmine septi sunt, tot exuberant κρησφυγέτοις, vt nec Vulcanijs vinculis sic possint irretiri, quin elabantur distinctionibus, quibus

quibus nodos omneis adeo facile ſecant, vt non Tenedia bipennis melius: tot nuper excogitatis vocabulis, ac prodigioſis vocibus ſcatent. Præterea dum arcana myſteria ſuo explicant arbitratu, qua ratione conditus ac digeſtus ſit mundus. Per quos canales labes illa peccati in poſteritatem derivata ſit: quibus modis, qua menſura, quantulo tempore in virginis vtero ſit abſolutus Chriſtus: quemadmodum in ſynaxi accidentia ſubſiſtant ſine domicilio. Sed hæc protrita. Illa demum magnis, & illuminatis, vt vocant, theologis digna putant, ad hæc ſi quando incidunt, expergiſcuntur. Num quod inſtans in generatione divina. Num plures in Chriſto filiationes. Num poſſibilis propoſitio? Pater deus odit filium? Num deus potuerit ſuppoſi-

tare mulierem, num diabolum, num asinum, num cucurbitam, num silicem? Tum quemadmodum cucurbita fuerit concionatura, editura miracula, figenda cruci. Et quid consecrasset Petrus, si consecrasset eo tempote, quo corpus Christi pendebat in cruce? Et num eodem tempore Christus homo dici potuerit: & num post resurrectionem edere aut bibere fas sit futurum. jam nunc famem sitimque præcaventes. Sunt innumerabiles λεπτολεσχίαι, his quoque multo subtiliores, de notionibus, relationibus, instantibns, de formalitatibus, de quidditatibus, ecceitatibus, quas nemo possit oculis assequi nisi tam Lynceus, ut ea quoque per altissimas tenebras videat, quæ nusquam sunt, Adde nunc his γνώμας illas adeo παραδόξους, ut illa Stoico-

rum

rum oracula, quæ paradoxa vocant, crassissima præ his videantur, & circumforanea, velut levius esse crimen, homines mille jugilare, quam semel in die dominico calceum pauperi consuere. Et potius esse committendum, ut vniversus orbis pereat vna cum victu & vestitu, quod ajunt, suo, quam vnicum quantumlibet leve mendaciolum dicere. Iam has subtilissimas subtilitates subtiliores etiam reddunt tot scholasticorum viæ, vt citius è Labyrinthis temet explices, quam ex involucris Realiũ, Nominalium, Thomistarum, Albertistarum, Occanistarum, Scotistarum, & nondum omneis dixi sectas, sed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus tantum est eruditionis, tantum difficultatis, ut existimem ipsis apostolis alio spiritu opus fore, si

cogantur hiſce de rebus cum hoc novo theologorum genere conſerere manus. Paulus fidem præſtare potuit, at idem cum ait: Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium: parum magiſtraliter definivit. Idem vt charitatem optime præſtitit, ita parum dialectice vel dividit, vel finit, in priore ad Corinthios epiſtola, cap. decimotertio. Ac pie quidem illi conſecrabant ſynaxim, & tamen rogati de termine à quo, & termino ad quem, de tranſſubſtantiatione, de modo quo corpus idem ſit in diverſis locis, de differentia, qua corpus Chriſti eſt in cœlo, qua fuit in cruce, qua in ſacramento ſynaxeos, quo puncto fiat tranſſubſtantiatio, cum oratio per quam ea fit, vt quantitas diſcreta ſit in fluxu, non pari, ſicut opinor,

nor, reſpondiſſent acumine , quo Scotidæ diſſerunt hæc, ac definiunt. Noverant illi Ieſu matrem, ſed quis eorum tam philoſophice demonſtravit, quomodo fuerit ab Adæ macula præſervata, quàm noſtri theologi? Petrus accepit claves, & accepit ab eo, qui non committit indigno, & tamen an intellexerit, neſcio , certe nuſquam attigit ſubtilitatem , quomodo ſcientiæ clavem habeat is quoque, qui ſcientiam non habeat. Baptizabant illi paſſim , & tamen nuſquam docuerunt, quæ ſit cauſa formalis, materialis, efficiens, & finalis baptiſmi, nec characteris delebilis , & indelebilis apud hos vlla mentio. Adorabant quidem illi , ſed in ſpiritu, nihil aliud ſequentes , quam illud evangelicum, ſpiritus eſt Deus , & eos qui adorant eum in ſpiritu &

veritate oportet adorare. Verum, haud apparet eis tum fuiſſe revelatum, vna eademque adoratione adorandam imagunculam carbone delineatam in pariete, & Chriſtum ipſum, ſi modo duobus ſit porrectis digitis, intonſa coma, & in vmbone qui adhæret occipitio, treis habeat notas. Quis enim hæc percipiat, niſi triginta ſex annos totos in phyſicis, & vltramundanis Ariſtotelis & Scoticis contriverit? Identidem inculcant Apoſtoli gratiam, at ijdem nuſquam diſtinguunt quid interſit inter gratiam gratis datam, & gratiam gratificantem. Hortantur ad bona opera; nec diſcernunt opus operans & opus operatum. Paſſim inculcant charitatem, nec ſecernunt infuſam ab acquiſita, nec explicant, accidens ne ſit an ſubſtantia, creata res

an

an increata. Deteſtantur peccatum, at emoriar, ſi potuerunt ſcientifice definire, quid ſit illud, quod peccatum vocamus, niſi forte Scotiſtarum ſpiritu fuerunt edocti. Nec enim adduci poſſum, ut credam Paulum, è cujus unius eruditione licet omneis æſtimare, toties damnaturum fuiſſe quæſtiones, diſceptationes, genealogias, & ut ipſe vocat λογομαχίας, ſi eas percalluiſſet argutias, præſertim cum omnes illius temporis coutentiones, pugnæque ruſticanæ fuerint & craſſæ, ſi cum magiſtrorum noſtrorum pluſquam Chryſippeis ſubtilitatibus conferantur. Quanquā homines modeſtiſſimi, ſi quid forte ſcriptum ſit ab Apoſtolis indolatius parumq; magiſtraliter, non damnant quidem, ſed commode interpretantur: hoc videlicet

honoris, partim antiquitati, partim apoſtolico nomini deferentes. Et hercle parum æquum erat, res tantas ab illis requirere, de quibus ex præceptore ſuo, ne verbum quidem vnquam audiſſent. Idem ſi eveniat in Chryſoſtomo, Baſilio, Hieronymo, tum ſat habent adſcribere, non tenetur. Et illi quidem confutarunt ethnicos philoſophos ac Iudæos, ſuapte natura pertinaciſſimos, ſed vita magis ac miraculis quam ſyllogiſmis, tum eos quorum nemo fuerit idoneus, vel vnicum Scoti Quodlibetum ingenio conſequi. Núc quis ethnicus, quis hæreticus non continuo ſe dat tot tenuiſſimis ſubtilitatibus, niſi tam craſſus, vt non aſſequatur, aut tam impudens, vt exibilet, aut ijſdem inſtructus laqueis, vt jam par ſit pugna, perinde quaſi magum

gum cum mago committas, aut ſi gladio fortunato pugnet aliquis cum eo, cui gladius ſit fortunatus: tum enim nihil aliud quam tela Penelopes retexeretur. Ac meo quidem judicio ſaperent Chriſtiani, ſi pro pinguibus iſtis militum cohortibus, per quos jam olim ancipiti Marte belligerantur, clamoſiſſimos Scotiſtas, & pertinaciſſimos Occaniſtas, & invictos Albertiſtas vna cum tota ſophiſtarum manu mitterent in Turcas & Saracenos: ſpectarent, opinor, & conflictum omnium lepidiſſimum, & victoriam non ante viſam. Quis enim vſque adeo frigidus, quem iſtorum non inflamment acumina? Quis tam ſtupidus, vt tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, vt hæc illi non maximas offundant tenebras? Verum hæc omnia

videor

videor vobis propemodum joco dicere. Nec mirum ſanè, cum ſint & inter ipſos theologos melioribus inſtituti literis, qui ad has frivolas, vt putant, Theologorum argutias nauſeent. Sunt qui velut ſacrilegij genus execrentur, ſummamque ducant impietatem, de rebus tam arcanis, & adorandis magis, quam explicandis, tam illoto ore loqui, tam prophanis Ethnicorum argutijs diſputare, tam arroganter definire, ac divinæ Theologiæ majeſtatem tam frigidis, imò ſordidis verbis ſimul & ſententijs conſpurcare. At interim ipſi feliciſſime ſibi placent, imò plaudunt, adeo vt his ſuaviſſimis nenijs, nocte dieque occupatis, ne tantulum quidem ocij ſuperſit, vt evangelium, aut Paulinas epiſtolas vel ſemel liceat evolvere. Atque interim dum
hæc

hæc nugantur in ſcholis, exiſtimant ſeſe vniverſam eccleſiam, alioqui ruituram, non aliter ſyllogiſmorum fulcire tibicinibus, quam Atlas cœlum humeris ſuſtinet apud Poëtas. Iam illud quantæ felicitatis eſſe putatis, dum arcanas literas, perinde quaſi cereæ ſint, pro libidine formant, ac reformant, dum concluſiones ſuas, quibus jam aliquot ſcholaſtici ſubſcripſerũt, plusquam Solonis leges videri poſtulant, & vel pontificijs decretis anteponendas, dumque veluti cenſores orbis ad palinodiam trahunt, ſi quid vſquam cum explicitis illorum concluſionibus, non ad amuſſim quadrarit, ac non ſecus atque ex oraculo pronunciant, hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, hæc parũ reverentialis, hæc hæreſin olet, hæc male tinnit, vt jam nec baptiſmus,

nec

nec evangelium, nec Paulus aut Petrus, nec ſanctus Hieron. aut Auguſt. imò nec ipſe Thomas ἀριστοτελικώτατος, Chriſtianum efficiat, niſi baccalauriorum calculus acceſſerit, tanta eſt in judicando ſubtilitas. Quis enim ſenſurus erat, eum Chriſtianum non eſſe, qui diceret has duas orationes, matula putes, & matula putet. Item ollæ fervere, & ollam fervere, pariter eſſe congruas, niſi ſapientes illi docuiſſent? Quis tantis errorum tenebris liberaſſet eccleſiam, quos ne lecturus quidem vnquam quiſquam fuerat, niſi magnis ſigillis iſti prodidiſſent? Verum an non feliciſſimi dum hæc agunt? Præterea dum inferorum res omneis ſic examuſſim depingunt, tamquam in ea Rep. complureis annos ſint verſati? Præterea dum pro arbi-

trio

trio novos orbes fabricantur, addito denique latissimo illo, pulcherrimoque, ne sciliciet deesset vbi felices animæ commode vel spatiari, vel convivium agitare, vel etiam pila ludere possent. His atque id genus bis mille nugis, horum capita adeo distenta differtaque sunt, vt arbitrer nec Iovis cerebrum æque gravidum fuisse, cum ille Palladem parturiens, Vulcani securim imploraret. Quare nolite mirari, si videtis caput illorum tot fascijs tam diligenter obvinctum in publicis disputationibus, alioquin enim planè dissilirent. Illud ipsa quoque nonnunquam ridere soleo, cum ita demum maxime sibi videntur theologi, si quam maxime barbare spurceq; loquantur, cumque adeo balbutiunt, vt à nemine nisi balbo possint intelligi, acumen

appellant,

appellant, quod vulgus non asse-
quatur. Negant enim è dignitate
ſacrarum literarum eſſe, ſi gram-
maticorum legibus parere cogan-
tur. Mira vero majeſtas theolo-
gorum, ſi ſolis illis fas eſt men-
doſe loqui, quanquam hoc ip-
ſum habent cum multis cerdoni-
bus commune. Poſtremo jam dijs
proximos ſeſe ducunt, quoties qua-
ſi religioſe magiſtri noſtri ſalutan-
tur, in quo quidem nomine tale
quiddam ſubeſſe putant, quale eſt
apud Iudæos τετραγράμματον. Ita-
que nefas ajunt eſſe MAGISTER
NOSTER ſecus quam majuſcu-
lis ſcribere literis. Quod ſi quis
præpoſtere Noſter magiſter dixe-
rit, is ſemel omnem theologi-
ci nominis perverterit majeſtatem.
Ad horum felicitatem proxime ac-
cedunt ij, qui ſe vulgo religioſos

ac monachos appellant, vtroque falſiſſimo cognomine, cum & bona pars iſtorum longiſſime abſit à religione, & nulli magis omnibus locis ſint obvij. Iis non video quid poſſit eſſe miſerius, niſi ego multis modis ſuccurrerem. Etenim cum hoc hominum genus omnes ſic execrentur, vt fortuitum etiam occurſum ominoſum eſſe perſuasũ ſit, tamen ipſi ſibi magnifice blandiuntur. Primum ſummam exiſtimant pietatem, ſi vſque adeo nihil attigerint literarum, vt ne legere quidem poſſint. Deinde cum Pſalmos ſuos, numeratos quidem illos, at non intellectos, aſininis vocibus in templis derudunt, tum vero ſe putant divorum aures multa voluptate demulcere. Et ſunt ex his nonnulli, qui ſordes ac mendicitatem magno vendunt, próque foribus

magno

magno mugitu panem efflagitant, imò in nullis diverſorijs, vehiculis, navibus non obturbant, non mediocri profectò reliquorum mendicorum jactura. Atque ad eum modum homines ſuaviſſimi, ſordibus, inſcitia, ruſticitate, impudentia, apoſtolos (vt ajunt) nobis referunt. Quid autem jucundius, quam quod omnia faciunt ex præſcripto, quaſi mathematicis vtentes rationibus, quas præterire piaculum ſit. Quot nodos habeat calceus, quo colore ſingula veſtis, quot diſcriminibus varieganda, qua materia, quotque culmis latum cingulum, qua ſpecie, & quot modiorum capax cuculla, quot digitis latum capillitium, quot dormiendum horas. Atque hæc quidem æqualitas in tanta corporum & ingeniorum varietate, quam ſit inæqualis, quis

non

non perſpicit? Et tamen his nugis non alios modo præ ſe nauci faciunt, verum invicem alij alios contemnunt, atque homines apoſtolicam charitatem profeſſi, ob aliter cinctam veſtem, ob colorem paulo fuſciorem, omnia miris tragœdijs miſcent. Ex his videas quoſdam adeo rigide religioſos, vt ſumma veſte, non niſi Cilicina vtantur, intima Mileſia: alios contra, qui ſuperne linei ſint, intime lanei. Rurſum alios qui pecuniæ contactum ceu aconitum horreant, nec à vino interim, nec à mulierum contactu temperantes. Denique mirum omnibus ſtudium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud ſtudio eſt, vt Chriſto ſimiles ſint, ſed vt inter ſe diſſimiles. Porrò magna felicitatis pars eſt in cognomentis, dum hi funigeros appellari

pellari ſe gaudent, & inter hos alij coletas, alij minores, alij minimos, alij bulliſtas. Rurſum hi Benedictinos, illi Bernardinos, hi Brigidenſes, illi Auguſtinenſes: hi Guilhelmitas, illi Iacobitas, quaſi vero parum ſit, dici Chriſtianos. Horum magna pars in tantum ſuis nititur ceremonijs, & hominum traditiunculis, vt putet vnum cœlum parum dignum eſſe tantis meritis præmium, haud cogitantes futurum, vt Chriſtus contemptis his omnibus, ſuum illud ſit exacturus præceptum, nempe charitatis. Alius oſtentabit aqualiculum, omni piſcium genere diſtentum. Alius pſalmorum centum effundet modios. Alius jeiuniorum myriadas annumerabit, & toties vnico prandio pene diſruptam imputabit alvum. Alius tantum ceremoniarum

rum acervum proferet, quantus vix ſeptem onerarijs navibus vehi poſſit. Alius gloriabitur ſexaginta annos nunquam attactam pecuniam, niſi digitis duplici chirotheca munitis. Alius cucullam ingeret, adeo ſordidam & craſſam, vt nullus nauta ſuo dignetur corpore. Commemorabit alius ſe pluſquam vndecim luſtris ſpongiæ vitam egiſſe, ſemper eidem affixum loco: Alius raucam aſſiduo cantu vocem adducet: Alius lethargum ſolitudine contractum, alius linguam jugi ſilentio torpentem. At Chriſtus interpellatis, nunquam alioqui finiendis glorijs, vndenam hoc, inquiet, novum Iudæorum genus? Vnicam ego legem vere meam agnoſco, de qua ſola nihil audio. Et olim palàm nulloque parabolarum vtens involucro, paternam hæreditatem

ditatem pollicitus ſum, non cucul-
lis, preculis, aut inedijs, ſed fidei
& charitatis officijs. Nec eos a-
gnoſco, qui ſua facta nimis agno-
ſcunt: iſti qui me quoque ſanctio-
res videri volunt, Abraxaſiorum
cœlos, ſi libet, occupent, aut ab
his ſibi novum extrui cœlum iu-
beant, quorum traditiunculas meis
præceptis antepoſuerunt. Cum hæc
audient, & videbunt nautas & au-
rigas ſibi præferri, quibus putaris
vultibus ſeſe mutuo contuebuntur?
Sed interim ſpe ſua felices ſunt
non abſque meo beneficio. Atque
hos quidem quanquam à republi-
ca ſemotos, nemo tamen audet
contemnere, præcipue mendican-
tes, propterea quod omnia om-
nium arcana teneant, ex confeſſio-
nibus quas vocant. Quæ tamen
prodere nefas habent, niſi ſi quan-

do poti, fabulis amœnioribus delectare se volunt, sed conjecturis modo rem indicant, tacitis interim nominibus. Quod si quis hos crabrones irritarit, tum in popularibus concionibus probe vlciscuntur sese, & obliquis dictis hostem notant, adeo tecte, vt nemo non intelligat, nisi qui nihil intelligit: nec prius oblatrandi finem faciunt, quam in os offam objeceris. Age vero quem tu mihi comœdum, quem circulatorem spectare malis, quàm istos in concionibus suis rhetoricantes omnino ridicule, sed tamen suavissime imitantes ea quæ rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem, ut gesticulantur, ut apte commutant uocem, ut cantillant, ut jactant sese, ut subinde alios atque alios vultus induunt, vt omnia cla-

moribus miſcent. Atque hanc o-
randi artem ceu rem arcanam fra-
terculus fraterculo per manus tra-
dit. Eam tametſi mihi non eſt fas
ſcire, tamen vtcunque coniecturis
ſequar. Primo loco invocant, id
quod à poëtis mutuo ſumpſerunt:
deinde dicturi de charitate, à Nilo
Ægypti fluvio ſumunt exordium:
aut crucis myſterium enarraturi, à
Babylonio dracone Bel feliciter au-
ſpicantur: aut de jeiunio diſputatu-
ri, à dodecim zodiaci ſignis prin-
cipium faciunt: aut de fide verba
facturi, diu de quadratura circuli
præloquuntur. Audivi ipſa quen-
dam eximie ſtultum, erravi, do-
ctum volebam dicere, qui in con-
cione celeberrima divinæ triadis
myſterium explicaturus, quo & do-
ctrinam ſuam non vulgarem oſten-
taret, & theologicis ſatisfaceret au-
ribus,

ribus, nova prorſus ingreſſus eſt via, nimirum à literis, ſyllabis, & oratione, tum à concordia nominis & verbi, adjectivi nominis & ſubſtantivi, mirantibus jam pleriſque, ac nonnullis Horatianum illud apud ſe muſſitantibus: Quorſum hæc tam putida tendunt. Tandem huc rem deduxit, vt in grammaticorum rudimentis ſic expreſſum oſtenderet totius triadis ſimulacrum, vt nemo mathematicorum in pulvere poſſet evidentius depingere. Atque in hac oratione θεολογώτατος ille totos octo menſes ita deſudarat, vt hodie quoque magis cæcutiat quam talpæ, nimirum tota luminum acie ad ingenij cuſpidem avocata. Verum haud pœnitet hominem cæcitatis, ac parvo quoque putat emptam eam gloriam. Auditus eſt

à nobis alius quidam octogenarius, adeo theologus, vt in hoc Scotum ipſum renatum putes. Is explicaturus myſterium nominis Ieſu, mira ſubtilitate demonſtravit in ipſis literis latere, quicquid de illo dici poſſit. Etenim quod tribus duntaxat inflectitur caſibus, id manifeſtum eſſe ſimulacrum divini ternionis. Deinde quod prima vox Ieſus, deſinat, in s, ſecunda Ieſum in m, tertia Ieſu in u, in hoc ἄρρητον ſubeſſe myſterium: nempe tribus literulis indicantibus eum eſſe ſummum, medium, & vltimum. Reſtabat myſterium his quoque retruſius, mathematica ratione, Ieſus ſic in duas æquales diffidit portiones, vt ſcilicet penthemimeres in medio reſideret. Deinde docuit eam literam apud Hebræos eſſe ש, quam illi Syn appellent,

porro ſyn, Scotorum opinor lingua peccatum ſonat: atque hinc palàm declarari, Ieſum eſſe qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium ſic inhiantes admirati ſunt omnes, præcipue theologi, vt parum abfuerit, quin illis acciderit, quod olim Niobæ, cum mihi propemodum evenerit, quod ficulno illi Priapo, qui magno ſuo malo, Canidiæ Saganæque nocturna ſacra ſpectavit. Nec injuria profecto: nam quando ſimilem ἔφοδον commentus eſt Demoſthenes ille Grajus, aut Cicero Latinus? Illis vitioſum habebatur procemium, quod à re foret alienius: quaſi vero non ad iſtum modum exordiantur & ſubulci, natura videlicet magiſtra. At hi docti præambulum ſuum, ſic enim vocant, ita demum eximie rhetoricum

ſore ducunt, ſi nuſquam quicquam habeat cum reliquo argumento confine, vt auditor interim admirans, illud ſecum murmuret, quò nunc ſe proripit ille? Tertio loco ceu narrationis vice nonnihil ex evangelio, ſed curſim ac velut obiter interpretantur, cum id ſolum fuerit agendum. Quarto loco jam nova ſumpta perſona, quæſtionem movent theologalem, aliquoties οὔτε γῆς, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένην, Atque id quoque ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum theologicum attollunt ſupercilium, doctores ſolennes, doctores ſubtiles, doctores ſubtiliſſimos, doctores ſeraphicos, doctores cherubicos, doctores ſanctos, doctores irrefragabiles, magnifica nomina auribus inculcantes. Tum ſyllogiſmos, majores, minores, concluſiones, corollaria,

rollaria, ſuppoſitiones, frigidiſſimas ac pluſquam ſcholaſticas nugas apud imperitum vulgus jactitant. Supereſt jam quintus actus, in quo ſummum artificem præſtare convenit. Hic mihi ſtultam aliquam & indoctam fabulam, ex Speculo opinor hiſtoriali, aut geſtis Romanorum in medium adferunt, & eandem interpretantur allegorice, tropologice, & anagogice. Atque ad hunc quidem modum Chimæram ſuam abſolvunt, qualem nec Horatius vnquam aſſequi potuit cum ſcriberet: Humano capiti, &c. Sed audierunt à neſcio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeque clamoſum eſſe oportere: Itaque principio ſic exordiuntur, vt nec ipſi vocem propriã exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt nonnunquam ad

concitandos affectus, exclamatiobus vtendum esse. Proinde presse alioqui loquentes, subinde repente vocem tollunt furioso plane clamore, etiam cum nihil opus. Iures elleboro homini opus esse, perinde quasi nihil referat, ubi clames. Præterea quoniam audierunt oportere sermonem in progressu fervescere, in singulis partibus principijs utcunque sane recitatis, mox mira vocis contentione vtuntur etiam si res sit frigidissima, atque ita denique desinunt, vt spiritu defectos credas. Postremo didicerunt, apud rhetores de risu fieri mentionem, eoque student & ipsi, jocos quosdam aspergere, ὦ φίλη ἀφροδίτη, quam plenos gratiarum, quamque in loco, vt plane ὄνον πρὸς τὴν λύραν esse dicas. Mordent quoque nonnon-

quam, ſed ita, vt titillent magis quam vulnerent. Nec unquam verius adulantur quam cum maxime παῤῥησιάζεσθαι videri ſtudent. Denique tota actio eſt ejuſmodi, ut jures eos à fori circulatoribus didiciſſe, à quibus longe vincuntur. Quanquam utrique alteris vſque adeo ſunt ſimiles, vt nemo dubitet quin aut hi ab *illis*, aut illi ab his rhetoricem ſuam didicerunt. Et tamen inveniunt hi quoque mea nimirum opera, qui cum hos audiunt, Demoſthenes meros, ac Cicerones audire ſe putant. Quod genus ſunt præcipue mercatores ac mulierculæ: quorum auribus vnice placere ſtudent; quod illi nonnullam prædæ portiunculam de rebus male partis ſoleant impertiri, ſi commode fuerint palpati: illæ cum alijs multis de cauſis huic ordini

ſavent, tum præcipue, quod in horum ſinus ſoleant effundere, ſi quid in maritos ſtomachantur. Videtis opinor, quantopere mihi debeat hoc hominum genus, qui cum cæremoniolis, & nugis deridiculis, clamoribuſque tyrannidem quandam inter mortales exerceant, Paulos atque Antonios ſeſe credunt. Verum ego iſtos hiſtriones tam ingratos beneficiorum meorum diſſimulatores, quam improbos ſimulatores pietatis, libenter relinquo. Iamdudum enim juvat de regibus ac principibus aulicis à quibus ſimpliciſſime color, & vt dignum eſt ingenuis, ingenue, non nihil attingere. Qui quidem ſi vel ſemunciam ſani cordis haberent, quid eſſet horum vita triſtius, aut æque fugiendum? Neque enim exiſtimabit vel perjurio parricidioque parandum

impe-

imperium, quiſquis ſecum perpenderit, quam ingens onus ſuſtineat humeris, qui vere principem agere velit: eum qui rerum gubernacula ſuſceperit, publicum non privatum negociũ gerere, nihil niſi de commodis publicis oportere cogitare: à legibus, quarum ipſe & autor & exactor eſt, nec latum digitum diſcedere: officialium omnium & magiſtratuum integritatem ſibi præſtandam eſſe: ſeſe eſſe vnum omnium oculis expoſitum, qui vel ceu ſidus ſalutare, morum innocentia, maximam rebus humanis ſalutem poſſit adferre, vel veluti cometa letalis, ſummam perniciem invehere. Aliorum vitia neque perinde ſentiri, neque tam late manare. Principem eo loco eſſe, vt ſi quid vel leviter ab honeſto deflexerit, gravis protinus ad quàm plurimos

homines

homines vitæ pestis serpat. Tum quod multa secum adferat principum fortuna, quæ soleant à recto deducere, quod genus, deliciæ, libertas, adulatio, luxus, hoc acrius enitendum, ac sollicitius advigilandum, necubi vel deceptus cesset in officio. Postremo, ut insidias, odia, cæteraque vel pericula, vel metus omittam, capiti imminere verum illum regem, qui paulo post ab eo sit etiam de minimo quoque commisso rationem exacturus, idque tanto severius, quanto præstantius gessit imperium. Hæc inquam, atque hujusmodi plurima, si princeps secum perpenderet, perpenderet autem si saperet, is nec somnum, nec cibum opinor jucunde capere posset. At nunc meo munere, has omneis curas dijs permittunt, ipsi sese molliter curant, neq;

quen-

quenquam ad aurem admittunt, nisi qui jucunda loqui norit, ne quid animo solicitudinis oboriatur. Se probe principis partes omneis implesse credunt, si venentur assidue, si bellos alant caballos, si suo commodo vendiderint magistratus ac præfecturas, si quotidie novæ rationes excogitentur, quibus civium opes attenuent & in suum converrant fiscum, verum id apposite repertis titulis, vt etiamsi sit iniquissimum, aliquam tamen æquitatis speciem præ se ferat. Addunt data opera nonnihil adulationis, quo populares animos, vtcunque sibi devinciant. Fingite mihi nunc, quales sunt nonnunquam, hominem legum ignarum, publicorum commodorum penè hostem, privatis intentum commoditatibus, addictum voluptatibus, osorem eru-

ditionis,

ditionis, osorem libertatis ac veri, nihil minus quam de reip. salute cogitantem, sed omnia sua libidine, suisque vtilitatibus metientem. Deinde addite huic torquem auream, omnium virtutum cohærentium consensum indicantem, tum coronam gemmis insignitam, quæ quidem admoneat eum heroicis omnibus virtutibus oportere cæteris antecellere, præterea sceptrum, justitiæ & vndecunque incorrupti pectoris symbolum, postremo purpuram eximiæ cujusdam in rempublicam charitatis indicium. Hæc gestamina si princeps cum sua vita conferret, equidem futurum arbitror, vt planè pudescat ornatus sui, vereaturque, ne quis nasutus interpres, totum hunc tragicum cultum, in risum iocumque vertat. Iam quid de proceribus auli-

cis

eis commemorem? quorum plerisque cum nihil sit addictius, servilius, insulsius, abjectius, tamen omnium rerum primos sese videri volunt. Hæc vna in re tamen modestissimi, quod contenti, aurum, gemmas, purpuram, reliquaque virtutum ac sapientiæ insignia corpore circumferre, rerum ipsarum studium omne concedunt alijs. Hoc abunde felices sibi videntur, quod regem herum vocare liceat, quod tribus verbis salutare didicerint, quod norint civiles titulos subinde inculcare, serenitatem, dominationẽ, & magnificentiam: quod egregie perfricuerint faciem, quod festiviter adulentur. Nam hæ sunt artes, quæ vere nobilem & aulicum deceant. Cæterum si vitæ rationem omnem propius inspicias, nimirum meros Phæacas invenies,

sponsos

ſponſos Penelopes, reliquum carmen agnoſcitis, quod Echo vobis melius referet quam ego. Dormitur in medios dies, ibi ſacrificulus mercenarius ad lectum paratus, qui propemodum cubantibus adhuc ſacrum expedite peragat. Mox ad ientaculum, quo vix peracto, jam interpellat prandium. Sub id alea, laterunculi, ſortes, ſcurræ, moriones, ſcorta, luſus, inficetiæ. Interim vna aut altera merenda. Rurſum cœna, poſt hanc repotia, non vna per Iovem. Atque ad hunc modum, citra vllum vitæ tædium elabuntur horæ, dies, menſes, anni, ſecula. Ipſa nonnunquam ſaginatior abeo, ſi quando viderim illos μεγαλοῤῥέοντας, dum inter nymphas vna quæque hoc ſibi videtur dijs propior, quo caudam longiorem trahit, dum procerum alius a-

lium cubito protrudit, quo Iovi vicinior esse videatur, dum sibi quisque hoc magis placet, quo graviorem catenam collo bajulat, vt robur etiam, non opes tantum ostentet. Ac principum quidem institutum, summi pontifices, cardinales, & episcopi, jam pridem gnaviter æmulantur, ac propè superant. Porrò si quis perpendat, quid linea vestis admoneat, niveo candore insignis, nempe vitam vndiquaque inculpatam. Quid sibi velit mitra bicornis, vtrunq; fastigium eodem cohibente nodo, puta novi pariter ac veteris instrumenti absolutam scientiam. Quid manus chirothecis communitæ, duram & ab omni rerum humanarum contagio immunem sacramentorum administrationem. Quid pedum, nimirum crediti gregis vigilantissimam curam,

ram. Quid prælata crux, videlicet omnium humanorum affectuum victoriam. Hæc, inquam, atque id genus alia multa, ſi quis perpendat, nonne triſtem ac ſolicitam vitam egerit? At nunc belle faciunt, cum ſeſe paſcunt. Cæterum ovium curam aut ipſi Chriſto mandant, aut in fratres, quos vocant, ac vicarios reijciunt. Neque vel nominis ſui recordantur, quid ſonet epiſcopi vocabulum, nempe laborem, curam, ſolicitudinem. Verum in irretiendis pecunijs, planè epiſcopos agunt, οὐδ᾽ ἀλαοσκοπίη. Ad eundem modum cardinales ſi cogitent ſeſe in apoſtolorum locum ſucceſſiſſe, eadem ab ipſis requiri, quæ illi præſtiterunt, deinde non dominos eſſe, ſed adminiſtratores ſpiritualium dotiũ, de quibus omnibus ſint paulo poſt exactiſſime

reddituri

redditurí rationem. Imò ſi vel in cultu pauliſper philoſophentur, atque ita ſecum cogitent, quid ſibi vult hic veſtitus candor? Nonne ſummam & eximiam vitæ innocentiam? Quid interior purpura? nonne flagrantiſſimum in deum amorem? Quid rurſus exterior ſinuoſa capacitate diffluens, ac totam etiam reverendiſſimi complectens mulam, quanquam vna vel camelo contegendo ſuffecerit? Nonne charitatem latiſſime ſeſe pandentem ad ſubveniendum omnibus, hoc eſt, ad docendum, exhortandum, conſolandum, increpandum, admonendum, componenda bella, reſiſtendum improbis principibus, & vel ſanguinem libenter impendendũ gregi Chriſtiano, non ſolum opes. Quanquam quorſum omnino opes, pauperum apoſtolorum

vicem

vicem gerentibus? Hæc ſi perpenderent, inquam, nec eum locum ambirent, & libentes relinquerent, aut certe vitam planè laborioſam, atque ſolicitam agerent, cujuſmodi veteres illi vixerunt apoſtoli. Iam ſummi pontifices, qui Chriſti vices gerunt, ſi conentur ejuſdem vitam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, vitæ contemptum, ſi vel papæ, id eſt, patris nomen, vel ſanctiſſimi cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius? aut quis eum locum omnibus emat facultatibus: emptum, gladio, veneno, omnique vi tueatur? Quantum his abſtulerit commoditatum, ſi ſemel inceſſiverit ſapientia? Sapientia dixi? Imò vel mica ſalis illius, cujus meminit Chriſtus. Tantum opum, tantum honorum, tantum ditionis, tantum victo-

victoriarum, tot officia, tot dispensationes, tot vectigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, satellitum, tantum voluptatum. Videtis quantas nundinas, quantam messem, quantum bonorum pelagus paucis sim complexa. In quorum locum inducet vigilias, jeiunia, lachrymas, orationes, conciones, studia, suspiria, milleque id genus miseros labores. Neque vero negligendum illud, futurum vt tot scriptores, tot copistæ, tot notarij, tot advocati, tot promotores, tot secretarij, tot mulotribæ, tot equisones, tot mensarij, tot lenones, penè mollius, quiddam addideram, sed vereor ne durius sit auribus. In summa, tam ingens hominum turba, quæ Romanam sedem onerat, lapsa sum, honorat sentiebam, ad famem adigatur. In-

humanum

humanum quidem hoc, & abominandum facinus, at multo magis detestandum, ipsos etiam summos ecclesiæ principes, ac vera mundi lumina ad peram & baculum revocari. At nunc ferè, si quid laboris est, id Petro & Paulo relinquunt, quibus abunde satis est ocij. Porrò si quid splendoris, aut voluptatis, id sibi sumunt. Atque ita fit mea quidem opera, vt nullum pene hominum genus vivat mollius, minusque solicitum, vt qui abunde Christo satisfactum existiment, si mystico ac penè scenico ornatu, cæremonijs, beatitudinũ, reverentiarum, sanctitatum titulis, & benedictionibus, ac maledictionibus episcopos agant. Priscum & obsoletum, nec horum omnino temporum, miracula edere: docere populum, laboriosum: sacras interpretari

tari

tari literas, ſcholaſticum: orare, ocioſum: lachrymas fundere, miſerum ac muliebre: egere, ſordidum: vinci, turpe, parumque dignum eo, qui vix reges etiam ſummos, ad pedum beatorum admittit oſcula: denique mori, inamabile: tolli in crucem, infame. Reſtant ſola hæc arma ac benedictiones dulces, quarum meminit Paulus, atque harum quidem ſunt ſane quam benigni, interdictiones, ſuſpenſiones, aggravationes, redaggravationes, anathematizationes, vltrices picturæ, ac fulmen illud terrificum, quo ſolo nutu mortalium animas vel vltra tartara mittunt. Quod ipſum tamen ſanctiſſimi in Chriſto patres, & Chriſti vicarij, in nullos torquent acrius, quam in eos, qui inſtigante diabolo, patrimonia Petri minuere atque arrodere conantur.

tur. Cujus cum hæc vox ſit in evangelio: Reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, tamen hujus patrimonium appellant agros, oppida, vectigalia, portoria, ditiones. Pro quibus dum zelo Chriſti accenſi, ferro ignique dimicant, non abſque plurimo Chriſtiani ſanguinis diſpendio, tum demum eccleſiam Chriſti ſponſam ſeſe credunt apoſtolice defendere, fortiter profligatis, vt vocant, hoſtibus. Quaſi vero vlli ſint hoſtes eccleſiæ pernicioſiores, quam impij pontifices, qui & ſilentio Chriſtum ſinunt aboleſcere, & quæſtuarijs legibus alligant, & coactis interpretationibus adulterant, & peſtilente vita jugulant. Porrò cum Chriſtiana eccleſia ſanguine ſit condita, ſanguine confirmata, ſanguine aucta, nunc perinde quaſi Chriſtus perierit,

rit, qui more ſuo tueatur ſuos, ita ferro rem gerunt. Cumque bellum res ſit adeo immanis, ut feras non homines deceat, adeo inſana, ut poetæ quoque fingant à furijs immitti, adeo peſtilens, ut vniverſam morum luem ſimul invehat, adeo injuſta, ut à peſſimis latronibus optime ſoleat adminiſtrari, adeo impia, ut nihil cohæreat cum Chriſto, tamen omnibus omiſſis, hoc tantum agunt. Hic videas etiam decrepitos ſenes, juvenilis animi robur præſtare, nec offendi ſumptibus, nec fatigari laboribus, nec deterreri quicquam, ſi leges, ſi religionem, ſi pacem, ſi res humanas omneis ſurſum ac deorſum miſceant. Neq; deſunt adulatores eruditi, qui iſtam manifeſtariam inſaniam, zelum, pietatem, fortitudinem appellent, excogitata via, qua

fieri posit, ut quis letale ferrum stringat, adigatque in fratris sui viscera, manente nihilominus charitate illa summa, quam ex Christi præcepto, debet proximo Christianus. Equidem incerta sum adhuc utrum his rebus exemplum dederint, an potius hinc sumpserint episcopi quidam Germanorum, qui simplicius, etiam omisso cultu, omissis benedictionibus, alijsque id genus cæremonijs, plane satrapas agunt, adeo, ut propemodum ignavum, parumq; decorum episcopo putent alibi, quam in acie, fortem animam deo reddere. Iam vero vulgus sacerdotum, nefas esse ducens, à præsulum suorum sanctimonia degenerare, euge quam militariter pro jure decimarum, ensibus, jaculis, saxis, omniq; armorum vi belligerantur, quam

hic

hic oculati, si quid ex veterum literis possint elicere, quo plebeculam territent, & plusquam decimas deberi convincant. At interim non venit in mentem, quam multa passim legantur de officio, quod illi vicissim præstare populo debeant. Nec saltem admonet eos vertex rasus, sacerdotem omnibus hujus mundi cupiditatibus liberum esse oportere, neque quicquam nisi cœlestia meditari. Sed homines suaves, se suo officio probe perfunctos ajunt, si preculas illas suas, utcunque permurmurarint, quas me Hercle demiror, si quis deus vel audiat, vel intelligat, cum ipsi ferè nec audiant, nec intelligant, tum cum eas ore perstrepunt. Verũ hoc quidem sacerdotibus est cum prophanis commune, ut ad emolumenti messem vigilent omnes,

neque quiſquam ibi leges ignoret. Cæterum ſi quid ſarcinæ, id prudenter in alienos humeros reijciunt, & alijs alij tanquam pilam per manus tradunt. Siquidem laici quoque principes, quemadmodum partes adminiſtrandi regni vicarijs delegant, & vicarius item vicario tradit, ita pietatis ſtudium omne plebi modeſtiæ cauſa relinquunt. Plebs in eos reijcit, quos eccleſiaſticos vocant, perinde quaſi ipſis cum eccleſia nihil omnino ſit commercij, quaſi baptiſmi votis nihil prorſus ſit actum. Rurſum ſacerdotes qui ſeſe vocant ſeculares, quaſi mundo initiati, non Chriſto, in regulares onus hoc devolvunt, regulares in monachos, monachi laxiores in arctiores, omnes ſimul in mendicantes, mendicantes in Chartuſienſes, apud

quos

quos solos sepulta latet pietas, & adeo latet ut vix unquam liceat conspicere. Itidem pontifices in messe pecuniaria diligentissimi, labores illos nimium apostolicos, in episcopos relegant, episcopi in pastores, pastores in vicarios, vicarij in fratres mendicantes. Hi rursum in eos retrudunt, à quibus ovium lana tondetur. Verum non est hujus instituti, pontificum ac sacerdotum vitam excutere, ne cui videar satyram texere, non encomium recitare, ne quis existimet bonos principes à me taxari, dum malos laudo. Sed hæc ideo paucis attigi, quo palam fieret, nullum esse mortalem, qui suaviter vivere possit, nisi meis initiatus sit sacris, meq; propiciam habeat. Nam id quo pacto fieri queat, cum ipsa etiam Rhamnusia, rerum humanarum fortuna-

trix, mecum adeo conſentiat, ut ſapientibus iſtis ſemper fuerit inimiciſſima, contra ſtultis etiam dormientibus omnia commoda adduxerit? Agnoſcitis Timotheum illũ, cui hinc etiam cognomen & proverbium ἡ εὕδοντος κύρτος αἱρεῖ. Rurſum aliud γλαὺξ ἵπταται. Contra in ſapientes quadrant illa, ἐν τετράδι γεννηθέντες, & equum habet Seianum, & aurum Toloſanũ. Sed deſino παροιμιάζεσθαι, ne videar Eraſmi mei cõmentaria ſuppilaſſe. Ergo ut ad rem, Amat fortuna parum cordatos, amat audaciores, & quibus illud placet πᾶς ἐρρίφθω κύβος. At ſapientia timidulos reddit, ideoq; vulgo videtis, ſapientibus iſtis cũ paupertate, cum fame, cum fumo rem eſſe: neglectos, inglorios, inviſos vivere: ſtul-

tos

tos affluere nũmis, admoveri Reip. gubernaculis, breviter florere modis omnibus. Etenim ſi quis beatum exiſtimet principibus placuiſſe viris, & inter aureos illos, ac gemmeos deos verſari, quid inutilius ſapientia, imo quid apud hominũ genus damnatius? Si divitiæ parandæ ſunt, quid tandem lucri facturus eſt negociator, ſi ſapientiam ſecutus, perjurio offendetur, ſi in mendacio deprehenſus erubeſcet, ſi anxios illos de furtis, atq; uſuris ſapientum ſcrupulos, vel tantuli faciet? Porrò ſi quis honores, atq; opes ambiat eccleſiaſticas, ad eas vel aſinus, vel bubalus citius penetrabit, quam ſapiens. Si voluptate ducaris, puellę maxima hujus fabulæ pars, ſtultis toto pectore ſunt addictæ, ſapientẽ haud ſecus ac ſcorpium horrent, fugiuntque. Deniq;

quicunque paulo festivius ac lætius vivere parant, sapientem in primis excludunt, ac quodvis animal potius admittunt. Breviter quoquò te vertas, apud pontifices, principes, judices, magistratus, amicos, hostes, maximos, minimos, omnia præsentibus nummis parantur: quos uti contemnit sapiens, ita illum sedulo fugere consueverunt. Sed cum laudum mearum nullus sit modus, neque finis, tamen oratio aliquando finem habeat necesse est. Itaque desinam dicere, sed si prius ostendero paucis, non deesse magnos autores, qui me literis suis pariter ac factis illustrarint, ne cui forte stulte mihi soli videar placere, neve legulei calumnientur, me nihil allegare. Ad ipsorum igitur exemplum allegabimus, hoc est, οὐδὲν πρὸς ἔπος. Principio illud

omni-

omnibus vel notiſſimo proverbio perſuaſum eſt, ubi res abeſt, ibi ſimulationem eſſe optimam. Eoque recte ſtatim traditur hic verſus pueris: Stultitiam ſimulare loco ſapientia ſumma eſt. Vos jam ipſi conijcite, quam ingens ſit bonum ſtulticia, cujus etiam fallax vmbra, & imitatio ſola, tantum laudis meretur à doctis. Sed multo candidius pinguis ille ac nitidus Epicuri de gregeporcus, miſcere ſtulticiam conſilijs jubet, tametſi brevem non admodum ſcite addidit. Item alibi, Dulce eſt deſipere in loco. Rurſum alio in loco mavult delirus, inerſq; videri, quam ſapere, & ringi. Iam apud Homerum Telemachus, quem modis omnibus laudat poëta, ſubinde νήπιος appellatur, atq; eodē prænomine tanquam felicis ominis libenter pueros &

adoleſcentes vocare ſolent tragici. Quid autem ſacrum Iliadis carmen, niſi ſtultorum regum & populorũ continet æſtus? Porrò quam abſoluta laus illa Ciceronis? Stultorum plena ſunt omnia. Quis enim ignorat, unumquodque bonum, quo latius patet, hoc eſſe præſtantius? Atqui fortaſſis apud Chriſtianos horum levis eſt autoritas: proinde ſacrarum quoque literarum teſtimonijs, ſi videtur, laudes noſtras fulciamus, ſive, vt docti ſolent, fundemus, principio veniam à theologis præfatæ, vt nobis fas eſſe velint, deinde quoniam arduam rem aggredimur, & fortaſſis improbum fuerit, denuo Muſas ex Helicone, ad tantum itineris revocare, præſertim cum res ſit alienior, fortaſſe magis conveniet optare, vt interim dum theologũ ago

perq;

perq; has ſpinas ingredior, Scoti anima pauliſper ex ſua Sorbona in meum pectus demigret quovis hiſtrice atq;erinaceo ſpinoſior, moxque remigret lubebit, vel ἐς κόρακας. Vtinam & vultum alium liceat ſumere & ornatus adſit theologicus. Verum illud interim vereor, ne quis me furti ream agat, quaſi clanculum magiſtrorum noſtrorum ſcrinia compilaverim, quæ tantum rei theologicæ teneam. Sed non adeo mirum videri debet, ſi tam diutina, quæ mihi arctiſſima eſt, cum theologis conſuetudine nonnihil arripui, cũ ficulnus etiam ille deus Priapus, nonnullas Græcas voces, legente domino, ſubnotarit tenueritque. Et Gallus Lucianicus longo hominum convictu ſermonem humanum expedite calluerit. Sed jam ad rem bonis avibus.

Scripſit Eccleſiaſtes capite primo: Stultorum infinitus eſt numerus. Cum numerum prædicat infinitum, nonne mortaleis vniverſos complecti videtur, præter pauculos aliquot, quos haud ſcio, an cuiquam videre contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hiere. capite decimo: Stultus, inquiens, factus eſt omnis homo à ſapientia ſua. Soli deo tribuit ſapientiam, vniverſis hominibus ſtultitiam relinquens. Ac rurſum paulo ſuperius: Ne glorietur homo in ſapientia ſua. Cur non vis hominem in ſua ſapientia gloriari optime Hieremia? Nimirum, inquiet, ob id, quia non habet ſapientiã. Sed ad Eccleſiaſtem redeo. Hunc cum exclamat, vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quid aliud ſenſiſſe creditis, niſi, quemadmodum diximus, vitam humanam nihil

nihil aliud quam ſtulticiæ ludicrum eſſe? nimirum Ciceronianæ laudi album addit calculum, cujus optimo jure celebratur illud quod modo retulimus: Stultorum plena ſunt omnia. Rurſum ſapiens ille Eccleſiaſticus, qui dixit, ſtultus mutatur ut luna, ſapiens permanet ut ſol, quid aliud innuit, niſi mortale genus omne ſtultum eſſe, ſoli deo ſapientis nomen competere? Siquidem lunā, humanam naturam interpretantur, ſolem omnis luminis fontem, deum. Huic aſtipulatur quod ipſe Chriſtus in euangelio negat, quenquam appellandum bonum, niſi deum unum. Porrò ſi ſtultus eſt, quiſquis ſapiens non eſt, & quiſquis bonus, idem ſapiens, autóribus Stoicis, nimirū mortales omneis ſtulticia complectatur neceſſum eſſe. Iterum Salomon capite

deci-

decimoquinto: Stulticia, inquit, gaudium ſtulto, videlicet manifeſte confitens, ſine ſtulticia nihil in vita ſuave eſſe. Eodem pertinet illud quoque: Qui apponit ſcientiam, apponit dolorem, & in multo ſenſu multa indignatio. An non idem palam confitetur egregius ille concionator, capite ſeptimo? Cor ſapientum, vbi triſticia eſt, & cor ſtultorum, vbi lætitia. Eoque non ſatis habuit ſapientiam perdiſcere, niſi noſtri quoque cognitionem addidiſſet. Quod ſi mihi parum habetur fidei, ipſius accipite verba, quæ ſcripſit capite primo: Dedique cor meum vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque & ſtulticiā. Quo quidem loco illud animadvertendum, ad ſtulticiæ laudem pertinere, quod eam poſteriore poſuit loco. Eccleſiaſtes ſcripſit, &

hunc

hunc ſcitis eſſe ordinem eccleſiaſticum, vt qui dignitate primus ſit, is locum obtineat extremum, vel hic certe memor evangelici præcepti. Sed ſtulticiam præſtantiorem eſſe ſapientia, & eccleſiaſticus ille, quiſquis fuit, liquido teſtatur, capite quadrageſimo quarto, cujus me hercle verba non prius proferam, quam εἰσαγωγὴν meam, commoda reſponſione adiuveritis, vt faciunt apud Platonem hi qui cum Socrate diſputant. Vtra magis convenit recondere, quæ rara ſunt & precioſa, an quæ vulgaria viliaque? Quid tacetis? Etiam ſi vos diſſimuletis, proverbium illud Græcorum pro vobis reſpondet, τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν, quod ne quis impie reijciat, refert Ariſtoteles, magiſtrorum noſtrorum deus. An quiſquam veſtrũ tam ſtultus eſt, vt gemmas & aurum in via relinquat?

relinquat? non hercle opinor. In abditiſſimis penetralibus, nec id ſatis, in munitiſſimorum ſcriniorum ſecretiſſimis angulis, iſta reponitis, cœnum in propatulo relinquitis. Ergo ſi quod precioſius eſt, reconditur, quod vilius, exponitur, nonne palam eſt, ſapientiam quam vetat abſcondi, viliorem eſſe ſtulticia quam recondi jubet? Iam ipſius teſtimonij verba accipite. Melior eſt homo qui abſcondit ſtulticiam ſuam, quam homo qui abſcondit ſapientiam ſuam. Quid quod animi quoque candorem divinæ literæ ſtulto tribuunt, cum ſapiens interim neminem ſui ſimilem putet. Sic enim intelligo, id quod ſcribit eccleſiaſtes capite decimo: Sed & in via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omneis ſtultos exiſtimat. An non illud eximij cujuſ-

dam

dam candoris est, omnes æquare tibi ipsi, cumque nemo non magnifice de se sentiat, omnibus tamen tuas communicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem hujus cognominis, cum ait capite trigesimo: Stultissimus sum virorym. Neque Paulus ille magnus gentium doctor, Corinthijs scribens, stulti cognomen illibenter agnoscit: Vt insipiens, inquit, dico, Plus ego, perinde quasi turpe sit vinci stulticia. Sed interim obstrepunt mihi Græculi quidam, qui tot hujus temporis theologorum, ceu cornicum oculos student configere, dum annotationes suas, veluti fumos quosdam alijs offundunt, cujus gregis si nō Alpha, certe Beta meus est Erasmus, quē ego sæpius honoris causa nomino. Overe stultam, inquiunt, & ipsa dignā Moria citatio-

nem.

nem. Longe diverſa mens apoſto-li, quam tu ſomnias. Nec enim hoc agit his verbis, vt cæteris ſtultior haberetur, verum cum dixiſſet mi-niſtri Chriſti ſunt, & ego, ſeque veluti iactabundus in hac quoque parte æquaſſet cæteris, per corre-ctionem adiecit, plus ego, ſentiens ſe non modo parem reliquis apo-ſtolis in evangelij miniſterio, ve-rum etiam aliquanto ſuperiorem. Idque cum ita verum videri vellet, ne tamen vt arrogantius dictum offenderet aures, præmunijt, ſtulti-ciæ prætextu. Vt minus ſapiens dico, propterea quod ſciret eſſe ſtultorum privilegium, vt ſoli ve-rum citra offenſam proloquantur. Verum quid Paulus ſenſerit cum hæc ſcriberet, ipſis diſputandum relinquo. Ego magnos, pingues, craſſos, & vulgo probatiſſimos

theologos

theologos ſequor, cum quibus magna pars doctorum errare, νὴ τὸν δία malit, quam cum iſtis trilinguibus bene ſentire. Neque quiſquam illorum Græculos iſtos pluris facit, quam graculos: præſertim cum quidam glorioſus theologus, cujus ego nomen prudens ſupprimo, ne graculi noſtri continuo Græcum in illum ſcomma jaciant ὄνος λύρας: magiſtraliter & theologaliter hunc paſſum enarrans, ab hoc loco, Vt minus ſapiens dico, plus ego, novum facit caput, & quod abſque ſumma dialectica non poterat, novam addit ſectionem, ad hunc interpretans modum, adducam enim ipſius verba, non ſolum in forma, verum etiam in materia. Vt minus ſapiens dico, id eſt, ſi videor vobis inſipiens me pſeudapoſtolis adæquando, adhuc videbor vobis

minus

minus ſapiens, me eis præferendo. Quanquam idem paulo poſt, velut oblitus ſui, aliò delabitur. Sed cur anxie me vnius exemplo tueor? cum hoc publicum jus ſit theologorum, cœlum, hoc eſt, divinam ſcripturam, ceu pellem extendere: cum apud divum Paulum pugnent divinæ ſcripturæ verba, quæ ſuo loco non pugnant, ſi qua fides illi πενταγλώττῳ Hieronymo, cum Athenis forte conſpectum aræ titulum torqueret in argumentum fidei Chriſtianæ, ac cæteris omiſſis, quæ cauſæ fuerant offectura, duo tantum extrema verba decerpſerit, nempe hæc, ignoto deo, atque hæc quoque nonnihil immutata: ſiquidem integer titulus ſic habebat, Dijs Aſiæ, Europæ, & Africæ, dijs ignotis, & peregrinis. Ad hujus, opinor, exemplum paſſim

jam

jam οἱ τῶν θεολόγων παῖδες, hinc atq; hinc revulsa quatuor aut quinque verbula, & si quid opus est etiã depravata, ad suam uccommodant vtilitatem, licet ea quæ præcedunt & consequuntur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoque. Quod quidem faciunt tam felici impudentia, vt sæpenumero theologis invideant jureconsulti. Quid enim illis jam non succedat, posteaquã magnus ille, penè nomen effutiveram, sed rursus metuo Græcum proverbium, ex Lucæ verbis sententiam expresserit, tam consentaneam animo Christi, quam igni cum aqua convenit. Etenim cum immineret extremum periculum, quo tempore solent boni clientes maxime suis adesse patronis, & quãta valent ope συμμαχεῖν, Christus hoc agens, vt omnem hujusmodi præsidio-

præsidiorum fiduciam eximeret ex animis suorum, percontatus est eos, num quid rei defuisset vsquã, cum illos emisisset, adeo non instructos viatico, vt nec calceis muniret adversus spinarum & saxorum injuriam, nec peram adderet, adversus famem: Vbi negassent defuisse quicquam, adjecit: Sed nunc, inquit, qui habet sacculum tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Cum tota Christi doctrina, nihil aliud inculcet, quam mansuetudinem, tolerantiam, vitæ contemptum, cui non perspicuum, quid hoc loco sentiat? nempe vt magis etiam exarmet suos legatos, vt non tantum calceos negligant & peram, verum & tunicam insuper abijciant, vndique & prorsus expediti, munus evangelicum aggrediantur,

grediantur, nihil sibi parent, nisi gladium, non istum quo grassantur latrones, & parricidæ, sed gladium spiritus, in intimos quoq; pectoris sinus penetrantem, qui semel affectus omneis sic amputat, vt nihil jam illis cordi sit, præter pietatem. At videte, quæso, quorsum hæc torqueat celebris ille theologus. Gladium interpretatur defensionem adversus persecutionem, sacculum sufficientē commeatus provisionem, perinde quasi Christus commutata in diversum sententia, quod oratores suos parum βασιλικῶς instructos emisisse videretur, superioris institutionis palinodiam canat. Aut velut oblitus quod dixerat beatos fore, cum probris contumelijs & supplicicijs afficerentur, prohibens ne quando resisterent malo, mites enim beatos esse, non feroces,

ſeroces, oblitus quod illos ad paſ-ſerum, & liliorum exemplum vocarit, nunc adeo noluerit eos abſque gladio proficiſci, vt eum vel tunica divendita jubeat emi, malitque nudos ire, quam non accinctos ferro. Ad hæc quemadmodum gladij nomine contineri putat, quicquid ad depellendam vim pertinet, ita marſupij titulo complectitur, quicquid ad vitæ pertinet neceſſitatē. Atque ita divinæ mentis interpres apoſtolos lanceis, baliſtis, fundis & bombardis inſtructos educit ad prædicationem crucifixi. Loculis item, vidulis, & ſarcinis onerat, ne forte non liceat illis è diverſorio diſcedere, niſi impranſis. Nec vel illud commovit hominem, quod enſem, quem tantopere juſſerat emi, mox idē obiurgans jubeat recondi, quodq; nunquā fando

ſit

ſit auditum, Apoſtolos enſibus aut clypeis vſos adverſus vim ethnicorum, utique uſuros, ſi Chriſtus hoc ſenſiſſet, quod hic interpretatur. Eſt alius, quem honoris cauſa non nomino, haudquaquam poſtremi nominis, qui è tentorijs, quorum meminit Habacuc, turbabuntur pelles terræ Madian, pellem fecerit Bartholomæi excoriati. Ipſa nuper interfui diſſertationi theologicæ, nam id facio frequenter. Ibi cum quiſpiam exigeret, quæ tandem eſſet divinarum literarum autoritas, quæ juberet hæreticos incendio vinci, magis quam diſputatione revinci, Senex quidam ſeverus, & vel ſupercilio teſte theologus, magno ſtomacho reſpondit, hanc legem tuliſſe Paulum apoſtolum, qui dixerit: Hereticum hominem poſt vnam & alte-

ram correptionem devita. Cumq; ea verba identidem intonaret, & pleriq; demirarẽtur quid accidisset homini, tandem explanavit, de vita tollendum hæreticum. Risere quidam, nec deerant tamen quibus hoc commentum planè theologicum videretur. cæterum reclamantibus etiamnum nonnullis successit τενέδιος, quod ajunt, συνηγόρος, & autor irrefragabilis. Accipite rẽ, inquit, Scriptum est maleficum ne patiaris vivere, omnis hæreticus maleficus, ergo &c. Mirari quotquot aderant, hominis ingenium, & in eam sententiam itum est pedibus, & quidem peronatis. Neque cuiquam venit in mentem legem eam ad sortilegos & incantatores, ac magos attinere, quos Hebræi sua lingua vocant *magos*, alioquin fornicationem & ebrietatem

tem capite punire oportuit. Verum hæc ſtulte perſequor, tã innumera, vt nec Chryſippi, nec Didymi voluminibus omnia comprehendi poſſint. Illud duntaxat admonitos volebã, cum hæc divinis illis magiſtris licuerint, mihi quoq; planè συκίνῃ θεολόγῳ, par eſt dare veniam, ſi minus omnia ad amuſſim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo: Libenter, inquit, fertis inſipientes, de ſeſe loquens. Et rurſum, velut inſipientem accipite me, & non loquor ſecundum deum, ſed quaſi in inſipientia. Rurſus alibi: Nos, inquit, ſtulti propter Chriſtum. Audiſtis à quanto autore quanta ſtulticiæ præconia. Quid, quod idem palam ſtulticiam præcipit, vt rem imprimis neceſſariam, & oppidò ſalutarẽ. Qui videtur eſſe ſapiens inter vos, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens. Et

apud Lucam, duos diſcipulos, quibus ſe junxerat in via Ieſus, ſtultos appellat. Illud haud ſcio, an mirum videatur, cum deo quoque nonnihil ſtulticiæ tribuit divinus ille Paulus. Quod ſtultum eſt, inquit, dei, ſapientius eſt hominibus. Porrò Origenes interpres obſiſtit, quo minus hanc ſtulticiam ad hominum opinionem poſſis referre: quod genus eſt illud, verbum crucis pereuntibus quidem ſtulticiam. Sed quid ego fruſtra anxia, tot teſtimonijs hæc docere pergo, cum in pſalmis myſticis palàm ipſe Chriſtus loquatur patri, Tu ſcis inſipientiam meam? Neque vero temere eſt, quod Deo ſtulti tam impenſe placuerunt: opinor propterea, quod quemadmodum ſummi principes nimium cordatos ſuſpectos habent, & inviſos, vt Iulius

Brutum & Caſſium, cum ebrium Antonium nihil metueret, utq; Nero Senecam, Dionyſius Platonem, contra craſſioribus ac ſimplicioribus ingenijs delectantur, itidem Chriſtus σοφοὺς iſtos, ſuæq; nitentes prudentiæ ſemper deteſtatur, ac damnat: teſtatur id Paulus haudquaquam obſcure, cum ait, Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus: cumq; ait, deo viſum eſſe, vt per ſtulticiã ſervaret mundũ, quandoquidem per ſapientiã reſtitui non poterat. Quin ipſe idem ſatis indicat, clamans per os prophetæ, Perdam ſapientiã ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Rurſum, cum agit gratias, quòd ſalutis myſterium celaſſet ſapientes, parvulis autem, hoc eſt ſtultis, aperuiſſet. Nam Græce pro parvulis eſt νηπίοις, quos oppoſuit σοφοῖς. Huc per-

tinet quod paſſim in Evangelio Phariſæos & ſcribas, ac legum doctores inceſſit, vulgus indoctum ſedulo tuetur. Quid enim aliud eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi, quam væ vobis ſapientes? At parvulis, mulieribus, ac piſcatoribus potiſſimum delectatus eſſe videtur. Quin & ex animantium brutorum genere, ea potiſſimum placent Chriſto, quæ à vulpina prudentia quam longiſſime abſunt. Eoque aſino maluit inſidere, cum ille, ſi libuiſſet, vel leonis tergum impune potuiſſet premere. Ac ſpiritus ille ſacer in columbæ ſpecie delapſus eſt, non aquilæ aut milui. Præterea cervorum, hinnulorũ, agnorum crebra paſſim in divinis literis mentio. Adde quod ſuos ad immortalem vitam deſtinatos, oves appellat. Quo quidem animante non eſt aliud inſipien-

ſipientius: vel Ariſtotelico proverbio teſte, προβάτειον ἦθος. quod quidem admonet, ab ejus pecudis ſtoliditate ſumptum, in ſtupidos & bardos convicij loco dici ſolere. Atqui hujus gregis Chriſtus ſeſe paſtorem profitetur, quin etiam ipſe agni nomine delectatus eſt, indicante eum Ioanne, Ecce agnus Dei: cujus multa fit & in Apocalypſi mentio. Hæc quid aliud clamitant, niſi mortales omneis ſtultos eſſe, etiam pios? ipſum quoque Chriſtum, quo ſtultitiæ mortalium ſubveniret, cum eſſet ſapientia patris, tamen quodammodo ſtultum eſſe factum, cum hominis aſſumpta natura, habitu inventus eſt vt homo? quemadmodum & peccatum factus eſt, ut peccatis mederetur. Neq;alia ratione mederi voluit, quã per ſtulticiam crucis, per apoſtolos

idiotas, ac pingues: quibus sedulo stulticiam præcipit, à sapientia deterrens, cum eos ad puerorum, liliorum, sinapis, & passerculorum exemplum provocat, rerum stupidarum ac sensu carentium, soloq; naturæ ductu, nulla arte, nulla solicitudine, vitam agentium. Præterea cum vetat esse solicitos, qua essent apud præsides oratione usuri, cumq; interdicit, ne scrutētur tempora vel momenta temporū, videlicet, ne quid fiderent suæ prudentiæ, sed totis animis ex ipso penderent. Eodem pertinet, quod deus ille orbis architectus interminatur, ne quid de arbore scientiæ degustarent. perinde quasi scientia felicitatis sit venenum. Quanquam Paulus aperte scientiā veluti inflantem & perniciosam improbat. Quem divus Bernardus, opinor, sequutus,

mon-

montem eum in quo lucifer ſedem ſtatuerat, Scientiæ montem interpretatur. Fortaſſe nec illud omittendũ videatur argumentum, gratioſam eſſe apud ſuperos ſtulticiam, quod huic ſoli datur erratorum venia, ſapienti non ignoſcitur: vnde qui veniam orant, etíamſi prudentes peccaverint, tamen ſtulticię prętextu patrocinioque utuntur. Nam ſic Aaron ſororis pœnam deprecatur in Numerorum, ſi ſatis commemini, libris. Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod ſtulte commiſimus. Sic & Saul apud David culpam deprecatur, Apparet enim inquiẽs, quod ſtulte egerim. Rurſum ipſe David ita blanditur domino, Sed precor domine, vt transferas iniquitatem ſervi tui, quia ſtulte egimus: perinde quaſi non impetraturus veniam,

nisi ſtulticiam & inſcitiam obtenderet. Sed illud acrius urget, quod Chriſtus in cruce, cum oraret pro ſuis inimicis, Pater ignoſce illis: non aliam prætexuit excuſationem, quam imprudentiæ, quia neſciunt, inquit, quid faciant. Ad eundem modum Paulus ſcribens ad Timotheum: Sed ideo miſericordiam dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Quid eſt, ignorans feci, niſi per ſtulticiam feci, non maliciam? Quid eſt, ideo miſericordiam conſecutus ſum, niſi, non conſecuturus, ni ſtulticiæ patrocinio commendatus? Pro nobis facit & myſticus ille pſalmographus, qui ſuo loco non veniebat in mentē, Delicta iuventutis meę, & ignórantias meas ne memineris. Audiſtis quæ duo prætexat, nimirum ætatem, cui ſemper comes eſſe ſoleo,

leo, & ignorantias, idque numero multitudinis, vt ingentem ſtulticiæ vim intelligeremus. Ac ne quæ ſunt infinita perſequar, utq; ſummatim dicã, videtur omnino Chriſtiana religio quandam habere cum aliqua ſtulticia cognationem, minimeq; cum ſapientia convenire. Cujus rei ſi deſideratis argumenta, primum illud animadvertite, pueros, ſenes, mulieres, ac fatuos ſacris ac religioſis rebus præter cæteros gaudere, eoque ſemper altaribus eſſe proximos, ſolo nimirum naturæ impulſu. Præterea videtis primos illos religionis autores, mire ſimplicitatem amplexos, acerrimos literarũ hoſtes fuiſſe. Poſtremo nulli moriones magis deſipere videntur, quã hi, quos Chriſtianæ pietatis ardor ſemel totos arripuit: adeo ſua profundunt, injurias negligunt,

falli ſeſe patiuntur, inter amicos & inimicos nullum diſcrimen, voluptatem horrent, inedia, vigilia, lachrymis, laboribus, contumelijs ſaginantur, vitam faſtidiunt, mortē vnice optant, breviter ad omnem ſenſum communem prorſus obſtupuiſſe videntur, perinde quaſi alibi vivat animus, non in ſuo corpore. Quod quidem quid aliud eſt, quam inſanire? Quo minus mirum videri debet, ſi apoſtoli muſto temulenti ſunt viſi, ſi Paulus judici Feſto viſus eſt inſanire. Sed poſteaquam ſemel τὴν λεοντῆν induimus, age doceamus & illud, felicitatem Chriſtianorum, quam tot laboribus expetunt, nihil aliud eſſe, quàm inſaniæ ſtulticiæque genus quoddam: abſit invidia verbis, rem ipſam potius expendite. Iam primum illud propemodū Chriſtianis convenit

venit cum Platonicis, animum immersum alligatumque esse corporeis vinculis, hujusque crassitudine præpediri, quo minus ea quæ vera sunt, contemplari, fruique possit. Proinde philosophiam definit esse mortis meditationem, quod ea mentem à rebus visibilibus, ac corporeis abducat, quod idem vtique mors facit. Itaque quam diu animus corporis organis probe vtitur, tam diu sanus appellatur. Verum vbi ruptis jam vinculis, conatur in libertatem asserere sese, quasique fugam ex eo carcere meditatur, tum insaniam vocant. Id si forte contingit morbo, vitioque organorum, prorsus omnium consensu insania est. Et tamen hoc quoque genus hominũ videmus futura prædicere, scire linguas, ac literas, quas ante nunquam didicerant, &
omninò

omninò divinum quiddam præ ſe ferre. Neque dubium eſt id inde accidere, quod mens à contagio corporis paulo liberior, incipit nativam ſui vim exerere. Idē arbitror eſſe in cauſa, cur laborantibus vicina morte ſimile quiddam ſoleat accidere, vt tanquam afflati prodigioſa quædam loquantur. Rurſum ſi id eveniat ſtudio pietatis, fortaſſe non eſt idem inſaniæ genus, ſed tamen adeo confine, vt magna pars hominum meram inſaniam eſſe judicet. præſertim cū pauculi homunciones ab vniverſo mortalium cœtu, tota vita diſſentiant. Itaque ſolet ijs vſu venire, quod juxta Platonicum figmentum opinor accidere ijs, qui in ſpecu vincti rerum vmbras mirantur, & fugitiuo illi, qui reverſus in antrum, veras res vidiſſe ſe prædicat, illos longe falli, qui

præter

præter miſeras vmbras nihil aliud eſſe credant. Etenim ſapiens hic commiſeratur, ac deplorat illorum inſaniam, qui tanto errore teneantur. Illi viciſſim illum veluti delirantem rident, atque eijciunt. Itidē vulgus hominum ea quæ maxime corporea ſunt maxime miratur, eaque propè ſola putat eſſe. Contra pij, quo quicque propius accedit ad corpus, hoc magis negligunt, totique ad inviſibilium rerũ contemplationem rapiuntur. Nā iſti primas partes tribuunt divitijs, proximas corporis cōmodis, poſtremas animo relinquunt: quem tamen plerique nec eſſe credunt, quia non cernatur oculis. E diverſo illi primum in ipſum deum, rerum omniũ ſimpliciſſimum toti nituntur: ſecundũ hunc, & tamen in hoc, quod ad illum quam proxime accedit, nempe

animum : corporis curam negligunt, pecunias ceu putamina prorſus aſpernantur ac fugitant. Aut ſi quid hujuſmodi rerum tractare coguntur, gravatim ac faſtidienter id faciunt, habent tanquam non habentes, poſſident tanquam non poſſidentes. Sunt & in ſingulis rebus gradus multum inter iſtos diverſi. Principio ſenſus tametſi omnes cum corpore cognationem habent, tamen quidam ſunt ex his craſſiores, vt tactus, auditus, viſus, olfactus, guſtus. Quidam magis à corpore ſemoti, veluti memoria, intellectus, voluntas, igitur vbi ſe intenderit animus, ibi valet. Pij quoniam omnis animi vis ad ea contendit, quæ ſunt à craſſioribus alieniſſima, in his velut obbruteſcunt, atque obſtupeſcunt. Contra vulgus in his plurimum valet, in illis quam

minimum. Inde eſt, quod audimus nonnullis divinis viris accidiſſe, vt oleum vini loco biberint. Rurſum in affectibus animi quidam plus habent cum pingui corpore commercij, veluti libido, cibi ſomnique appetentia, iracundia, ſuperbia, invidia. cum his irreconciliabile bellum pijs, contra vulgus ſine his vitam eſſe non putat. Deinde ſunt quidam affectus medij, quaſique naturales, vt amor patriæ, charitas in liberos, in parentes, in amicos. His vulgus nonnihil tribuit. At illi hos quoque ſtudent ex animo revellere, niſi quatenus ad ſummam illam animi partem aſſurgunt, vt jam parentem ament, non tanquam parentem, quid enim ille genuit, niſi corpus? quanquam hoc ipſum deo parenti debetur, ſed tanquam virum bonũ, & in quo luceat

imago summæ illius mentis, quam vnam summum bonum vocant, & extra quam nihil nec amandum, nec expetendũ esse prædicant. Hac eadem regula reliqua item omnia vitæ officia metiuntur, vt vbique id quod visibile est, si non est omnino contemnendum, tamen longe minoris faciant, quam ea quæ videri nequeunt. Aiunt autem & in sacramentis atque ipsis pietatis officijs corpus & spiritum inveniri. Velut in iejunio non magni ducunt, si quis tantum à carnibus cœnaque abstineat, id quod vulgus absolutum esse iejunium existimat, nisi simul & affectibus aliquid adimat, vt minus permittat iræ quam soleat, minus superbiæ: vtque ceu minus jam onustus mole corporea spiritus, ad cœlestium bonorum gustum, fruitionemque enitatur. Similiter

militer & in Synaxi, tametsi non est aspernandum, inquiunt, quod cæremonijs geritur, tamen id per se, aut parum est conducibile, aut etiam perniciosum, nisi id quod est spiritale accesserit, nempe hoc quod signis illis visibilibus repræsentatur. Repræsentatur autem mors Christi, quam domitis, extinctis, quasique sepultis corporis affectibus, exprimere mortales oportet, vt in novitatem vitæ resurgant, vtque vnum cum illo, vnum item inter sese fieri queant. Hæc igitur agit, hæc meditatur ille pius. Cõtra vulgus sacrificium nihil aliud esse credit, quàm adesse altaribus, idq; proxime, audire vocum strepitũ, aliasque id genus cæremoniolas spectare. Nec in his tantum, quæ duntaxat exempli gratia proposuimus, sed simpliciter in omni vita refugit pius

ab

ab his, quæ corpori cognata ſunt, ad æterna, ad inviſibilia, ad ſpiritalia rapitur. Proinde cum ſumma ſit inter hos & illos omnibus de rebus diſſenſio, fit vt vtrique alteris inſanire videantur. Quanquam id vocabuli rectius in pios competit, quam in vulgus, mea quidem ſententia. Quod quidem magis perſpicuum fiet, ſi quemadmodum pollicita ſum, paucis demonſtraro, ſummum illud præmium nihil aliud eſſe quam inſaniam quandã. Primum igitur exiſtimate Platonem tale quiddam jam tum ſomniaſſe, cum amantium furorem omnium feliciſſimum eſſe ſcriberet. Etenim qui vehementer amat, jam non in ſe vivit, ſed in eo quod amat, quoque longius à ſe ipſo digreditur, & in illud demigrat, hoc magis ac magis gaudet. Atque cum

animus

animus à corpore peregrinari meditatur, neque probe ſuis vtitur organis, iſtud haud dubie furorem recte dixeris. Alioqui quid ſibi vult, quod vulgo etiam dicunt: Non eſt apud ſe, & ad te redi, & ſibi redditus eſt? Porro quo amor eſt abſolutior, hoc furor eſt major, ac felicior. Ergo quænam futura eſt illa cœlitum vita, ad quam piæ mentes tanto ſtudio ſuſpirant? Nēpe ſpiritus abſorbebit corpus, vtpote victor ac fortior. Idque hoc faciet facilius, partim quod jā olim in vita corpus ad hujuſmodi transformationē repurgarit, atq; extenuarit. Deinde ſpiritus à mente illa ſumma mire abſorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita vt jam totus homo extra ſe futurus ſit, nec alia ratione felix futurus, niſi quod extra ſeſe poſitus, patietur quiddam ineffabile à

ſummo

ſummo illo bono, omnia in ſe rapiente. Iam hæc felicitas quanquam tum demum perfecta contingit, cũ animi receptis priſtinis corporibus immortalitate donabuntur, tamen quoniã piorum vita nihil aliud eſt, quam illius vitæ meditatio, ac velut vmbra quædam, fit vt præmij quoque illius aliquando guſtum aut odorem aliquem ſentiant. Id tametſi minutiſſima quædam ſtillula eſt ad fontem illum æternæ felicitatis, tamen longe ſuperat vniverſas corporis voluptates, etiamſi omnes omnium mortalium deliciæ in vnũ conferantur. Vſque adeo præſtant ſpiritualia corporalibus, inviſibilia viſibilibus. Hoc nimirum eſt quod pollicetur propheta: Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparavit deus diligentibus ſe. Atque

hæc

hæc eſt Mariæ pars, quæ non aufertur commutatione vitæ, ſed perficitur. Hoc igitur quibus ſentire licuit, (contingit autem perpaucis) ij patiuntur quiddam dementiæ ſimillimum, loquuntur quædam nõ ſatis cohærentia, nec humano more, ſed dant ſine mente ſonum, deinde ſubinde totam oris ſpeciem vertunt. Nunc alacres, nunc deiecti, nunc lachrymant, nunc rident, nũc ſuſpirant, in ſumma, vere toti extra ſe ſunt. Mox vbi ad ſeſe redierint, negant ſe ſcire vbi fuerint, vtrum in corpore, an extra corpus, vigilantes, an dormientes, quid audierint, quid viderint, quid dixerint, quid fecerint, non meminerunt, niſi tanquam per nebulam, ac ſomnium, tantum hoc ſciunt ſe feliciſſimos fuiſſe, dum ita deſiperent. Itaque plorant ſeſe reſipuiſſe, nihilque
omnium

omnium malint, quàm hoc insaniæ genus perpetuo insanire. Atq; hæc est futuræ felicitatis tenuis quædam degustatiuncula. Verũ ego jamdudum oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ. Quanquã si quid petulantius aut loquacius à me dictum videbitur, cogitate & stulticiam, & mulierem dixisse. Sed interim tamẽ memineritis illius Græcanici proverbij, πολλάκι τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίριον εἶπεν, nisi forte putatis hoc ad mulieres nihil attinere. Video vos epilogum expectare, sed nimium desipitis, siquidẽ arbitramini me quid dixerim etiamnum meminisse, cum tantam verborum farraginem effuderim. Vetus illud, μισῶ μνάμονα συμπόταν. Novum hoc, μισῶ μνάμονα ἀκροατὴν. Quare valete, plaudite, vivite, bibite, Morię celeberrimi mystæ. τέλος.

FINIS.

